Dr. AL. RAŠÍN:

MŮJ FINANČNÍ PLÁN

1920

TISKEM A NÁKLADEM PRAŽSKÉ AKCIOVÉ TISKÁRNY

OBSAH.

Strana

Finanční problém poválečný 5
Po převratu 35
Finanční plán 44
Odpoutání od rakousko-uherské banky a zmenšení oběhu . 53
Stanovení přípustného oběhu platidel 60
Stažení valut a kovových peněz, valutní půjčka 67
Zachycení jmění pro dávku z majetku 76
Rovnováha v rozpočtu 81
Majetková dávka 90
Banka cedulová 95
Zahraniční kurs koruny 101
Doslov 112
Poznámky 113
Příloha I.: Řeč v Národním shromáždění z 20. prosince 1919 . 119
Příloha II.: Zákon z 25. února 1919 143
Příloha III.: Nařízení z 25. února 1919 149
Příloha IV.: Řeč při odůvodňování zákona z 25. února 1919 . 165
Příloha V.: Zákon z 10. dubna 1919 o oběhu a správě platidel 179
Příloha VI.: Řeč v Národním shromáždění při řádném rozpočtu na r. 1919 182
Podrobný obsah 205

Finanční problém poválečný.

Máme-li řádně posouditi, v čemž spočívá poválečný problém finanční, musíme se vrátiti k tomu, jak vznikl. Slyšíme často o převýdaji bankovek, o inflaci a všecka veřejnost sváděna je k názoru, že by zmenšení množství bankovek, nalézajících se v oběhu, mělo samo sebou již za následek zvýšení nákupní síly peněz. Často vyjadřuje se to ve veřejnosti matematicky: je-li dvakrát tolik oběživa, než je potřebí, klesne jeho cena na polovici. Toto mechanické myšlení vede pak k hlásání různých opatření, jež jsou nejen úplně bezúčelná, nýbrž škodlivá. Je to mechanická teorie kvantitavní.

Jak vznikne inflace a kdy působí snížení kupní síly peněžní jednotky? Vezměme za příklad Rakousko-Uhersko, stát nám nejbližší, u něhož jsme znehodnocení měny prodělávali a kde pro příklady bude plné pochopení. Na těchto příkladech naučíme se korigovati teorie o převýdaji oběživa.

1. Při vypuknutí války byl stav rakousko-uherské banky takový, že bankovky byly plně kryty bankovně (směnkami diskontovanými, cennými papíry lombardovanými a zlatem), byly však také kryty do té míry zlatem, že mohla rakousko-uherská banka vydati za 2800 milionů bankovek a byly by **všecky** bankovky vydané do 40% kryty zlatem.

Tohoto stavu banky použila vláda, zrušila nařízením, vydaným dle § 14., zákaz privileje rakousko-uherské banky, že nesmí banka půjčovati státu, a

vypůjčila si přímo od banky 2800 mil. korun v bankovkách.

Tyto bankovky byly sice ještě dle statutu kryty zlatem, nebyly však kryty bankovně, t. j. nebyly jejich podkladem směnky obchodní vydané za prodané zboží, nebyly podkladem cenné papíry, náležející soukromníkům a representující jejich úspory neb peněžní kapitál provozovací, aby zápůjčkou na čas byl tento kapitál uvolněn. Neznamenaly tedy tyto bankovky hodnoty statků stávajících uvolněné a přeměněné na bankovky. **Jen takové bankovky, které jsou kryty statky, nalézajícími se v oběhu neb zásobě, jsou řádně národohospodářsky vydány.** U oněch 2800 mil. korun, jež vypůjčil si stát přímo u cedulové banky rakousko-uherské, nebylo tohoto krytí. Stát dostal je do oběhu tím, že nakoupil střeliva, obilí, šatstva, děl a jiných statků a převedl tak bankovky do vlastnictví prodavačů.

Nakoupené statky byly určeny ke zničení (střelivo), k výživě a ošacení vojska, jež nevyrábělo nových statků, k opatření děl, jež ničily statky a opotřebovaly se bez vytvoření nových statků atd., čili po vynaložení těchto 2800 mil. K, bylo v Rakousko-Uhersku m é n ě statků a v í c e peněz.[1])

2. Kdyby stát měl svoje veliké jmění a prodal je občanům, aby si zaopatřil peníze k vedení války, za tyto peníze nakoupil by střelivo, obilí, šatstvo, děla atd. a převedl by tedy takto získané peníze do vlastnictví jiných osob a takto získané statky by zničil, bylo by zde m é n ě statků a stejně mnoho peněz.

3. Že jest zde méně statků a více peněz, samo o sobě působiti nemusí znehodnocení. Něco jiného je důležito: tím, že stát nakoupí to, co potřebuje, za 2800 mil. korun, dostanou se tyto peníze do důchodů

prodávajících. Kupní síla těchto jednotlivců neb sdružení je zvětšena o 2800 mil. korun. Oni jdou nakoupit to, co potřebují. Kdyby zde přes zničení statků válkou, bylo všeho dost, kdyby byly zde zásoby všeho, nebude míti takovýto převýdaj bankovek vlivu na kupní sílu peněz čili ceny zboží nestoupnou, udrží se na výši, v jaké byly. **Tedy rozmnožení oběživa samo o sobě nemusí míti za následek stoupnutí cen a pokles nákupní síly peněz.**

Aby nastalo stoupání cen čili pokles nákupní síly peněz, je potřebí, aby **ničení statků a odnětí pracovních sil výrobě vyvolalo nedostatek statků pro občanstvo potřebných a nutilo ty, kdož jich potřebují, aby dávali vyšší ceny.**

To však se stane i v dobách normálních, že ceny stoupají při nedostatku zboží, to není ještě důsledek inflace nějaké, a nastalo by také v případě pod čís. 2. uvedeném, ačkoli oběh bankovek by nebyl rozmnožen ani o jedinou korunu.

4. Převýdaj bankovek počne působiti na zvyšování cen samostatně tím, že stát zvýšil kupní sílu jednotlivců, od nichž nakoupil statky potřebné pro válku a tím stvořil zde veliké množství těch, kteří mohou ze svých zvětšených důchodů nakoupiti si statky, jichž válečnou činností je méně.

Stát vystupuje hned při vyhlášení války jako kupec, potřebující rychle a nutně veliké množství statků, je ochoten dáti více, než je běžná cena za obilí, dobytek, koně, prádlo, šatstvo, střelivo, podněcuje zvýšenou cenou intensivnost práce a rychlost dodávek. Tím obohatí velikou řadu osob, zvýší nákupní sílu velikého množství hospodařících jednotlivců, kteří na trhu jsou kupci ochotnými dáti vyšší ceny za zboží, na trhu práce poskytnouti vyšší mzdy,

aby podnítili větší výkonnost. Vidíme na prvý pohled, že mzdy stoupají nejprve ve zbrojovkách, v továrnách na výrobu střeliva, v dolech. Tím tvoří se stále větší kruh osob, jimž dostává se zvýšeného důchodu, zvýšené kupní síly, což v důsledku vede k zvýšení cen statků, kterých není dostatek, pak také dle zákona o spojitosti cen těch statků, jichž je dostatek, čímž dostává se majitelům těchto statků zvýšených důchodů.[2])

5. Poněvadž stát výpůjčkou u cedulové banky dostává peníze velmi hladce a lacino (u rakousko-uher. banky na př. za 1%), jest přímo sváděn k tomu, aby používal tohoto způsobu úvěru, aby kusu potištěného papíru, jehož podkladem není nijaký hospodářský statek, přiřkl nařízením zákona hodnotu 100 nebo 1000 korun.

V Rakousko-Uhersku byl k tomu sváděn ještě více tím, že následkem blokády nebylo možno dovážeti zboží z ciziny — nebo aspoň ne v míře větší — takže bankovky stávaly se oběživem pouze domácím, o jejich poměru k cizím měnám nemohlo býti zjednáno jasno. Absolutism rakousko-uherský chtěl doma udržovati vyšší cenu koruny tím, že zakázal rakousko-uherské bance uveřejňování výkazů o oběhu jejích bankovek. Domácí obyvatelstvo nemělo míti vědomosti o tom, mnoho-li papírových peněz obíhá, z jakého důvodu dostávají se do oběhu, jak jsou kryty kovově i bankovně (obchodními směnkami, dobrými papíry cennými), mnoho-li je přímých bankovkových dluhů státu u banky. Papírové peníze — u nichž je směnitelnost za drahý kov vyloučena a mají mimo to nucený oběh tak zařízený, že každý uvnitř státu musí je přijímati za tolik korun, mnoho-li je na nich vytištěno — stávaly se čím dále tím

více dluhopisem státu, nikoli poukázkou banky na zlato a také ne pouhou přeměnou obchodních pohledávek krátkodobých na bankovky, které se zase vracejí do banky, když se stane směnka splatnou a zmizí z oběhu.

Zvýšené důchody, přeměna zásob na peníze a nemožnost zásoby doplniti měly za následek, že směnky obchodní byly zaplaceny a nové nevznikaly, že placeny byly dluhy směnečné a v dalším vývoji dluhy hypotekární, čímž rozmnožovaly se hotovosti u bank a peněžních ústavů, pro něž nebylo úvěrního použití. Poněvadž dluhy jedí z mísy, všem těm, kdož byli dlužni a nyní zaplatili svoje dluhy, zvýšil se důchod, poněvadž ze svého důchodu nemusili platiti část na úroky z dluhů, rozmnožilo se jmění tím, že zbavili se dluhů. Toto zvýšení důchodů a trvalé zvýšení jmění — poněvadž platili dluhy kontrahované v dobré měně, vyšší nákupní síly penězi menší nákupní síly — vytvořilo zde množství lidí, množství soukromých hospodářství se zvýšenou nákupní silou, kteří na trhu se zbožím byli ochotni povoliti vyšší ceny a působiti tím volky nevolky ke snižování nákupní síly peněz.

Vklady u peněžních ústavů se množily a nebylo pro ně použití. Obchodní život neznal úvěru, kupováno a prodáváno za hotové, klesli jsme v hospodářském životě o stupeň níže, měli jsme hospodářství peněžní, nikoli úvěrní.

6. Nedostatek úvěrního hospodářství měl však další nepříznivé následky. Bylo potřebí více hotovostí. Ohromné platy, které dříve konány směnkami, otevřeným úvěrem, šekem, obchodní poukázkou, téměř vymizely. Malý obrat zboží byl vyvážen dávno jeho vysokou cenou. Vzbuzován byl dojem — ve sku-

tečnosti falešný — že je oběživa málo. Ale místo aby se ustalo od rozmnožování oběhu platidel a všecko vynaloženo k docílení úvěrového hospodaření, házel stát svými výpůjčkami u rakousko-uherské banky nové miliardy do oběhu, a to v době, kdy stále více pracovních sil bylo používáno k ničivé činnosti válečné a množství statků bylo čím dále menší.

7. Nedostatek úvěrového hospodářství znemožnil pružnost oběhu platidel. Za normálního stavu věcí, kdy dostávají se bankovky do oběhu jen eskontem 90denních obchodních směnek, jichž podklad tvoří výměna statků, obíhá bankovek více, potřebuje-li je obchod a průmysl, méně, je-li obchodní a průmyslová činnost menší. U nás na př. v době cukerní kampaně je potřebí mnoho peněz na zaplacení mezd, dovozů, řepy, cukrovar za 6 neděl kampaně vyplatí často mnohem více než obnáší jeho cena. Vypůjčí si k tomu peníze, krvté budoucí výrobou cukerní, směnky jdou do cedulové banky, jež vyplatí je bankovkami. Oběh bankovek se zvětší. Při splatnosti zaplatí cukrovar směnky z tržní ceny za surový cukr, oběh bankovek o to klesne, takže na podzim zpravidla je oběh větší, v letních měsících menší dle rozvoje obchodů.

Jestliže však stát vypůjčí si bankovky způsobem a k účelu, jak jsem shora popsal, vymizí-li potřeba úvěru, všecky peněžní ústavy mají více vkladů nežli obchodů, naroste-li jejich žírový účet u cedulové banky, je zde ohromné množství platidel, která úplně stačí pro podzimní potřebu nejvýše napjatou. I když si potřebují na př. cukrovary vypůjčiti, vypůjčí si jen od banky, jejich směnky nepotřebuje banka podati k diskontu u banky cedulové, poněvadž má dost svých vlastních peněz. Mluvím-li proto

o tom, že vymizelo hospodářství úvěrní, dlužno tomu rozuměti tak, že všecka hospodářství mají tolik platidel, vkladů, žírových pohledávek, že vystačí se svými vlastními prostředky nebo s prostředky nižších organisací úvěrních, aniž by potřebovaly prováděti **úvěrní operaci s cedulovou bankou,** aniž by na základě této **úvěrní** operace soukromých hospodářství došlo k vydání bankovek. Uvažujeme-li tedy o inflaci, nestačí jenom hleděti na množství bankovek, nalézajících se v oběhu, nýbrž také na výši účtů žírových u banky cedulové, pokladničních poukázek, narůstání vkladů, poněvadž teprve ze všech těchto sum je zřejmo, je-li nadbytek platidel a je-li oběh jejich nepružný.

8. Zjistíme-li tímto způsobem, že při oběhu 37 miliard bankovek je celkem jen 21 milion směnek eskontován a lombardnímu úvěru 8 miliard tvoří podklad válečné půjčky, že je 9 miliard na bezúročném účtě žírovém, že stát je dlužen zbytek celého oběhu skutečného, dále toho, co je na účtě žírovém a na pokladničních poukázkách uloženo, pak je jisto, že obíhající bankovky přestaly míti ráz **bankovek,** t. j. papírů, vydaných bankou pro potřebu obchodu a průmyslu zakoupením obchodních směnek nebo poskytnutím přechodného (dražšího) úvěru na zástavu cenných papírů, a staly se **státovkami** (oděnými jen do formy bankovek), representujícími státní dluh, užitými neplodně k ničení statků, k výživě a vydržování hospodářsky nečinných armád a jejich příslušníků. Hodnota těchto státovek zmizela, za ni není zde statků nových. Stát je dlužen prostřednictvím cedulové banky každému, kdo je majitelem bankovky, nominální obnos, na nějž bankovka zní, a nařizuje jen, že každý jiný doma, uvnitř státu, musí bankovku přijati za nominelní její obnos.

K těmto koncům došlo se v Rakousko-Uhersku. Banka rakousko-uherská jako cedulová banka byla vyřazena ze všech svých národohospodářských funkcí, stala se vlastně správkyní státního dluhu bankovkového a tiskárnou bankovek.

9. Jestliže zvýšením důchodů a snížením množství statků došlo ke zvýšení cen a snížení kupní síly peněz a důchodu, musily důsledky inflace pokračovati, jednak tím, že stát nakupoval dráže statky ke zničení určené, jednak tím, že stále více jmění jednotlivců bylo používáno k tomu, aby zvýšen byl nedostačující důchod.

Stát bojoval dráže než dříve. Byl kupcem největším, jehož poptávka byla svrchovaně naléhavou a včasnost dodávky podmínkou zdaru. Mohl sice používati donucovacích prostředků, stanoviti ceny rekvisiční, zaříditi vojenský dozor v továrnách a dílnách, postaviti vše pod válečné články. Jedno však nemohl stát změniti: že totiž, odebíraje pohotové statky nejprve pro armádu a vedení války, nemohl pro obyvatelstvo v týle opatřiti dostatečné množství statků pro jejich potřeby, že hrozil výbuch nespokojenosti a zoufalství nad nedostatkem a drahotou, který by nemohl býti potlačen bez ujmy stavu na frontě. K tomu přistupovalo však, že policejními prostředky se nemohlo vystačit ani při rekvisicích, byl-li rozdíl mezi cenou rekvisiční a výrobní takový, že by to znamenalo hospodářskou zkázu jednotlivých výrobních hospodářství.

Státu nezbylo nic jiného, než přizpůsobiti se snížené nákupní síle peněz, platiti více, zvyšovati tedy důchody a jejich nákupní sílu, což ve svých důsledcích musilo vésti ke zvýšeným cenám a snížení nákupní síly peněz.

V dalším ukážu, jak všecka snaha směrnými cenami, maximálními cenami atd. čeliti vzrůstu drahoty, musila býti marná.

Neméně důležitou složkou snížení nákupní síly peněz jest převádění jmění do důchodu spotřebního. To netýče se snad jen těch, kdož, majíce jmění uloženo na pevný úrok, nemohli vystačiti s tímto důchodem a musili přibírati z kapitálu (drobní rentiéři žijící z uhospodařených peněz, sirotci, lidé s pevným důchodem, přidávající k němu z úspor), nýbrž oné veliké kategorie, kteří vyprodavše svoje zásoby zboží, obdrževše zaplaceny zrekvirované součástky strojů, domovního příslušenství a pod., zpeněživše dobře cenné papíry atd., přestali rozeznávati mezi jměním a důchodem a zařadili do svého výdejného důchodu nejen z i s k na zásobách nebo cenných papírech, nýbrž část daleko větší, část svého jmění. Ona veliká mobilisace jmění trvale uloženého a přeměna jeho na peněžní kapitál, zvýšila rovněž nákupní sílu jednotlivých hospodářství a učinila z nich na trhu statků nebezpečné kupce, nebezpečnější tím více, čím byl nejistější konec války a možnost odevzdati jmění zrealisované zase původnímu účelu: provozu továrnímu, obchodnímu, živnostenskému.

10. Není pochyby, že stát chtěl čeliti těmto důsledkům inflace různými prostředky. Výsledky těchto snah byly ubohé, musíme je však probrati:

a) Stát chtěl přeměniti peníze dané do oběhu na válečné půjčky. Teorie byla v Rakousku hlásána takto: rozmnožíme oběh platidel, stáhneme je do válečných půjček, nabyté takto peníze dáme do oběhu, stáhneme je opět novou půjčkou. Tak měla býti financována válka.

Teorie byla správná, kdyby byl zde prostředek, jímž by byli donuceni majitelé bankovek, aby je vy-

dali za válečné půjčky, kdyby tyto půjčky byly nezpůsobilé k lombardu u cedulové banky, aby touto cestou nemohl za války a po válce narůsti oběh bankovek, kdyby to, co tímto způsobem by bylo staženo, byl postrádatelný důchod neb mobilisované jmění. Avšak všecka tato „kdyby" nebyla uskutečněna. Naopak, stát přímo lákal upisovatele válečných půjček, úrokovaných 5½%, aby je zastavili u rakouskouherské banky, zaručuje jim 5% sazbu lombardní ze 75% nominální ceny válečné půjčky. Místo aby učiněna byla opatření, jež by znemožnila neb ztížila lombard válečných půjček a tím rozmnožení platidel, učiněn pravý opak. Obyvatelstvo bylo lákáno, aby upisovalo nad svoje síly a kdo to neučinil dobrovolně, tam uplatněn tlak státu, válečná půjčka stala se výpalným, aby nemusil upisovatel na frontu, aby ho nezavřeli jako státu nebezpečného, a tak rozmnožen počet těch, kdož dávali na válečnou půjčku jako na obět, danou pro svoje a svých zájmů zabezpečení, pokládali ji za položku režijní, ale také rozmnožen počet těch, kdož při snadnosti lombardu pokládali ji za papír spekulační.

V RakouskoUhersku nemáme přesné statistiky ani oběhu bankovek, ani výnosu půjček a nemůžeme ukázati číslami, jak tato teorie selhala. V Německu však, kde vydávány byly říšské pokladniční poukázky s nuceným oběhem — tedy státovky — jevil se dle „Denkschrift über die Finanzen des Deutschen Reiches in den Rechnungsjahren 1914—1918" stav takto:

Při vypsání půjčky	Oběh pokl. poukázek	Upsáno na půjčku	Více + méně —
	v miliardách marek		
1. půjčka 1914	2·6	4·5	+ 1·9
2. » 1915	7·2	9·1	+ 1·9
3. » 1915	9·6	12·1	+ 2·5
4. » 1916	10·4	10·7	+ 0·3
5. » 1916	12·8	10·7	— 2·1
6. » 1917	19·8	13·1	— 6·5
7. » 1917	27·2	12·6	— 14·6
8. » 1918	38·9	15·—	— 23·9
9. » 1918	49·4	10·—	— 39·—

Z tohoto přehledu je zřejmo, že při prvních čtyřech půjčkách podařilo se umístiti více půjček, než mnoho-li bylo v oběhu pokladničních poukázek. Příčina spočívala v tom, že umísťovány byly v nich realisované zásoby a jiné provozovací kapitály, nikoli pouze úspory. Od 5. půjčky rychlým tempem stoupá oběh nucených pokladničních poukázek a nedaří se již odssávání papírových peněz půjčkami, ačkoli na př. 8. měla rekordní úspěch.

Příčina spočívala také v tom, že půjčky byly lombardovatelny u zápůjčkových pokladen, jež vydávaly rovněž pokladniční poukázky (Darlehenskassenscheine) s nuceným oběhem na podkladě cenných papírů.

Koncem r. 1914 bylo jich v oběhu za 1.315 mil. M
» » 1915 » » » » 2.348 » »
» » 1916 » » » » 3.407 » »
» » 1917 » » » » 7.689 » »
» » 1918 » » » » 15.621 » »

Tyto sumy bylo by potřebí připočítati k oběhu říšských pokladničních poukázek (stejně jako v Rakousko-Uhersku lombard válečných půjček u rakousko-uherské banky) a pak ovšem ukáže se, že již koncem r. 1915 odssávání se povedlo jen v nepatrné míře.

Příčina spočívá v tom, že ničením statků, vyčerpáním zásob stanou se jednotlivé statky vzácnějšími, je potřebí zvětšených důchodů k jejich nabytí, zvětšené důchody ženou ceny nahoru, kupní síla peněz klesá a je jich potřebí více než při nižších cenách a tak ve všech hospodářstvích objeví se snaha udržeti co možno veliké množství výdajného, spotřebního i provozovacího kapitálu peněžitého bez vázanosti v půjčce válečné a pod. I když absolutní cifra válečných půjček stoupá, relativní poměr k oběživu klesá velmi nápadně. Nejvyšší výnos (8. půjčka) je již jen 38% oběhu říšských pokladničních poukázek a vidíme-li, že pokladniční poukázky zápůjčkových pokladen měly tendenci vzestupnou, že za rok 1918 stouply o 8 miliard, přeměněno ve skutečnosti na státní půjčku nepatrně oběživa.

Při této teorii zapomnělo se úplně na základní rozdíl mezi státními půjčkami předválečnými a válečnými. V dobách mírových ukládány do státních půjček úspory, které nepotřebovala hospodářství jednotlivá jako svůj provozovací kapitál, u nichž jim šlo pouze o důchod pevnou úrokovou sazbou určený a to důchod vlastní neb jiných osob, pro něž někomu vznikla povinnost výplaty (nadace, sirotčí peníze, pojišťovny). Uvolnění takovýchto obnosů bylo možno jen prodejem, dočasné uvolnění jen zápůjčkou na zástavu. Tomuto druhému uvolnění překáželа cedulová banka tím, že úrokovou sazbu stanovila o ½ až 1% výše, než byla sazba eskontu směnečného,

zpravidla tedy značně výše, než bylo zúročení státní půjčky. Důsledek tohoto opatření byl, že státní půjčky upisovány a umísťovány z největší míry u těch, kdož měli úspory, nikoli u těch, kdož by musili pravděpodobně půjčku prodati neb trvale zastaviti, aby si opatřili z výnosu kapitál k jiným účelům, než je pevný důchod úrokový.

Ve válce tomu bylo jinak. Do válečných půjček ukládány hotovosti, které musily býti opět zmobilisovány, jakmile by nastaly poměry mírové, poněvadž tvořily součást provozovacího kapitálu. Čím snadnější byla přeměna válečných půjček pomocí lombardu na peníze, tím více musil býti také obnos uložený ve válečných půjčkách počítán za reservu oběživa a působil již touto možností rozmnožení důchodů na zvětšení kupní síly jednotlivých hospodářství a tím na ceny.

V Rakousko-Uhersku byl, jak nahoře jsem uvedl, lombard nejen usnadněn, nýbrž přímo zaručenou nízkou lombardní sazbou (nižší než byla úroková míra z půjček) podporován. Dále bylo možno použíti půjček k placení daní válečných a při posledních půjčkách slibováno, že bude možno platiti půjčkami demobilisační materiál.

Po uzavření míru bylo proto nebezpečí rozmnožení oběživa lombardem válečných půjček ještě větší, než za války. Prodej jich byl téměř vyloučen, neb spojen se ztrátou. Zbýval tedy lombard. Není pochyby, že podržení systému rakousko-uherské banky by přivodilo dalekosáhlý lombard.

Tedy teorie o zmenšování oběživa válečnými půjčkami úplně ztroskotala.

b) Vyssávání válečných zisků a vyšších důchodů daněmi nebylo v Rakousko-Uhersku provedeno. Zvýšeny sice některé daně válečnými přirážkami,

KNIHOVNA KNIHOVNA

zavedena daň z válečných zisků, ale tato opatření vedla k tomu, že přesunuto zvýšení do cen výrobků, což provedeno tím snadněji, čím méně bylo zboží a usilovnější poptávka po něm. Stala se však věc daleko horší: že daně takto do cen přesunuté nebyly ani předepsány, ani vybrány. Administrativa berní zavalena byla tolika novými válečnými povinnostmi (výplata vyživovacích příspěvků, používání finančních orgánů ke službám rekvisicí obilních, k dohledu na mlýny atd.) a vyměřování daně z válečných zisků bylo tak komplikované, že trosky berní správy nemohly zmoci ani předpisy dosavadních daní poplatníkům dříve známým, neřku-li těm, kdož etablovali se za války jako „obchodníci" se vším, na čem se dalo trhnout, a tvořili onu bohatnoucí kastu lidí, neplatících ani výdělkovou, ani příjmovou daň, onu kastu nejnebezpečnějších zdražovatelů všech potřeb, poněvadž byli příležitostnými, válkou vyvolanými zjevy.

Staré anglické pravidlo, že třetina nákladů válečných má býti zaplacena daněmi, třetina přechodnými půjčkami, třetina dlouhodobými umořitelnými výpůjčkami, nebylo sice v této válce ani v Anglii dodrženo a bylo přímo daněmi kryto 15% válečných výloh.[3]) Při ohromné sumě výdajů je to přes to veliký čin anglického národa, uvážíme-li, že v Německu bylo kryto daněmi jen 2 miliardy ze 110 miliard nákladů válečných, zbytek použit na to, co nedostalo se z jiných pramenů příjmů na běžná vydání.

V Rakousko-Uhersku nestačil výnos daní válečných ani na krytí úbytku řádných příjmů rozpočtových, poněvadž velmi mnoho daní důležitých (daň z piva, lihu, cukru, výnos cel) a snadno vybíraných mělo mnohem menší výnos, poněvadž bylo surovin

použito k výživě nebo k výrobě válečných surogátů pro vojsko (výroba glycerinu z cukru).

Proto odssávání zvýšených důchodů pomocí daní, nejlepší způsob boje proti inflaci, nebyl prováděn a proveden.

c) Třetí druh boje proti zvyšování cen a tím zmírnění znehodnocení peněz měl býti docílen regulováním spotřeby. O stanovení cen maximálních, které při nedostatku zboží staly se ihned minimálními, a spíše stoupání cen podporovalo než jim čelilo, o stanovení cen směrných a trestání všeho překročení maximálních a směrných cen, jest škoda ztráceti slov, poněvadž tento pokus policejní reglementace cen ztroskotal všude, kde cena byla stanovena níže, než jak na trhu by se docílilo a osvědčilo se jen, když stanovena výše než byla by cena tržní (u piva, škrobu, sladové a žitné kávy a pod. náhražek). Jinak vedlo toto reglementování k rozsáhlému obchodu podloudnému a v něm k závratným cenám.

Stát však domníval se, že rozdělením spotřeby, zavedením kvoty na hlavu, vyloučením volného obchodu při věcech nutné potřeby docílí toho, že každý dostane to, co potřebuje.

Systém takový jako výpomoc z nouze byl by jistě vítaný, kdyby stát dovedl zachytiti všecko zboží neb téměř všecko zboží a rozděliti je spotřebitelům rovnoměrně a v dostatečném množství.

Ani jedno, ani druhé se nezdařilo. Byla zde ohromná třída samozásobitelů, které nedovedl stát odkázati na skutečnou jejich potřebu. Tato třída zatajovala výnos úrody obilí, brambor, mléka, másla, nejenom do té míry, mnoho-li sama potřebovala pro svoje mírové živobytí, nýbrž ponechávala si reservy dalekosáhlé.

Důsledek toho byl, že porce, vyměřená nesamozásobitelům, byla naprosto nedostatečná, tento nedostatek spravován přednostním zásobováním některých tříd a tak jsme dostali trojí stupnici občanstva: jedny, kteří pro uhájení holého života musili nakupovati za vysoké ceny pod rukou a snažili se zvýšiti svůj důchod; druhé, kteří jsouce pro jisté nutné potřeby zásobováni lacino přednostně, měli z důchodu svého dosti přebytku, aby vystupovali při nákupu jiných statků jako početný kupec s intensivní nabídkou zvyšující ceny těchto statků a rozšiřující drahotu na statky jiné; třetí, kteří měli zatajené zásoby svých výrobků, žili z těchto zásob mírově a prodávali pod rukou prvým i druhým za ceny úžasné neb za výměnu lichvářskou, zvýšili tím nadmíru svoje důchody a stali se početnými, lehko zbohatlými kupci na trhu jiných statků, kupci ochotnými povoliti ceny daleko vyšší, než by povolili, kdyby důchod jejich vyplynul normální cestou

A tak všecka tato organisace, jež měla zabraňovati zvyšování cen a provésti spravedlivé rozdělení statků vyrobených, vedla ve skutečnosti k úplné, do nejširších vrstev zanášené demoralisaci, každý perhorreskoval zákon a nařízení, každý hledal cestu, jak by ho obešel, jeden proto, aby zachránil život, druhý proto, aby žil mírově, třetí proto, aby zbohatl. Stát ztratil přehled o tvoření důchodů, poněvadž veliké jich množství bylo tvořeno způsobem zakázaným zákonem. Důchody takto nabyté musily býti zatajovány a ochotně vydávány a měněny na věci trvalého nevýnosového užívání (piana, nábytek, krajky, koberce a pod.), aby zatajení jich budoucně bylo usnadněno, sváděly k thesauraci zlata, stříbra, hotových peněz, byly důvodem k nemírné spotřebě a rozmařilosti.

Stát přeceňoval svoji schopnost zachytiti a rozděliti pohotové i vyráběné statky, ve statisících hospodářství výrobních vzdálených od úředních středisek, nesoustředěných a proto nekontrovatelných.[4])

Státní regulace cen i rozdělování zboží dle vyměřených porcí ztroskotala a ve svých důsledcích podporovala nepravidelné tvoření důchodů, stoupání cen a klesání ceny peněz.

d) Vláda rakousko-uherská a v míře daleko větší vláda československá chtěla působiti na snížení drahoty konsumentskými subvencemi a to buď na útraty některých vrstev, nebo příplatky státními. Prvý druh je representován zákazem zvyšování činží. Stát učinil pokus zameziti zvýšení činží, přizpůsobené snížené kupní síle peněz a to na útraty majitelů domů činžovních. Měl jim býti zachován ciferně stejný důchod z domu, ačkoli je zřejmo každému, že nákupní síla tohoto důchodu je značně menší. K těm, kdož byli živi z úroků jmění nastřádaného před válkou, jichž důchod zůstal na předválečné výši ciferní, přičleněni byli majitelé domů činžovních.

Jaký důsledek mělo toto opatření? Občané, kteří před válkou vynakládali na byt 20% svého tehdejšího důchodu, vynakládají nyní 6—8% nynějšího svého důchodu. Zbylo-li jim tedy před válkou 80% tehdejšího důchodu k ukojení ostatních potřeb, mají nyní 92—94% nynějšího důchodu k tomuto účelu. Důsledek toho přirozený jest, že na trhu zboží jiného stali se silnějšími kupci, že jejich soutěž je zvětšena tím, že ve výdajích bytových byla jim poskytnuta úleva na útraty majitele domu.

Tito nájímatelé bytů konsumních i provozovacích (dílen, krámů, kanceláří a pod.) zvýšili svůj důchod začasté více než desaterонásobně, takže činže vskutku placená značí pro ně percentuálně nepatrný

výdaj a přestává vůbec hráti roli v jejich celkovém rozpočtu výdajném, čímž tlak jejich zbývajícího důchodu na ceny jiného zboží stává se ještě ostřejším a důchod majitele domu co do své nákupní síly klesá.[6]) Mimo to snižuje jejich důchod stát zvyšováním osobní daně příjmové.

Stát uměle zlaciniti hleděl nutné potřeby životní na svoje útraty. Připlácel 1 K na 1 kg živé váhy dobytka, prodával s prodělkem draho nakoupené obilí v cizině. Tímto způsobem zvyšoval důchody potřebným, ale také těm, jichž důchody by stačily na placení dražšího masa, dražší mouky, uvolňoval jim z jejich důchodů značné částky, aby mohli na trh volných spotřebních předmětů přicházeti s usilovnější nabídkou a zvyšovati ceny.

Manca rozpočtová, jež nastala tím, že nerostla daň činžovní, i tím, že ze státní pokladny připláceno na zlevnění potravin, byla kryta válečnými půjčkami, jimiž opět rozmnožována inflace.

Takovéto konsumentské subvence měly by smysl, kdyby byly skutečně opatřením výjimečným, připravujícím přechod ke zvýšeným cenám. Avšak jako metoda trvalá pro celkový stav drahoty, t. j. počítaný na všecky potřeby životní, nemají významu a ztěžují jen přechod k normálnímu hospodaření.

Jisto je totiž, že přechod od válečného hospodářství vázaného k mírovému hospodářství volnému, způsobí vždy dočasné stoupnutí cen, poněvadž při vázaném hospodářství jsou vždy dvoje ceny: státem určené a obchodem pod rukou vytvořené. Jednotlivá hospodářství výrobní snaží se docíliti stejného výnosu za statky prodávané, jaký měla při válečném hospodářství za statky vázaně prodávané i za statky pod rukou obchodované. Není-li těchto statků dostatek, zvyšují dovážená kvanta cenu tím více, čím

obtížněji a za vyšších cen na domácí měnu přepočítaných dovoz se provádí.

Tím normální tvoření cen a normální tvoření mezd a nákladů výrobních se oddaluje a zatemňuje se pro veškerou národohospodářskou činnost skutečný stav věcí tak, že nikdo nedovede ani přibližně určiti, jsou-li výrobní náklady u nás na světové úrovni a jsme-li na světovém trhu schopni konkurence, překvapí-li nás těžká průmyslová krise či zůstaneme-li jí ušetřeni.

Tuto nejistotu nevyváží domnělý chvilkový prospěch a tak zvaný klid.

11. Zbývá ještě vyšetřiti, jak jevilo se klesaní nákupní síly koruny ve stycích mezinárodních během války. Styk mezinárodní za války byl malý následkem blokády prováděné státy čtyřdohody, které do sféry svého vlivu zahrnuly také evropské státy neutrální, kontrolujíce jejich vývoz i dovoz. Směnečný kurs ve Švýcarsku a Amsterodamu během války nebyl proto výsledkem oceňování obchodní a platební bilance rakousko-uherské, nýbrž byl výslednicí úvah politických. A tu ovšem zabrání Belgie, severní Francie, Srbska, valné části Rumunska, ruského Polska, části Ruska, později části Italie značilo nejenom velikou kořist válečnou, nemilosrdné vyrabování zabraných území, ožebračení obyvatelstva, nýbrž rozšíření hospodářského území a vzbuzování dojmu, že ústřední mocnosti přes blokádu udržují se při soběstačnosti.

Ve styku se zahraničními trhy byly ostatně centrální mocnosti opatrné a provozovaly buď kompensační obchody (Rakousko-Uhersko za tabákové výrobky, cukr, líh, Německo za uhlí, surové železo, výrobky chemického průmyslu) nebo uzavíraly valutní půjčky, nebo konečně uváděly do oběhu v cizině

ruské ruble, rumunské lei, srbské dinary, italské liry, belgické a francouzské franky, jež vyměnily v okupovaných územích za válečné peníze, zavádějíce je tam placením žoldu vojákům i důstojníkům a platíce rekvisice těmito papírovými lirami, lei, polskými markami, franky. Německo bylo silnější po této stránce, poněvadž bylo systematičtější, bezohlednější. Sebralo všude nejprve všecko zlato, rozmnožovalo svůj zlatý poklad, použilo zlata v Juliově věži uschovaného, odstrojilo svého spojence ze všeho téměř zlata, vybralo zlato z oběhu doma i na hranicích při jejich přestupu a vyrovnávalo opatrně kurs marky vývozem zlata.

Rakousko-Uhersko velmi brzo bylo „zlata prosto". Do 15. dubna 1915 razilo dukáty na soukromý účet a tím podporovalo thesauraci zlata. Brzo po vypuknutí války uvolnila rakousko-uherská banka větší položky stříbrných zlatníků, které ihned zmizely v punčochách. Z oběhu nemohla stáhnouti zlato, poněvadž ho bylo v oběhu nepatrně. Vydávala tedy zlato do ciziny pro udržení kursu. Vlády obě požádaly dokonce rakousko-uherskou banku, aby jim vydala jejich zlaté depot za 390 mil. zlatých korun, poskytnuté bance r. 1892 při úpravě měny, a zlato putovalo do Německa. Zlatý poklad se rozplynul a obnášel 262 mil. korun, se stříbrem a devisami 327 mil. korun.

Nejde zde o otázku krytí neb nekrytí, nýbrž jde o to, mohla-li banka vývozem zlata regulovati kurs koruny na mezinárodním trhu.

Kovový poklad neslouží snad jen tomu, aby bankovka byla vyměněna za kovovou minci, nýbrž je-li veliká disparita mezi směnečným kursem a kovovou paritou, lze docíliti rovnováhy vývozem zlata. Je-li totiž kovová parita 100 franků 95 korun a kovová

parita 100 korun 105 franků, a bylo by možno 100korunovou směnku na Vídeň koupiti v Ženevě za 100 franků, 100frankovou směnku na Ženevu ve Vídni následkem toho za 100 korun (ne za 95 K), vyplatí se zaplatiti v Ženevě směnku zlatem vyvezeným, poněvadž při placení hotovými bude státi výplata tolik zlata, že rovná se to 95 frankům a výlohy zaslání, pojištění ca. 1 K. Po směnkách na Ženevu bude menší poptávka, klesnou, přiblíží se paritě, avšak pro kompensaci závazků na Vídeň se závazky na Ženevu budou hledány směnky na Vídeň a také ty přiblíží se paritě. Vyvezení zlata je stejné jako vyvezení jiného zboží, jenom že zlato má v cizí měně pevnou, měnovými zákony vyjádřenou cenu, je hladce přijímáno resp. přijato býti musí, kdežto u zboží musí býti sjednána cena a musí ho býti zde potřeba.

Rakousko-uherská banka měla na počátku války (23. července 1914) zlata za 1237·9 mil. korun, směnek na cizinu 60 mil., stříbra za 291·3 mil., čili poklad kovový za 1589·2 mil. korun. Čerpání z oběhu, jaké provedla Francie i Německo, a rozmnožení zlatého pokladu nebylo možno, poněvadž oběh zlatých korunových mincí byl koncem r. 1913 za 225·6 mil. korun, stříbrných peněz za 37·4 mil. Vedle toho ovšem dukáty jako mince obchodní. Tyto obnosy byly hned v prvých měsících války thesaurovány nebo na dukáty změněny. I kdyby však se podařilo velkou část oběhu kovových mincí stáhnouti, nemělo by to významu pro celkový stav.

Rakousko-uherská banka zbavila se a byla zbavena velmi brzy svého zlata i stříbra (stříbro kleslo na 8½ mil. korun, a to i s drobnými mincemi stříbrnými!) hlavně na válečné potřeby do Německa, poněvadž generální štáb rakouský neměl národohospodářského smyslu, kdežto v Německu byl zřízen při

generálním štábu vojenském generální štáb národohospodářský, vedený p. Rathenauem.

Když byla rakousko-uherská banka zbavena zlata, stříbra a směnek na cizinu, mohla udržovati jakž takž kurs koruny v cizině valutními půjčkami, t. j. uzavíráním půjček v cizině v cizích měnách, z jichž výnosu placeno bylo zboží v cizině. Takovéto půjčky odkládají placení na dobu pozdější, není potřebí obstarávati cizí měny nákupem za koruny. Poněvadž by jinak poptávka po cizích měnách byla veliká, stoupaly by v ceně a tedy koruna klesala.

Německo — obávajíc se finančního zhroucení Rakousko-Uherska — vycházelo mu po této stránce vstříc do té míry, že do 31. října 1918 zapůjčilo mu M 4.141,875.000.

Ale také jiné dluhy v cizích měnách byly uzavřeny a obnášely k 31. říjnu 1918 dluhy:

v holandských zlatých	58,038.280 h. zl.
v dánských korunách	27,919.150 d. K
ve švédských korunách	9,472.751 šv. K
Rakousko samo v bulh. lvech .	3,600.000 bulh. lvů

Přepočítáme-li tyto dluhy na **zákonnou** paritu (nikoli na kurs tehdá platný), bylo uzavřeno valutních půjček za 5.039,000.000 K. Počítáme-li však kursy platné 31. října 1918, obnášely tyto zápůjčky:

marková . . .	při kursu 178·5	. . K	7.393,246.875
holandská . .	při kursu 4·755	. . K	275,972.021
dánská . . .	při kursu 3·16	. . K	88,224.514
švédská . . .	při kursu 3·26	. . K	30,881.168
bulharská . .	při kursu 95	. . K	3,420.000
	celkem . . .	K	7.791,744.578

Rakousko-Uhersko těšilo se podpoře neutrálů ještě v době před svým zhroucením. Od 30. června 1918 do 31. října 1918 přibylo na těchto dluzích za 6¾ mil. dánských a za 3½ mil. švédských korun!

Rakousko-uherská banka a bývalá monarchie pro udržení kursu koruny vydaly:

ze zlatého pokladu	1.200 mil. K
zlata a stříbra ve valutních zápůjčkách .	5.000 mil. K
počítáno v zákonné paritě úhrnem .	6.200 mil. K

takže mohla býti skutečně passivnost platební bilance do ciziny — vzhledem k tomu, že do ciziny nepřátelské se neplatilo vůbec — tímto způsobem kryta.

Mimo to pomáhalo Německo Rakousko-Uhersku v té formě, že byl smluven pevný přepočítací kurs mezi korunou a markou, aby silnější marka udržovala na povrchu korunu.

Třetí prostředek k regulaci mezinárodního kursu koruny diskontní politikou rakousko-uherské banky nemohl býti použit, poněvadž úvěrní hospodářství, jak v bodě 7. vyloženo, pominulo a bylo proto úplně lhostejno, zdali banka svoji diskontní sazbu úrokovou stanoví na 4% či 12%, poněvadž neproudily k ní **směnky vůbec**, a nemohla zvyšováním úrokové míry podnikavost a vývoz dusiti, snižováním podporovati.

Mimo to stát z důvodů vojenských i hospodářských zakázal vývoz a dovoz některého zboží a všecek vývoz a dovoz vázal na svolení a podrobil kontrole.

Poněvadž cizích valut a výplat na cizinu mělo býti užíváno úsporně a plánovitě, zařízena byla při

rakousko-uherské bance ústředna devisová, které měly býti odváděny všecky pohledávky na cizinu a od ní za ceny stanovené kupovány a prodávány.

Všecka tato opatření nemohla sice udržeti zahraniční kurs koruny na zákonné paritě, avšak to nezdařilo se ani státům mnohem bohatším a lépe spravovaným než bylo Rakousko-Uhersko, o němž tvrdí Alfred Lansburgh, že to, co „spáchalo s penězi, nebyla již politika, nýbrž čin zoufalství".

V listopadu 1915 stálo v **Amsterodamě**

100 M 48 hol. zl.
100 K 34·5 hol. zl.

Dne 28. října 1918 — v den převratu — stálo

100 M 36·90 hol. zl.
100 K 20·75 hol. zl.

Dne 15. listopadu 1918

100 M 33·70 hol. zl.
100 K 19·25 hol. zl.

V Curychu stálo 28. října 1918

100 M 76·50 franků
100 K 46·50 franků

a dne 14. listopadu 1918

100 M 66 franků
100 K 37·50 franků.

Není, bohužel, možno srovnávati předválečná indexová čísla, ani válečná, abychom mohli správně oceniti, jak u nás stoupla celkově, průměrně drahota a jak stoupla v cizině.[6])

Nestačí zajisté říci, že **některé** zboží v ceně stouplo, poněvadž sluší uvažovati vždy **celkovou** úroveň cen. A v této úrovni opět dlužno uvažovati, zdali není přivoděna nedostatkem zboží a jiných potřeb vůbec, nebo jenom na trhu státu, o nějž jde, a zdali by naplnění trhu mělo za následek poklesnutí cen, poněvadž světová cena je nižší než domácí.

Pro přiměřenost cen a pro posouzení skutečné nákupní síly peněz, bylo by toto pozorování cen nejdůležitějšího zboží svrchovaně důležito. Avšak také rozpočty jednotlivých typických soukromých hospodářství měly by velikou důležitost pro posouzení této otázky, poněvadž, jak jsem ukázal, zvýšené důchody mají za následek intesivní poptávku a tím stoupání cen.

Jestliže cizí měna je také devalvována, jestliže za frank koupím v oné zemi průměrně tolik jako dříve za půl franku a koupím-li u nás za korunu průměrně tolik jako za dob normálních za čtvrt koruny, neměl by býti kurs koruny v zemi frankové 26·25 centimů (t. j. ¼ ze 105 centimů, ze zákonné předválečné parity), nýbrž 52½ centimu. Kdybych totiž nakoupil u nás zboží za 100 K, má toto zboží cenu 25 korun předválečných a těchto 25 korun předválečných má hodnotu 26¼ franků předválečných, avšak 52½ franku s nynější nákupní silou poloviční.

Dnešní měny nejsou měnami kovovými, výměna bankovek za zlato i stříbro suspendována, vývoz zlata zakázán snad ve všech státech, zlato i stříbro má agio (t. j. má větší cenu než dle zákonů o měnách míti má, neboť nedostanete 1 kg ryzího zlata za 3280 K, ani za 3100 franků, nýbrž dráže), připoutání bankovek i státovek na kov bylo uvolněno, takže konec konců měřítkem hodnoty peněz zůstává jen

zboží, jež za ně v jedné a ve srovnávané druhé zemi nakoupiti lze.

A tu by ovšem řádné vyšetření cen bylo teprve obrazem pravého poměru mezinárodního kursu.

Jestliže proto nedůvěra k papírovým penězům jednoho státu nebo spekulace sníží kurs těchto papírových peněz a my dojdeme ke stavu, že za dříví koupené u nás za koruny, dostanu v Italii tolik lir, kolik jsme zde dali korun, objeví-li se mi tento zjev — třeba ne v takové míře — při železe surovém, uhlí, skle, porcelánu a všech důležitých statcích spotřebních i výrobních, pak musil bych dojíti k úsudku: poněvadž průměr cen všech těchto statků v Italii vyjádřený v lirách je roveň průměru cen všech těchto důležitých statků spotřebních i výrobních u nás vyjádřenému v československých korunách, **rovná se lira koruně,** t. j. za důchod v lirách nakoupí každý v Italii právě tolik jako u nás za stejně velký důchod v korunách. Jestliže by však i přes tento zjev stála lira 4 Kč. a koruna 0·25 liry, není pochyby, že je hodnota koruny vůči liře podceňována a lira nadceňována.[7])

Tento stav, trval-li by delší dobu, musí působiti další stoupání cen v tuzemsku, a sice ve dvojím směru:

a) Vývozce dříví, který je koupí zde za koruny a prodá v Italii za stejné množství lir, vydělal by, přeměniv liry na koruny na každých 100 K plných 300 K. Aby co možná nejvíce dříví vyvezl, bude ochoten dáti místo dosavadní ceny cenu dvojnásobnou, poněvadž, dá-li 200 K a prodá za 100 lir, jež promění na 400 K, vydělá přece 200 K čili 100%. Každý nízký kurs, lépe řečeno každé klesnutí mezinárodního kursu měny, je premií na vývoz i tehdá, když je hospodářsky zdůrazněno. Avšak mezinárodní

podcenění měny je prostředkem k vyrabování státu s podceňovanou měnou v cizině a výše ceněnou doma, k nerozumnému, nesystematickému vývozu bez ohledu na domácí spotřebu.

Vývozce za takovéhoto stavu zvyšuje ceny doma a je ochoten snížiti ceny v cizině, je ochoten dříví ze 100 K na 200 K zvýšené prodati do Italie za 80 místo 100 lir, poněvadž i pak dostane za těchto 80 lir 320 K a má značný zisk.

Podcenění měny na mezinárodním trhu má za následek nejenom podnícení exportu, nýbrž zvýšení cen doma, tedy snížení nákupní síly domácí měny, snížení cen v cizině, tedy zvýšení nákupní síly cizí měny. Export nemá vyrovnávací síly jako za normálních dob, poněvadž ohromné rozpětí připouští, aby se exportér dělil o svoji exportní premii s domácím výrobcem (zvýšením ceny výrobku) a se zahraničním importérem (snížením ceny vyjádřené v cizí měně), tím cizí měna, zachovávajíc ciferní poměr (zde 1:4), stává se méně nadceněnou (zvýšením kupní síly, zlaciněním zboží) a domácí měna při zachování ciferního poměru (zde 4:1) stává se méně podceněnou (snížením kupní síly, zdražením zboží doma). Teoreticky lze říci, že tímto způsobem můžeme dojíti k tomu, že měna, jejíž nákupní síla v určitou dobu byla rovna nákupní síle cizí měny (1 K = 1 liře), byla-li podceněna na poměr 4 koruny = 1 liře, exportem může dospěti k poměru 4:1 národohospodářsky správnému čili k poměru, že u nás za 4 koruny koupím tolik, jako v Italii za 1 liru. Prakticky ovšem k tomu nedojde, nýbrž setkají se obě tyto ceny na některém bodu, blížícím se podcenění.

b) Export při tomto podcenění bude vyhledávati takové statky, u nichž výrobní náklad nehraje značnou roli, čili bude vyvážeti suroviny a polotovary

spíše než hotové výrobky, poněvadž v zemi s podceněnou valutou budou výrobní náklady stoupati ve všem, kde je výroba odkázána na dovoz surovin neb části surovin z ciziny. A tím přicházíme k druhému směru zvyšování cen. Snížený mezinárodní kurs měny působí jako ochranné clo doma, zamezuje dovoz ciziny a výroba doma může zvyšovati ceny výrobků. Mezinárodní podcenění měny působí jako úplná prohibice, úplné zabránění dovozu zboží z ciziny. Jestliže však stát, jehož měna je mezinárodně podceněna, přes to nevyhnutelně potřebuje dovozu z ciziny a musí-li dovážeti obzvláště potřeby výživy a suroviny pro výrobu, platiti je v nadceněné cizí měně, stoupne drahota doma, stoupnou také výrobní náklady, vývoz vrhá se na suroviny domácí a polotovary. Podceněná měna domácí klesá a blíží se povlovně k onomu bodu, kde s cizí měnou se poměr nesprávný vyrovná a stane se národohospodářsky správným.

Tento proces postupuje rychleji, jestliže z ciziny dovážejí se hotové výrobky, poněvadž v nich je mnoho mzdy a jiných výrobních nákladů a proto musí býti dražší než doma vyrobené zboží třeba z drahé suroviny, postupuje také rychleji, jsou-li dováženy věci přepychové, poněvadž přesunutí do cen je snadnější u těchto věcí zvláštní obliby. Vyčerpají-li se těmito dovozy pohledávky za vývoz v cizině, nezbude na věci potřebnější.

A tak těmito dvěma cestami — vývozem a dovozem — zvýší se drahota doma, je-li domácí měna v cizině podceňována.

12. Z čeho plyne podceňování měny na trhu mezinárodním? Kdyby byla měna upravena, bylo by lze podceňování čeliti přímo i nepřímo. Základem takové upravené měny byl by obchodní a průmyslo-

vý život ve státě, hospodářské statky vyráběné a jejich směna. Vědělo by se, že peníze mohou býti čerpány z banky oprávněné vydávati bankovky pouze na papíry representující tržní cenu za zboží, nebo za zástavu cenných papírů za dražší úrok. Předepsané výkazy této cedulové banky by poskytovaly jasný obraz o hospodářském proudění ve státě. I kdyby nebyly vydané bankovky kryty kovem, vědělo by se jasně, že jejich pokladem jsou soukromoprávní závazky firem na směnkách neb lombardních dluhopisech podepsaných, že podkladem pro vydání bankovek je tržní cena zboží, za jehož správné zaplacení během 90 dnů cedulové bance ručí dvě nebo tři soukromé firmy solventní. A regulace kursů mezinárodních je možná snížením diskontní sazby, jímž podnikavost se podněcuje, nebo zvýšením jejím, jímž podnikavost se brzdí. Neboť zvýší-li za normálních dob cedulová banka diskontní sazbu (úrok ze směnek), zvýší ihned svoje sazby úrokové všecky peněžní ústavy, přistoupí eventuelně ke zvýšení úroků ze vkladů a tak obchod i průmysl platí vyšší sazby ze svého vypůjčeného provozovacího kapitálu, ze zboží daného na úvěr a musí zvýšiti ceny a tím umenší se odbyt doma i do ciziny, i dovoz z ciziny. Při snížení sazeb nastane opak.

Našemu oběživu neslouží však za podklad hospodářské statky, oběh jeho je neměnný, nepružný, je to prostě **neúročný státní dluh bez soukromohospodářského podkladu, podléhající libovolnému posuzování, volné hře důvěry neb nedůvěry ke státu, k jeho hospodářské přítomnosti i budoucnosti.** Nejistota, zdali a jak budou tyto neúročné obligace státní zaplaceny, sama o sobě vede ke kolísání mezinárodního kursu, k neoprávněným a nezdravým ziskům, jednou importérů, po druhé exportérů, k při-

rážkám na ceně pro krytí valutního risika v mezinárodním obchodě, všecek styk s cizinou a všecko podnikání dostává ráz hazardní hry, ne přesné kalkulace.

Mezinárodní kurs přenášen je bezmyšlenkovitě doma na všecky vztahy, je psychologickým podnětem ke zvyšování mezd, platů, zisků podnikatelských a obchodních ve směru nahoru a tím tvoří se nové zvýšené důchody, ale také zvýšené ceny.

Mezinárodní kurs státovek nezávisí jen na mezinárodní obchodní a platební bilanci, na poměru mezi dovozem a vývozem, nýbrž na důvěře ve stát a jeho budoucnost.

13. Vidíme tedy, že při ukončení světové války došlo k úplnému rozvratu na poli valutním a to ve všech státech celého světa. Nejenom ve válčících, nýbrž také v ostatních. I státy s měnou řádnou či standardní jako Švýcarsko, Švédsko, Norsko, Dánsko, Spojené Státy, Japonsko, mají svoje těžké starosti právě proto, že ohromná část světa dostala se válkou do rozkladu hospodářského a tím také valutního.

Švýcarsko neuvítá ve svých výletních místech, sanatoriích, na svých horách hostí ze všech zemí východních, poněvadž nemohou vynaložiti ohromné obnosy, které by potřebovali na útratu ve švýcarských francích a z důchodů občanů švýcarských zmizí ohromné obnosy, representované návštěvou cizinců.[8])

Severní Amerika bude postavena — až upokojí domácí hlad po zboží a nasytí Evropu — před vývozní stagnaci svého průmyslu, za války zdokonaleného a může býti první zemí pronikavé průmyslové krise právě proto, že země s rozvrácenou valutou nebudou moci kupovati v Americe průmyslové výrobky, ani za hotové, ani na úvěr, pokud nedají si svoje finance do pořádku.

Deruta markové měny bude míti dlouho vliv na francouzský i belgický frank, poněvadž na splnění mírových závazků se strany Německa bude závislo povznesení obou těchto těžce vyčerpaných zemí.

Těžké hospodářské důsledky světové války házejí všude svoje černé stíny a válka pokračuje na hospodářském poli dále, ovšem ne mezi stejnými soupeři.

Přechod k mírovému hospodářství je mnohem komplikovanější než vstup do válečného stavu, poněvadž mají býti napraveny pětileté hříchy proti účelům hospodářského snažení lidstva.

Po převratu.

14. Převrat z 28. října 1918 politicky proveden byl hladce. Daleko obtížnější bylo uspořádání věcí hospodářských.

V předešlé kapitole uvedl jsem příčiny, jak došlo k hospodářskému rozvratu v Rakousko-Uhersku, jehož částí byl náš stát. Ze dvou států různě hospodářsky spravovaných vznikl: Čechy, Morava a Slezsko z Rakouska, Slovensko z Uher. Vyjímaje pronikavější hospodářství válečné, zavedené v Rakousku, nebylo v koncích, k nimž se v obou státech došlo, rozdílu.

Prvým úkolem finanční správy musilo býti, aby chyby, které byly páchány za války, byly odstraněny, nebo aby v nich nebylo pokračováno. K tomu směřovala první opatření.

15. Neměly se dále tisknout bankovky pro krytí výloh státní správy.

Pronikavější opatření nebylo možno provésti hned na počátku, poněvadž jednak hranice nebyly

určeny, zněmčené území nebylo ještě podrobeno naší svrchovanosti a Slovensko mělo býti teprve obsazeno.

Avšak také hospodářsky zachvátila náš život úžasná thesaurace bankovek. Přes chromný převýdaj bankovek nestačila rakousko-uherská banka tisknout. Objevily se tyto nesnáze:

a) Nedůvěra k poštovní spořitelně vídeňské vyvolala agitaci proti posílání peněz složními lístky, takže jedno veliké zařízení, jímž placení hotovými se obmezuje, chekové řízení poštovní spořitelny odpadlo a oběh vyžadoval nových platidel.

V poradě v Národním výboru všichni poštovní odborníci vylučovali myšlenku, že by mohla býti rychle zřízena poštovní spořitelna, poukazovali na obtíž vytištění tiskopisů, knih, obstarání personálu. Tuto obtíž rozřešil jsem návrhem, že může býti užíváno starých složních lístků. Ten, kdo je červeně křížkem přetrhne, dává poštovnímu úřadu rozkaz, aby složní lístek zaslal naší poštovní spořitelně do Prahy. Zde otevře se pro dotyčného majitele účtu konto, číslované stejně jako bylo staré konto u poštovní spořitelny vídeňské, plat oznámí se majiteli konta, který bude moci chekem vídeňské spořitelny u naší z těchto pohotovostí poukazovat, takže by bylo potřebí natisknouti jen kontové archy a lístky, oznamující konané platy a výplaty.

Návrh přijat, vysláni úředníci do Vídně, aby poštovní spořitelna uvolnila úřednictvo pro nás a dne 20. listopadu 1918 fungovala naše spořitelna poštovní v Jindřišské škole. Organisace přechodná se osvědčila a na definitivní bylo pracováno.

Nebyla, bohužel, přičleněna ministerstvu financí, kam náleží jako státní ústav šekový. Veliké úkoly, které bych jí byl rád svěřil a které by bývaly velikou

podporou pro potírání inflace a řešení převýdaje bankovek, nemohl jsem provésti. Jsem však přesvědčen, že tento ústav bude přičleněn v budoucnosti tam, kam náleží, t. j. do ministerstva financí, obzvláště až zmenší se počet ministerstev sloučením ministerstva pošt s ministerstvem železnic v ministerstvo dopravní.

Toto opatření přineslo trochu úlevy v nedostatku platidel.

b) Thesaurace hotových peněz byla podporována tím, že vídeňská spořitelna poštovní nefungovala, poněvadž poštovní úřady naše odmítaly výplaty pro ni nemajíce krytí (poštovní spořitelna byla vůči našemu obvodu hospodářskému passivní, t. j. bylo u nás více vypláceno než na vkladech na složních lístcích přijato), takže ústavy i firmy udržovaly větší pohotovosti. Rovněž filiálky rakousko-uherské banky nedostávaly dostatečné dotace a nemohly vyplácet. Mimo to ovšem spousta oněch zbabělců, kteří při každé změně vybírají peníze a schovávají je do punčoch a truhel, uvítalo naši samostatnost tím, že ji způsobovali nesnáze, nedávajíce do oběhu bankovky přijaté, nýbrž schovávajíce je.

Byl jsem sice toho názoru, že tento stav pomine, že oběživa máme nadbytek a že vyleze ze skrýší. Pro všecky případy mělo však býti učiněno opatření zavedením náhradních platidel obchodních dle zákona usneseného v Národním shromáždění na návrh prof. E n g l i š e, dne 19. listopadu 1918, č. 49 sb. z. a nař. Podstatou jeho bylo, že by Zemská banka vydávala pokladniční poukázky na rovné sumy 10, 20, 100, 1000 korun s nuceným oběhem na základě eskontu 90denních směnek neb lombardu cenných papírů, takže by tato platidla byla plně kryta. Směnky a úvěry mohly by býti placeny v korunách,

avšak tyto koruny nesměly by býti vydány zpět, nýbrž ponechány v pokladu, kryjícím oběh náhradních platidel. Stát dal by v papírových korunách Zemské bance 25 mil. korun a vydané pokladniční poukázky musily býti do jedné čtvrtiny kryty bankovkami. Hlavní zásadou tedy bylo, že obíhající náhradní platidla musila býti plně kryta a to bankovkami rakousko-uherské banky a směnkami a lombardem. Oběh přizpůsoboval by se potřebě obchodu a průmyslu.

Tohoto zákona nemusilo býti použito ani v této době, ani po okolkování bankovek, poněvadž mezitím thesaurace přestala, jak dále ukážu.

c) Tím však pomoženo by nebylo ihned, poněvadž přípravy s tiskem náhradních platidel — z nichž zbyla přední strana nynější stokorunové státovky, ostatní zničeny — trvaly příliš dlouho. Potírání nedostatku oběživa následkem thesaurace musilo býti prováděno jinak.

Převrat stal se v plné cukerní kampani. Rakousko-uherská banka nestačila tisknout a nemohla vypláceti ani žírové účty, ani splatné pokladniční poukázky. Chtěla proto zavésti 10.000korunové bankovky a 25- a 200korunové, po jedné straně litograficky tištěné bankovky (s prozatímní platností do 30. června 1919). Odmítl jsem uznati tato platidla a uveřejniti o nich vyhlášku.

Přes veliký nedostatek oběživa sáhl jsem raději k tomu, že jsem dne 14. listopadu zakázal té doby již hlavnímu ústavu rakousko-uherské banky v Praze a všem filiálkám na území republiky výplatu ze žírových účtů, leč se svolením ministerstva financí, vyhradil jsem tyto výplaty jen na placení mezd a úřednických platů v závodech, jestliže financující banka prokázala, že nestačí k tomu její pokladniční

hotovosti, poněvadž bylo zjištěno, že banky hromadily hotovosti z obavy před eventuelním runem. Mezdní a platové výkazy musily býti předkládány a potvrzovány politickými úřady.

Ostatní platy měly býti sečkány, neb placeny připsáním na účtě u banky neb ústavu peněžního.

Kdyby byly žírové účty vypuštěny, byla by v oné době nastala opět značná nová thesaurace bankovek.

d) Důsledkům, uvedeným pod 10. a), že totiž do válečných půjček ukládáno i jmění úsporné i provozovací kapitál, takže v době mírové budou lombardem u rakousko-uherské banky přeměňovány půjčky válečné na peníze, čelil jsem dne 14. listopadu tím, že jsem — po marném jednání s centrálou banky — zakázal lombard válečných půjček u hlavního ústavu v Praze a u všech filiálek rakousko-uherské banky v republice a zrušil právo platiti válečnými půjčkami daně. V generální radě rakousko-uherské banky byla dne 7. listopadu podána zpráva, že za jediný den bylo lombardováno v býv. území rakousko-uherském za 609 milionů válečných půjček. Bylo tedy zřejmo, že skutečně tato přeměna půjček na hotovosti se děje. Rakousko-uherská banka odmítla všeobecně zakázati lombard válečných půjček, jakož i stanoviti přísné podmínky pro úvěrní schopnost podavatelů. Provedl jsem tedy opatření sám v obvodu republiky.

Opatření toto bylo tím potřebnější, že rakousko-uherská banka produkovala prohlášení bývalých rakouských vlád, že stát bance ručí za škody, které by jí vznikly lombardem válečných půjček. Závazek ústavně sice neplatný, ježto by bylo třeba zákona, ale republika musila učiniti projev, že nesouhlasí s celou politikou lombardní, jak prováděna v Rakousku.

Důsledek tohoto opatření byl vývoz válečných půjček do Vídně a lombardování jejich u centrály. Důsledek tohoto opatření objevil se při převzetí obchodů rakousko-uherské banky bankovním úřadem ministerstva financí, o čemž bude níže řeč.

e) Abychom měli přehled o činnosti rakousko-uherské banky v její centrále vídeňské, vznesl jsem žádost, aby banka uznala, že nyní mají právo dozoru také komisaři národních států a jmenoval jsem za souhlasu banky komisařem republiky odb. přednostu V a l n í č k a. Toto jmenování ukázalo se ihned potřebným.

Vláda Lammaschova domáhala se toho, aby směla další zápůjčkou u rakousko-uherské banky vyčerpati úvěr, povolený bývalým rakouským parlamentem, obnosem 2 miliard korun. Vzepřel jsem se tomuto úvěru, dokazoval, že by banka mohla ho povoliti a v bankovkách vyčerpati jen tehdá, kdyby v š e c k y státy národní daly k tomu svoje ú s t a v n í svolení. Přes tento náš protest rakousko-uherská banka tento 2miliardový úvěr povolila. Později přišla s úvěrem 1800 milionů vláda rakouská, což naším přičiněním padlo.

Tento náš odpor proti dalšímu tisku bankovek na půjčky státní vedl k ustanovení mírové smlouvy, že za bankovky po 27. říjnu 1918 vydané stát náš neručí.

f) Rakousko-uherská banka neuvolňovala svých žírových účtů a také jako místo odúčtovací fungovala následkem toho nedostatečně. Důsledkem toho udržovaly banky značné hotovosti pokladniční. Aby toto vyrovnávání bez skutečného, efektivního placení bylo podporováno — což bylo tím nutnější, že mladá poštovní spořitelna přesně nefungovala — zří-

díly banky odúčtovací banku pro sprostředkování placení bez hotových.

g) Běžná vydání měla býti kryta půjčkou Národní Svobody, usnesenou Národním výborem dne 5. listopadu 1918 do výše 1 miliardy, která však vypsána byla jen obnosem 500 mil. K.

h) Současně s těmito opatřeními započato s intensivním vymáháním daní, obzvláště daně z válečných zisků. Trvaly sice závady, které byly za Rakouska: berních a finančních úředníků užíváno dále k rekvisicím, ke kontrole mlýnů a podobným pracím, pro ně osobně snad výnosnějším, avšak stát ztrácel chromné obnosy tím, že nebyly včas vybírány a předepisovány daně. Bylo ještě v prosinci jen v Čechách zaměstnáno u vyživovací služby 300 úředníků berní správy a 800 úředníků berních. Zápas o jejich navrácení nebyl lehký, poněvadž správa berní byla odvislá od správy politické, okresní hejtman byl vlastně přednostou berních správ a berních úřadů. Ke všemu tomu přibylo vyplácením podpor v nezaměstnanosti berním úřadům ohromně mnoho pokladniční práce.

Snažil jsem se proto jednak povznésti morální sílu berního úřednictva tím, že jsem vymohl jejich zařazení do třídy C a tím odčinil dávnou křivdu, páchanou právě na úřednictvu v zemích českých, jednak odloučiti berní správu od správy politické, a provésti novou samostatnou její organisaci. Obojí bylo provedeno.

Na tom však nebylo lze přestati, poněvadž vybudování nové organisace berní správy již vzhledem k nedostatku personálu a dorostu trvati bude několik let. Reforma souvisí mimo to velmi úzce s úkoly poštovního úřadu chekového a budoucí cedulové banky, kteréžto dvě organisace musí zmenšiti pokladniční

službu berní a uvolniti berní úřednictvo, které má dobré předběžné vzdělání a inteligenci, aby mohlo pracovati v jednodušších úkolech berní správy. Vedlo by daleko, abych rozvinoval zde svůj plán organisace berní správy a finanční služby vůbec.

Chci tím jen naznačit, že bylo potřebí rychle utvořiti organisaci jinou, s použitím všech sil neúřednických nebo ne trvale úřednických, aby zachyceny byly válečné zisky, aby berní správy dostaly rozvětvený pomocný a současně kontrolní orgán pro rychlé vyměřování daně z válečných zisků, jíž měly býti odssávány přepiaté důchody.

Za tím účelem zřízen revisní odbor při ministerstvu financí. Nejprve na zkoušku a když se věc osvědčovala, jako trvalá instituce, jako zvláštní odbor ministerstva financí, který však měl svoje revisní oddělení v Brně a v Bratislavě, kdež pro Slovensko zřízeno generální ředitelství finanční. Revisní odbor vykonal velikou práci jak po této stránce, tak později při provádění finančního plánu.

Nové daně nemohly býti zaváděny pro neurčitost území a pro nedostatečnost správy veřejné, která musila býti teprve budována.

i) Vázané hospodářství válečné bylo zachováno, zřízeny různé ústředny, které byly pověřeny jednak likvidací starých rakouských centrál, jednak válečným hospodářstvím. Odstranění válečného hospodářství ihned nebylo možno, poněvadž bylo potřebí učiniti si přehled o hospodářském stavu u nás i za hranicemi. Avšak k jejich odstranění mělo se pracovati plánem hospodářským. Průběhem doby upadly i tyto ústředny do chyb starých rakouských centrál a prokázalo se tím, že chyba nespočívá ve státě a lidech, nýbrž v systému samém, že nemožno je ústředně ovládnouti rozmanitost hospodářského ži-

vota, že nelze dekretovati věci, které odporují hospodářským principům a že složitost hospodářského života vyžaduje nutně dělbu práce, zájmu, spolupráci velikého množství mozků vedenou nejen abstraktním veřejným blahem, nýbrž konkrétním soukromým zájmem.

Setrvalo se také přes můj odpor při konsumentských subvencích, při zákazu zvyšování činží, zavedeny trvalé podpory v nezaměstnanosti (ač byly zdůvodněny jen pro dobu náhlé demobilisace), vypláceny bez provedení kontroly podpory vyživovací a tak vznikaly důchody bez práce, hromadné státní almužny, jež prodlužovaly jen válečnou chorobu.

k) Vývoz i dovoz měl býti kontrolován. Doprava zboží z území republiky a na území republiky byla vázána na povolení vývozní, resp. dovozní. Pro některé předměty byl zakázán vývoz vůbec. Toto opatření bylo nutno z důvodů zásobovacích, valutních a kontrolních vůbec, poněvadž byla právem obava, že by nebylo nějaké systematičnosti. Valutní obtíže překonávány přechodně smlouvami kompensačními. Pro dovoz potravin uzavřena v Americe půjčka do výše 54 mil. dolarů, která byla nejprve povolena do výše 43 mil. dolarů, v červnu 1919 pak zvýšena na 54 mil. dolarů a vyčerpána 58 mil. Mimo to uzavřena v této zásobovací periodě s americkou armádou půjčka 16 mil. dolarů, zakoupeno 30.000 tun pšenice argentinské za cukr, koupeny v Polsku brambory za cukr, množství potravin v Jugoslavii rovněž kompensačně, rýže a slanina ve Francii za cukr.

Přes všecka tato opatření mezinárodní kurs koruny klesal. Rakousko přes protesty naše vypůjčovalo si dále papírové peníze od rakousko-uherské banky a sráželo kurs koruny na mezinárodním trhu.

Rakousko-uherská banka byla nadále devisní ústřednou, ale neměla již důvěry, ani vlivu, takže jí nebyly devisy odváděny a přidělování devis, centralisované do Vídně, nebylo výhodné a přehledné.

Bylo proto nutno pověřiti funkcí devisové ústředny domácí ústav dříve ještě než bude vlastní plán prováděn. Zemská banka nechtěla a do jisté míry ani nemohla této funkce převzíti. Zvolena k tomu v lednu 1919 nová odúčtovací banka, v níž byly Zemská banka a obchodní banky zastoupeny.

l) Ke konci prosince thesaurace přestala a začaly se peníze hromaditi v bankách a spořitelnách. Úroková míra klesala. V lednu snížena úroková míra na 1% a vklady s nechutí přijímány. Škodlivost thesaurace začala se objevovati svým druhým způsobem: působila náhlý přebytek peněz, pro něž nebylo umístění. Za chvíli byla by způsobilá přivoditi nedostatek platidel, kdyby nějaká událost způsobila nedůvěru těchto bojácných.

Tento stav peněžního trhu byl způsobilý k tomu, aby provedeny byly přípravy k mému finančnímu plánu.

Finanční plán.

16. Stav měny vybavoval vzpomínky historické a u nás obzvláště státní bankrot z r. 1811. Bylo dosti těch, kdož radili veřejně ku provedení zákonného znehodnocení papírové koruny a to znehodnocení, odpovídajícímu skutečné nynější nákupní síle její oproti její nákupní síle předválečné.

Z historických devalvačních pokusů zákonem provedených nehodil se však na naše poměry žádný. Assignáty francouzské revoluce, které převýdajem

klesly na 1/3% své nominelní hodnoty, takže se staly bezcennými a mohly býti prostě vzaty z oběhu bez stanovení relace k novému oběživu, byly by vzorem tehdá, kdybychom tiskli a tiskli dál a snášeli s klidem postupující znehodnocení. Tak budou odstraněny z oběhu bolševické peníze v Uhrách, snad také v Rusku může býti provedeno takové odmítnutí (repudiace) revolučních peněz, jež nová vláda prostě neuzná.

Nově utvořený stát musí však vypořádati se s minulostí a tvořiti pro budoucnost.

Proti postupu, jaký proveden byl v Rakousku r. 1811 známým patentem, vydaným na návrh hr. Wallise, mluvilo v prvé řadě to, že nákupní síla koruny nebyla ani u nás, ani v cizině zjištěna ani přibližně, že zůstali jsme svázáni svojí korunovou měnou s jinými státy, na jejichž hospodářství jsme vlivu přímého neměli, nebylo možno rozlišiti, mnoho-li v poklesle nákupní síle působí nedostatek zboží, jak dalece státní hospodaření s důležitými spotřebními statky snižuje ceny a jaký je průměr cen, placených za statky dle příkazu různých nařízení vládních a cen, placených pod rukou.

Výši tohoto znehodnocení doma určiti, bylo a je ještě nyní nemožné. Zahraniční kurs pak nemůže býti podkladem pro posuzování nákupní síly koruny, poněvadž při měně papírové a při opatřeních vývozních a dovozních poskytuje sice jakési vodítko k vyměření důvěry v budoucí vývoj státu, ne však měřítko pro nákupní sílu koruny doma.

Na správném odhadu devalvace koruny závisel by však budoucí zdar. Také při Wallisově bankrotu (při němž znehodnocení šlo na 1/5 nom. hodnoty) ukázalo se, že neodpovídalo skutečnému stavu a musilo býti za pět let přikročeno k nové devalvaci.

Mimo to nebylo tak docela jisto, že v novém státě nenastane snaha po zvýšení důchodů mezdních, platových, výdělkových čili nebude-li nákupní síla koruny dále klesati a ceny stoupati následkem zvýšených nákladů výrobních a následkem snahy obyvatelstva zvýšiti svoji životní míru po pětiletém strádání. To mohlo by míti ovšem za následek, že by ceny, vyjádřené v nové jednotce měnné, dosáhly za nedlouho téže výše, jaká byla v korunách devalvovaných.

Pokus Jugoslavie při stanovení relace mezi dinarem a korunou to jasně ukázal: netrvalo to dlouho a ceny stouply tak, že zboží stálo tolik dinarů jako dříve korun. Nesmí se totiž zapomínati, že všichni, jichž rukama jde zboží od suroviny až k výrobku v malém prodávanému, hledí si ve zvýšené ceně nahraditi ztrátu, utrpěnou (nominelně) relací mezi korunou a dinarem, čili že chtějí míti stejné množství (číselné) dinarů jako měli před tím korun. Toto přesunutí ztráty do ceny se podaří u zboží, jehož je málo a tím usnadní se přesunutí u zboží, jež není tak vzácné.

Mimo to hospodářské poměry nynější jsou daleko spletitější než byly poměry r. 1811. A i tehdá byly zde dvě veliké kategorie lidí: jedni byli bankrotem téměř nedotčeni, druzí měli veliké ztráty. Nedotčeni zůstali majitelé nemovitostí, strojů, zásob zboží, postiženi byli majitelé peněz, cenných papírů a peněžních kapitálů.

Ten, kdo za války zbohatl a zaplatil si svoje hypotekární dluhy, takže třeba o miliony vzrostl jeho majetek, neztratil nic, měl-li právě ve své pokladně několik set v bankocetlích.

Wallisův patent rozlišil sice pohledávky od roku 1799 podle let a devalvace v době té, takže pohle-

dávky, vzniklé před r. 1799, musily býti zaplaceny plně novými penězi, v dalších letech vzniklé s menší devalvací.

I kdyby se nyní provedlo toto odstupňování, jak by to ve spletitých poměrech dnešních vyhlíželo. Dlužník vypůjčil si od spořitelny před válkou 100.000 korun a splatil jí je r. 1917. Spořitelna uložila je — nemajíc pro ně umístění — u banky, banka r. 1918 u jiné banky. Kdyby poměr mezi nynější korunou a novou korunou stanoven byl pro r. 1915 na 2 K staré = 1 K nové, pro r. 1916 3 K staré = 1 K nové, pro r. 1917 4 K staré = 1 K nové, pro rok 1918 5 K starých = 1 K nové, dostane spořitelna od banky, u níž uložila r. 1917 100.000 starých korun 25.000 nových korun, ale tato banka dostane od banky, u níž si r. 1918 tyto koruny uložila jen 20.000 nových korun. Spořitelna však musí vyplatiti vklady před r. 1915 u ní uložené plně v nových korunách. Poněvadž splacené hypotekární i směnečné zápůjčky předválečné činily u všech ústavů mnohem více než vybrané vklady předválečné, vedl by Wallisův systém ke zhroucení peněžních ústavů.

Kdyby však nebylo činěno rozdílu mezi dobou vzniku pohledávek, pak získali by opětně dlužníci předválečných pohledávek, že by je zaplatili mnohem levněji.

Úředníci státní nechtěli by se jistě spokojiti s $^1/_5$ nynějšího svého služného, vyjádřeného v nových korunách (místo 10.000 K starých 2000 K nových), aby bylo možno, by stát spokojil se s $^1/_5$ daní, vyjádřených v nové měně, poněvadž ani platy jejich, ani daně přímé nebyly zpaterónásobeny a byly by tedy pod úrovní předválečnou. Stát chtěl by odstraniti válečné přirážky, ale výměru přímých daní, jak byla před válkou, chtěl by v nových korunách. To u čin-

žovní daně by značilo 5násobnou daň, která však dnes s přirážkami činí přes 50% hrubé činže, takže by buď činže musila býti placena v nynější ciferní výši v nových korunách, čili byla by 5násobná, nebo by byla na $^1/_5$ zmenšena, ale také daně s přirážkami by musily býti na $^1/_5$ sníženy. Důsledky bylo by zbytečno vykládat.

Oběh by sice při poměru 5 st. K = 1 K nové byl stlačen na $^1/_5$, čili místo 10 miliard starých korun obíhaly by 2 miliardy nových. Jaká by byla jejich vnitřní hodnota? Byly by to státovky státu, kde všecky peněžní ústavy jsou před konkursem, kde náhlý zásah vyvolával by vyrovnávací boje, kde uměle vytvořena by byla veliká kategorie lidí, zachráněných z nebezpečí, obohacených a ochotných na trhu zboží dáti zvýšené ceny, a druhá kategorie postižených, kteří chtěli by ve zvýšených cenách nalézti náhradu své ztráty.

To, co by obíhalo jako platidlo, nemělo by o nic větší národohospodářský podklad než mělo staré oběživo, a jen to, co by přibylo na oběhu, mělo by bankovní krytí.

Jestliže však docílilo by se skutečně klesnutí všech cen, všech platů na $^1/_5$, pak oběh peněz zůstal by přece stejně nepřirozeně vysoký jako nyní. Blok státovek obnášel by 2000 mil., ceny byly by mírové, za nichž v **celém** Rakousko-Uhersku byla potřeba oběživa 3620 mil., čili pro země české asi 900 mil. Po bankrotu měli bychom 2000 mil. státovek, neměli bychom úvěrového hospodářství, státovek bankovně krytých ani v případě, kde by dopadl bankrot skutečně dle očekávání navrhovatelů. Všechny svízele by zůstaly, stát by byl jen méně dlužen.

17. Věc dala by se tehdá násilným zásahem provésti ještě jinak: neuznáním bankovek rakousko-

uherské banky vůbec jako zákonného platidla, odnětím nuceného oběhu těmto bankovkám za současného zřízení vlastní cedulové banky, která by na základě diskontovaných směnek, v zástavu daných cenných papírů vydávala nová platidla s nuceným oběhem za relace (pokud jde o pohledávky a závazky) dle kovové parity. Tím odepřel by stát převzetí válečného dluhu, representovaného — jak jsem ukázal — obíhajícími bankovkami vůči majitelům bankovek a odkázal každého, aby se hojil na rakousko-uherské bance, která bankovky vydala. To znamenalo by konkurs rakousko-uherské banky.

Nová československá banka mohla by vydávati bankovky plně bankovně kryté, eventuelně kovově a devisami kryté, byly by tedy penězi papírovými, avšak národohospodářsky krytými.

Bankovky rakousko-uherské banky dostaly by vůči novým bankovkám československé banky kurs, za nějž by je stát kupoval, aby splnil podíl rakousko-uherského dluhu u rakousko-uherské banky, jenž by na něj připadl.

Stát mohl by dokonce provésti věc tak, že by čas od času určoval relaci mezi bankovkami rakousko-uherskými a novými českými a přijímal v této relaci platy.

Také tato cesta byla neschůdná, poněvadž znamenala by insolvenci všech peněžních ústavů a ochromení hospodářského života, takže by nebylo dobrého materiálu směnečného i lombardního, aby mohl se vytvořiti dostatečný oběh nových československých bankovek.

Jen jako teoretickou pomůcku můžeme to zde uvésti, aby bylo zjevno, jaký by byl rozdíl mezi takto vytvořenou, n á r o d o h o s p o d á ř s k y a b a n k o v n ě k r y t o u m ě n o u proti systému devalvace

dle receptu z roku 1811, při němž by sice oběh byl zmenšen, ale obíhající státovky byly by národohospodářsky a bankovně nepodloženy. U hořejšího způsobu byla by skutečně vnitřní hodnota bankovky československé zcela jiná než bankovky rakousko-uherské banky, která není poukázkou, vzniklou eskontem směnky neb lombardem cenného papíru, nýbrž prostě státním dluhem.

Ovšem kurs této československé bankovky trpěl by těžce krisí hospodářskou, kterou by toto násilné opatření vyvolalo.

18. Z uvedeného jest zřejmo, nač při ozdravění měny jsem kladl největší váhu: **aby měna nová byla výsledkem hospodářského života, aby vešla do oběhu na základě potřeby hospodářství národního, nikoli hospodářství státního,** aby podkladem obíhajících peněz byly skutečné hospodářské statky, ať již by to byly drahé kovy nebo směnky za zboží na úvěr prodané. **Bez rozvoje hospodářství, ožívení výroby, bez dobré žně, bez plodné práce a plodného podnikání, což všechno tvoří nové statky, nové hodnoty a jejich oběh, není a nebude dobré měny a není možna náprava měny.** Není také možna náprava měny bez šetrnosti. Šetřiti neznamená pouze tolik jako ukládati peníze do spořitelny. Význam slova toho je širší: **musí se vyrobiti více než kolik se spotřebuje, ze své výroby musíme ušetřiti tolik, abychom rozmnožili svoje výrobní prostředky a zásoby válkou ztenčené:** doplnili dobytek, vyhnojili půdu a vrátili jí starou plodnost, opravili domy a byty, vystavěli nové, opravili doly, stroje a zavedli nové, dokonalejší, úspornější atd.

My musíme si býti vědomi, že **vyrobíme-li jen tolik, kolik spotřebujeme, vlečeme na svých nohách kouli válečného vyčerpání dál,** anebo kupujeme-li na

dluh, **že přesunujeme válečná břemena dnešní na další generace a připoutáváme také jim na nohy kouli dnešní bídy.**

Problém nespočívá v tom, dovedeme-li zmenšit oběh státovek na základě nějakého opatření úředního, nýbrž v tom, dovedeme-li stvořiti měnu — třeba papírovou — jejíž každá jednotka byla by podložena národohospodářsky, byla výsledkem oběhu statků vyrobených a to **hospodárně** vyrobených.

19. Opustil jsem neschůdné cesty státního bankrotu nebo řekněme to eufemisticky státního konstatování znehodnocení peněz stanovením zákonné relace mezi starou a novou jednotkou měny. Učinil jsem tak po zjištění hospodářské síly našeho nového státu.[9])

Viděl jsem, že tento stát:

1. je přírodně bohatý, má vyspělé zemědělství, jež mohlo by za pomoci přírody vypěstovati nejenom valnou část toho, co potřebuje obyvatelstvo všecko na potravinách, nýbrž poskytujíc suroviny pro průmysl zemědělský, způsobilo by veliký vývoz a učinilo naši obchodní bilanci aktivní;

2. že v území tohoto státu je dosti pokladů uhelných — připadne-li nám Těšínsko —, že můžeme povznésti naftový průmysl na Slovensku a Přikarpatské Rusi a nabýti tímto způsobem dostatečné množství tepelné a pohonné energie pro svůj rozvětvený průmysl, o jejíž doplnění starati se můžeme elektrisací země;

3. že stát náš bude míti patery lázně světové (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Jáchymov s nejbohatšími radiovými doly, Píšťany), krásné horské partie v Čechách a na Slovensku, přírodní divy moravského Krasu, takže může se státi cílem pouti churavých i po odpočinku v krásné pří-

rodě toužících cizinců, kteří přínosem svých vydání by povznášeli náš národohospodářský stav;

4. že z průmyslu Rakousko-Uherska na našem území nachází se daleko větší procento než je poměr mezi územím nám připadajícím a zbytkem i mezi počtem obyvatelstva naším a ostatního Rakousko-Uherska, takže stát náš mohl by býti státem v podstatě vývozním nejenom v průmyslu zemědělském, nýbrž také v průmyslové výrobě jiné. Ovšem surovinová základna našeho průmyslu nezemědělského je malá, dovoz surovin veliký, ale přece příležitost rozmnožiti národní jmění veliká a dosažení aktivní bilance obchodní — ukryjí-li se první potřeby surovinové dlouhým úvěrem — více než pravděpodobné;

5. že obyvatelstvo tohoto státu našeho bylo pracovité, šetrné, že s nadšením uvítalo svoje osvobození a čekati lze od něho — nebude-li zachváceno teoriemi podlamujícími výrobu a podporujícími rozmařilost — že vytrvá v pracovitosti a ušetří zničené výrobní prostředky ve válce, a že bude míti trpělivost při sanaci poválečných běd.

A ptal jsem se: proč by mělo býti přikročeno k těžkým nespravedlivostem, když veřejná správa je daleko lepší než bylo tomu r. 1811, technika berní pokročilá? Proč máme voliti způsob násilné devalvace, která neupraví nijak přesuny jmění za války nastalé, nýbrž naopak přičlení k nim nové přesuny stejně nespravedlivé, ne-li nespravedlivější?

Na tomto podkladě vznikl můj finanční plán, který spočíval v těchto opatřeních:

A) Odpoutání našich bankovek od bankovek rakousko-uherské banky.

B) Zmenšení oběhu bankovek nuceným zadržením části oběhu, i těch, které ze žírových účtů a z pokladničních poukázek mohly býti vydány.

C) Stanovení přípustného oběhu, zamezení přímých i nepřímých zápůjček státu v bankovkách, převzetí cedulového bankovnictví.

D) Stažení valut, kovových peněz domácích i cizích jednak pro obchod s cizinou, jednak pro kovový poklad.

E) Rychlé zachycení jmění, obzvláště movitého, provedením soupisu jako přípravy pro majetkovou dávku.

F) Docílení aktivního rozpočtu novými daněmi a zvýšením starých.

G) Majetkovou dávkou měly býti staženy státovky úplně, za současného zřízení cedulové banky, která by vydávala platidla plně bankovně krytá, buď v měně korunové nebo měně jiné, buď s oběhem nuceným, neb bez něho dle stavu trhu a poměrů hospodářských.

20. K těmto opatřením musila býti vybrána národohospodářsky vhodná doba. Ke konci prosince 1918 přestala thesaurace, v lednu snižován úrok ze vkladů, nastal nadbytek peněz a příležitost k započetí reformy.

A) B) Odpoutání od rakousko-uherské banky a zmenšení oběhu.

21. V lednu 1919 počal jsem s přípravami pro tuto akci. Rozhodnouti bylo potřebí nejprve otázku, které bankovky rakousko-uherské banky uznáme. Námi nebyly uznány 10.000koruny, 25- a 200koruny (po jedné straně tištěné) a na tom se setrvalo.

Dále bylo potřebí rozhodnouti, které zásady se přidržíme: zdali zásady teritoriální či zásady osobní. Teritoriální znamenala, že uznáme a označíme všecky bankovky, které v určitou dobu obíhati budou

na území Československé republiky bez ohledu na to, je-li jejich majitelem náš příslušník či cizozemec. Zásada osobní znamenala by, že bychom uznali a ověřili jen bankovky, které náležely by v určité době příslušníku našeho státu, ať by se zdržoval kdekoli.

Je zřejmo, že jen první cesta byla schůdná a že všecko ostatní ani kompromisně nesmělo býti respektováno, poněvadž by se nám nahrnulo sem bankovek, odevzdávány by byly k okolkování našim příslušníkům a pod.

Rozhodl jsem se pro teritoriální zásadu bez jakýchkoli úchylek a dle toho od počátku byly konány přípravy.

Technicky jednalo se o to, máme-li kolkovati bankovky vytištěním kolku na bankovku samu, či kolkem nalepovaným. Prvý způsob narazil na nepřekonatelné překážky technické a použit byl jen u tisícovek, kde bylo hleděno opatřiti kolek dokonalý, nesnadno padělatelný a proto kolkováno v kolkovním úřadě v Praze barvou chemickou. Ostatně opatřeny kolky pro nalepování.[10])

Koruny a dvoukoruny musily býti vynechány z kolkování, poněvadž bylo potřebí asi 250 milionů kusů kolků a zdržení bylo by příliš veliké. Nebezpečí, že se k nám pohrnou koruny a dvoukoruny, nebylo tak veliké, poněvadž obnos korun a dvoukorun byl kontingentován na 880 mil. K pro celé Rakousko-Uhersko. Kolkování zdrželo by celou akci nesmírně nejenom při výrobě kolků, ale také při provádění kolkování (počítání předložených korun a dvoukorun, odpočítání kolků a vydávání jich, evidence a zápisy).[11])

22. Účel kolkování bankovek byl dvojí: měl býti zjištěn oběh jejich na území Československé republiky jako základ k dalším akcím valutním a tento oběh měl býti prohlášen za blok, který nesmí býti překro-

čen, leč při soukromoprávním krytí nebo na základě zvláštního zákona.

Rakousko-uherská banka lombardovala válečné půjčky, půjčovala Maďarsku miliardové obnosy, půjčovala nepřímo také Rakousku lombardováním jejich pokladničních poukázek převzatých pro forma vídeňskými bankami a tím vším zvyšovala oběživo a převýdaj bankovek. Tento nepříznivý vliv měl býti zastaven separací bankovek u nás obíhajících. Mělo býti všude jasno, že se u nás rozmnožování neprovádí.

23. Toto opatření nenarazilo na odpor. Jinak se to mělo se snahou zmenšiti oběh bankovek. Tu objevovala se oposice, která však přehlížela účel toho opatření.

Bylo mi velmi vzdáleno mysliti, že zmenšení oběživa bude míti za následek snížení cen. Takové mechanické myšlení, takové vyznávání kvantitativní teorie peněžní, dle níž peníze se pokládají za zboží a učí se, že, čím více peněz v oběhu, tím vyšší ceny a naopak, nebylo nikomu tak vzdáleno jako mně.

Já chtěl docíliti něčeho zcela jiného. Chtěl jsem restringovati oběh na takovou míru, aby byla nouze o oběživo, aby obchodníci musili si jíti vypůjčit k bankám, banky k cedulové bance, která by jim půjčila diskontem obchodních směnek, takže to, oč by potřeboval obchodní a průmyslový život více než obnášel by stálý oběh na státovkách, bylo by národohospodářsky a bankovně kryto, vyplynulo by z potřeb hospodářského života, výměny statků, přizpůsobovalo by se jeho potřebám, takže oběh by byl větší neb menší dle toho, byla-li by cirkulace statků větší neb menší. To by byl mílový krok k úpravě měny.

Námitka, že úrok u peněžních ústavů ze zápůjček byl vysoký, není správná. Naše peněžní ústavy měly

takový nadbytek peněžních vkladů, že je odmítaly, platily ½%—1% a kde kdo se divil, že chtějí 8%ní úrok ze zápůjčky u nich kontrahované. To však bylo přirozené.

Ústav měl na př. 100 mil. vkladů starších i nových, z nichž platil průměrně 2% vkladového úroku. Z těch měl 20 mil. bezúročně v pokladnách, 30 mil. na bezúročném účtě žirovém, 10 mil. na ½% u poštovní spořitelny, 20 mil. v cenných papírech se zúročením 4% a 20 mil. mohl rozpůjčit. Zaplatí 2 mil. vkladatelům a dostane od poštovní spořitelny 50.000 K, z cenných papírů 800.000 K, a potřebuje jen na vkladový úrok 1,150.000 K, čili přes 5½% z 20 mil. K rozpůjčených. Na režii, risikovou premii a výdělek je dnes počítáno velmi málo 3%.

Zcela jinak by se měla věc, kdyby mohl peněžní ústav rozpůjčiti nejen 100 mil., nýbrž jíti ještě se směnkami k cedulové bance, vypůjčiti si tam za sazbu 5% a rozpůjčiti tento obnos za 6%. Mohl by zapůjčiti za 6% a platiti ještě ze vkladů 3½%, poněvadž by na 80 mil. rozpůjčených vkladů vydělal vkladový úrok 3½% z 80 mil., dále obnos 2½% čili 2 mil., z nichž ukryl by si 3½% vkladový úrok z 20 mil. v pokladnách a na žíru v obnosu 700.000 K, zbylo by mu na režii 1.3 mil. Avšak on by ze směnek takto získaných 30 mil. diskontoval u cedulové banky za 5% a rozpůjčil je za 6%, čili vyzískal by hrubě 1% čili 300.000 K.

Zvýšení úrokové míry vkladové podporovalo by spoření. Nutnost, aby průmysl i obchod pracovaly s úvěrem, měla by za následek, že by se snažily nakoupené suroviny rychle zpracovat a zboží rychle prodat, poněvadž dluhy jedí z mísy. Život hospodářský přiblížil by se normálu.

24. Tohoto účelu chtěl jsem dosíci a jednalo se jen o to, m n o h o-l i má býti zadrženo. Předpokládal jsem, že bude v oběhu, na žírových účtech u rakousko-uherské banky a na pokladničních poukázkách této banky vydaných jejími filiálkami v území Československé republiky úhrnem 10 miliard korun. Zadržeti jsem chtěl 80%, takže by zbyly v oběhu 2 miliardy a poněvadž stát by si svoje pokladniční hotovosti okolkoval plně, asi 3 miliardy korun.

Za dob mírových bylo 31. prosince 1913 v oběhu 2½ miliardy, se žírovým účtem 2·65 miliardy korun, avšak zlatem bylo kryto a nepotřebovalo bankovního krytí 1½ miliardy, byl tudíž oběh v Rakousko-Uhersku potřebný a resultující pouze ze zlatého pokladu bez ohledu na obchodní život 1¼ miliardy. Tyto bankovky by zde totiž zůstaly i kdyby byly zaplaceny bance veškeré směnky diskontované (926 mil.) a lombardy (310 mil.), státní dluh (60 mil.), úhrnem 1296 milionů.

Československo potřebovalo by asi ⅓ tohoto oběhu čili okrouhle 450 mil. před válkou, nyní vzhledem k zvýšené cenové úrovni asi 5krát tolik, čili 2250 mil. K, takže, kdyby zůstalo při 3 miliardách oběhu, byl by více než dostatečný základ i když počítám s tím, že z oběhu vymizely zlatníky a zlaté mince, poněvadž tento oběh nebyl značný.

Tím ovšem nebyl by býval oběh vyčerpán. Co by však život obchodní potřeboval, čerpal by již **bankovně** a vše, co by bylo n a d tyto 3 miliardy, bylo by bankovně kryto, **bylo by výsledkem hospodářského života.**

V poradách o této výši zadrženého obnosu mínění se velmi různila, ne v tom, že by nebylo zdrávo učiniti takovéto opatření, nýbrž bylo souzeno, že by to bylo příliš mnoho. Bohužel, nemohla býti tato věc

ani veřejně prodebatována, ani půda pro opatření takové připravena, poněvadž každá veřejná zmínka by znamenala útěk od hotovostí, obecenstvo by nechtělo míti hotových peněz, nastal by boj všech proti všem, bojkot peněz, jak jsme v malém zažili při okolkovací akci.[12])

Situace ztěžována také agitací devalvační. Každý takovýto zásah byl by vykládán jako bankrot státní přes to, že obnosy zadržené byly zúročenou půjčkou.

Provedl jsem proto zkoušku o vlivu zadržení hotovostí. Dne 25. ledna 1919 požádal jsem banky, spořitelny, záložny a raifeisenky, aby **ze svých hotovostí pokladničních** a to pouze z hotovostí zapůjčily státu 1250 mil. K a složily je u Zemské banky; rakousko-uherské bance zakázána výplata ze žirových účtů, takže z oběhu bylo vyloučeno 1250 mil. korun a všecko na žirových účtech. Těchto bankovek bylo potřebí ke kolkování jednak tisícovek pro všeobecnou potřebu (ježto měly býti kolkovány v kolkovním úřadě), jednak pro Slovensko.

Protože však stažení bankovek provedeno k ultimu lednovému (před činžovním termínem) mělo poskytnouti zároveň obraz, jak bude působiti takováto restrikce oběhu.

Ukázalo se, že poruch vůbec nebylo a **že za celý měsíc nebylo u rakousko-uherské banky vymáháno peněz diskontem neb lombardem.**

Tím více utvrzen jsem byl v názoru, že 50% zadržení nepostačí, poněvadž propuštěním státních peněz a mezd, nebude zadrženo ve skutečnosti více než asi $\frac{1}{3}$ oběhu.

Pokus, abych získal v ministerské radě souhlas k vyššímu procentu zadržení selhal, naopak musil jsem dáti ustanovení do zákona, že mohou býti ministerským nařízením menší obnosy dodatečně propu-

štěny. Poslední moje naděje, finanční výbor, kde jsem se pokusil o zvýšení aspoň na 60%, nechtěl si vzíti na sebe zodpovědnost a to tím spíše, že proti nucené půjčce ozval se odpor u člena výboru prof. Engliše, který chtěl k témuž účelu půjčku dobrovolnou.[13])

Jsem přesvědčen, že tehdá byl takový psychologický moment, že by se ve veřejnosti klidně sneslo zadržení 80%, ale bohužel se tak nestalo.

Návrh zmocňovacího zákona předložil jsem dne 25. února 1919 (příloha č. II.), finanční výbor hned se o něm radil a podal zprávu v nové schůzi téhož dne konané a uvedl jsem zákon řečí, již uveřejňuji v příloze III.

Ještě v noci bylo spojení železniční ze zahraničím zastaveno, obsazeny hranice vojskem, aby sem nebyly pronášeny bankovky a provedeno v desíti dnech okolkování dle nařízení příl. IV. Použito k tomu občanské pracovní povinnosti v míře nejrozsáhlejší. Spořitelny, banky, větší záložny staly se na dobu tu státními úřady a jejich úředníci státními úředníky. Na dobu tu zavedeno moratorium, zakázáno přijímání vkladů. Vše provedeno přesně a bez poruch.

Uváží-li se, že byly připraveny úplně důvěrně kolky, provedeno kolkování tisícovek, rozvoz kolků po celé republice, natištěny instrukce, natištěny vkladní listy a rozvezeny, zřízeny hlavní komisariáty a komisariáty okresní a všecka ta dobrovolná organisace klapala a že současně při uzavření hranic dál se soupis válečných půjček u berních úřadů, pochopíme, jaký byl psychologický stav naší veřejnosti v oné době.

Mnoho-li lásky a oddanosti ke státu, mnoho-li sebezapření a vzdání se osobního pohodlí ve všech vrstvách povolaných k práci! Cítilo se, že klademe základy pro finanční budoucnost svého státu, že svá-

díme boj se strašným dědictvím, jež zanechalo nám Rakousko.

Jsem přesvědčen, že v té době dalo se udělat více stažením většího obnosu. Tehdá! Později, kdy vykupovány sympatie voličské líčením křivdy a návrhy na uvolnění zadržených obnosů, později, kdy zapadli jsme do předválečného závodění stran a zapomněli na svůj úkol, zbudovati stát, později by se to nedalo provést, poněvadž jsme klesali hloub a hloub.

Na tuto dobu svého největšího boje proti drahotě a pro lepší budoucnost finanční, máme si častěji vzpomenout.

C. Stanovení přípustného oběhu platidel.

25. Okolkováním bankovek bylo sice docíleno prvé etapy, totiž zjištění oběhu a uznání nuceného oběhu jen pro bankovky okolkované. Nebyl však rozřešen poměr k rakousko-uherské bance, nebyly dány záruky, že další rozmnožování nebude se díti nesprávně. V nařízení z 25. února 1919, č. 86 sb. z. a n. bylo zakázáno hlavnímu ústavu rakousko-uherské banky v Praze a jejím filiálkám okolkovati zásoby bankovek, které měly ve svých pokladnách, takže rakousko-uherská banka neměla kolkovaných bankovek.

Bylo však potřebí jíti dále a dostati hlavní ústav i filiálky rakousko-uherské banky nejen pod státní kontrolu, nýbrž přeměniti je na státní banku československou.

Proto nařízením ze dne 6. března 1919, č. 199 — ještě před ukončením okolkování, jež trvalo od 3. do 9. března — převzal jsem do správy 1% zúročitelnou zápůjčku, uzavřenou při kolkování bankovek, žírové účty a pokladniční poukázky rakousko-uherské

banky, **vedené, resp. vydané u hlavního ústavu a filiálek rakousko-uherské banky v oblasti Československé republiky,** takže opětně princip teritoriální byl uplatněn. Zabral jsem budovy a zařízení filiálek za tímto účelem, uložil jsem úředníkům občanskou povinnost býti činnými pro tuto správu s tím, že, pokud jsou činni ve správě a pro správu státní, jsou státními úředníky, což platilo i o podružných místech.

Soukromoprávní poměry měly býti vyřízeny dohodou ministra financí s bankou.

Ministerstvo financí mělo až do další zákonné úpravy obstarávati funkce státní banky cedulové a za tím účelem zřízen „bankovní úřad ministerstva financí", jemuž dán k ruce odborný bankovní výbor při ministerstvu financí.

Mezitím vyjednáváno s rakousko-uherskou bankou, která sice formálně stále protestovala proti porušování privilegia, ale tím, že půjčovala Rakousku a Maďarsku bankovkové zápůjčky za stálých protestů našich, porušovala sama svoje privilegium.

Protest rakousko-uherské banky zodpověděl jsem takto:

„Telegraficky dodaný protest ze dne 26. února 1919 neberu na vědomí, poněvadž rakousko-uherská banka, jak jsem měl několikráte příležitost konstatovati, nesplnila svých povinností podle statutů jí uložených, půjčovala státům vzniklým na území bývalého Rakousko-Uherska proti zřejmým ustanovením statutu a proti úmluvě, uzavřené s Československou republikou. Rakousko-uherská banka půjčovala v lombardu na válečné půjčky 75%, ačkoli kurs těchto papírů klesl na 60% a naprosto tím nedbala zájmů svých akcionářů, ani zájmu státního, rozmnožujíc úplně zbytečně oběživo v době, kdy peněžní ústavy buď vůbec neplatily úroků ze vkladů, nebo

jen půl nebo 1 procento. Rakousko-uherská banka stala se tím pouze a jedině tiskárnou bankovek, nikoli cedulovým ústavem, který má povinnost starati se ve smyslu statutu o povznesení hospodářského života ve státě. Poněvadž Československá republika byla ochotna udržovati dočasně společnou měnu jen tehdy, jestliže nebude bez svolení všech na území Rakousko-Uherska vzniklých států žádnému z těchto se strany rakousko-uherské banky půjčováno, a poněvadž rakousko-uherská banka a ostatní tohoto závazku nedodržely, naopak rakousko-uherská banka prohlásila, že bude půjčovat maďarské republice a tajně bez vědomí komisaře našeho státu půjčovala německému Rakousku, není možno, aby vláda Československé republiky nesáhla k obraně proti soustavnému ničení hodnoty rakousko-uherské koruny. Rakousko-uherská banka celým svým postupem nesplnila také ustanovení statutu, že se bude starati o udržení kursu koruny na mezinárodním trhu, naopak nezodpovědným rozmnožováním oběživa zápůjčkami, poskytovanými maďarské republice a německému Rakousku, přeléváním válečných půjček pomocí lombardu do bankovek, tento mezinárodní kurs, jak záznamy na curyšské burse ukazují, přivedla na stav, na jakém nebyl ani za nejtěžších dob válečných.

Proto protest rakousko-uherské banky neberu na vědomí a budu pokračovati dále na ochraně měny v Československé republice, třeba proti rakousko-uherské bance, která nijak nedbala protestů a výstrah, vznášených se strany československé vlády."

Ve skutečnosti však docílena s bankou dohoda o převzetí úřednictva, o nájem budov a inventáře, takže mohlo býti přistoupeno k tomu, by zákonem

byl upraven oběh a správa platidel v Československé republice.

Zákon z 10. dubna 1919, č. 187 sb. z. a n. (příl. V.) značí dalekosáhlou úpravu měny vlastní a odpoutání se úplně od rakousko-uherské banky, zřízení vlastního cedulového hospodářství pro obvod republiky.

Právo vydávati v oblasti Československé republiky platidla a raziti mince přechází na stát, kolkem neoznačeným bankovkám (pokud nestanoví ministr financí stran některých druhů přechodně výjimku) odnímá se nucený oběh, měnovou jednotkou jest koruna československá ve zkratce Kč, zlaté, stříbrné, niklové, bronzové, železné mince a stříbrné zlatníky zůstávají v oběhu.

Tři důležitá ustanovení obsahuje tento krátký zákon. Předně ustanovuje, jak placeny budou závazky splatné v oblasti republiky a znějící na rakousko-uherské koruny. Placeny budou v korunách československých tak, že **se rovná jedna koruna československá jedné rakousko-uherské.**

Tímto ustanovením odřekli jsme se definitivně Wallisova systému rozeznávání mezi pohledávkami vzniklými za dobré, horší a špatné měny, pokud nebyly splaceny již za války.

Rakousko postupovalo jinak: rozeznávalo mezi pohledávkami vzniklými před 26. únorem 1919, které byly pohledávkami starého účtu, splatnými v nekolkovaných korunách a mezi pohledávkami vzniklými po 26. únoru 1919, jež splatny jsou v rakouských kolkovaných korunách. Nařízením z 1. dubna 1919, č. 167 sb. z. a nař. jsme provedli retorsi vůči cizincům, takže pohledávky Rakušanů u nás splatné, pokud vznikly před 26. únorem 1919, jsou také pohledávkami starého účtu.

Jinak však není rozdílu mezi pohledávkou předválečnou, válečnou, poválečnou, všecky jsou splatny v korunách československých.

Druhé důležité ustanovení spočívá v tom, že okolkované bankovky a koruny a dvoukoruny mají býti vyměněny za **státovky** a tvořiti část měnového dluhu. Tím rozřešena byla otázka bankovkového dluhu vůči **obyvatelstvu,** vůči majitelům bankovek okolkovaných a jedno- a dvoukorun. Stát prohlásil vůči nim sebe za dlužníka jejich, při čemž však nedotkl se poměrů vůči rakousko-uherské bance (§ 4. zák.), čili přejímaje bankovky okolkované a vyměňuje je za státovky, dával si tímto zákonem postupovati veškerá práva majitelů vůči bance cedulové, která bankovky vydala.

Toto opatření bylo nutno vzhledem k tomu, že mírová smlouva nebyla ještě hotova, že náš stát neuznal zákonnost a správnost půjček, uzavřených státní správou proti jasnému ustanovení privilegia zakazujícího půjčování státu. Tímto opatřením rozloučili jsme se také s návrhy, že by majitelé bankovek měli býti odkázáni se svými nároky na rakousko-uherskou banku, resp. její konkursní podstatu tím, že by se bankovkám odňal nucený oběh. Za obyvatelstvo vstoupil stát jako jediný uplatňovatel nároků vůči bance.

Může býti pro mne jistým zadostučiněním, že mírová smlouva jak teritoriální princip kolkování bankovek, tak také výměnu bankovek za státovky a uplatňování nároku prostřednictvím státu přijala.

Třetí svrchovaně důležité ustanovení zákona je v § 10. Zde stanoví se oběh státovek soukromoprávní úhradou bankovní **nekrytých.**

Tento obnos úhrnný sestává:

1. z bankovek při **původním** okolkování kolkem opatřených. Každé dodatečné okolkování je protizákonné, **nemůže je povoliti ani bankovní úřad, ani ministr financí, ani celá vláda!**

2. z bankovek vydaných do **polovice** obnosů žírových účtů a pokladničních poukázek, převzatých po rozumu nařízení vlády republiky Československé ze dne 6. března 1919, č. 119 sb. z. a nař.;

3. z bankovek jedno- a dvoukorunových, které jsou na území státu československého v oběhu.

Mimo tento obnos smějí býti dány do oběhu platidla jen tehdá, je-li pro ně plná **soukromoprávní** úhrada bankovní.

Tímto ustanovením určen tedy jednak obnos, který nemusí býti bankovně kryt, nýbrž je **státním dluhem,** jednak zakázáno jakékoli rozmnožování tohoto dluhu a **veřejnoprávně** krytých bankovek, nýbrž připuštěno pouze rozmnožení za plné **soukromoprávní** úhrady bankovní.

Jiné rozmnožení může se státi pouze zákonem.

Prováděcí nařízení z 12. května 1919, č. 246 sb. z. a nař. v § 37. obchody bankovního úřadu se státem formulovalo velmi určitě: a) připustilo k eskontu celní, daňové a jiné směnky finanční správy, mají-li vlastnosti určené pro diskont směnek vůbec, t. j. jsou-li to směnky soukromoprávní, dluhy osob soukromých a souhlasí-li bankovní výbor;

b) přijímání a konání platů pro stát avšak tak, že saldo po každé měsíční uzávěrce musí býti do týdne vyrovnáno.

„Každé jiné **přímé neb nepřímé** poskytování úvěru státu jest nepřípustné." Každá vláda dbalá zákonů by mohla pro sebe tisknout bankovky jen na základě zvláštního zákona.

Malý zákon o 12 paragrafech, téměř nepovšimnutý v naší nervosní veřejnosti, znamenal rozřešení těžkého problému odpoutání se od rakousko-uherské banky a základní pilíř pro reformu měny.

26. Bankovní úřad zřízen, sestaven bankovní výbor jako čestný, nehonorovaný **odborný** sbor. Bankovní úřad vykonal ohromnou práci výměny bankovek za státovky, odlišil žírové účty staré a zadržel na nich

polovici	K	826,758.642
zjistil pokladniční poukázky u nás **vydané,** převzal je v obnosu korun 468,199.000 a zadržel polovici . .	K	234,099.500
spravoval zadržené bankovky, které činí	K	2.100,000.000
úhrnem při kolkování zadrženo . .	K	3.160,858.142

Zjistil, mnoho-li lombardních zápůjček u nás vskutku poskytnuto hl. ústavem pražským a filiálkami našimi a uznal z nich jen obnos zápůjček K 427,555.100, poněvadž zastavené papíry jsou v pokladnách ústavu, neuznal ty, jež jsou ve Vídni a spravuje je pro rakousko-uherskou banku (219,683.000 K). Konal všecky úkoly, náležející cedulové bance, celý oběh platidel a přejímá nyní i devisovou ústřednu[14])

Uvážíme-li, že v době převzetí lombardu, t. j. 22. května 1919, činily lombardní zápůjčky u rakousko-uherské banky kryté většinou válečnými půjčkami obnos 8.578 mil. K, z toho však v Československé republice pouze K 427·5 milionu, pochopí snad, jak doufám, každý nepředpojatý, mnoho-li vynesla českému státu finanční politika, která bránila lombardu válečných půjček u zdejších filiálek rakousko-uherské

banky, jak zmenšila inflaci bankovek a usnadnila rozchod s dosavadní cedulovou bankou.

Stav našeho úřadu bankovního uveřejňuje se v novinách tak, jak se na cedulový ústav sluší. Po výměně všech kolkovaných bankovek za státovky bude možno tyto výkazy ještě důkladněji vybudovati.

Zdá se mně vždy, že u nás doma **(tím méně v cizině)** není známo, jak ohromný rozdíl je mezi naší regulací oběživa a mezi jinými zeměmi s korunovou měnou rakousko-uherskou. My zadrželi přes tři miliardy bankovek, v Rakousku natiskli nových pro stát za 4 miliardy, v Maďarsku pro stát jen vykázaných za 3 miliardy, my nepřipouštěli lombard válečných půjček, v Rakousku vzrůstal lombard o miliardy a tím také oběh bankovek. Všecko mluvení o tom, že kurs koruny byl nepřirozený, ukazuje jen, že kritikové nebyli si vůbec vědomi ohromného rozdílu a pronikavosti našich reforem a že vesele hnali korunu dolů svými kritikami a svou na odiv stavěnou nedůvěrou ke kursům koruny v cizině.

D. **Stažení valut a kovových peněz, valutní půjčka.**

27. Nebylo zajisté pochybnosti, že v rukách obyvatelstva našeho nalézalo se hojně stříbrných a zlatých mincí, cizích valut a pohledávek na cizinu. Pro náš hospodářský život byla tato thesaurace ještě nebezpečnější než thesaurace peněz papírových. Za války bylo zcela přirozeno, že zlaté a stříbrné mince zmizely, že k papírovým penězům byla nedůvěra a vyhledávány nejprve k ukládání jmění poníže kovové a pak cizí papírové. Důvěra obyvatelstva, že čtyřdoha vojnu vyhraje, vedla k tomu, že kupovány pašované papírové dolary, franky a jiné valuty.

Mezivládí, které nastalo od převratu do zřízení vlastní devisové ústředny, kdy nebyly valuty rakousko-uherské bance odváděny, nahromadilo také pohledávky na cizinu k těm, které byly před válkou v cizině a sekvestraci podléhaly jako pohledávky rakouské a uherské, nyní však mohly býti uvolněny jako pohledávky spojeneckého státu československého.

Zájem stáhnouti tyto pohledávky a použíti jich jednak pro nákup zboží v cizině, jednak pro utvoření zlatého pokladu budoucí banky cedulové, byl dle mého názoru jasný. Nebudu se na tomto místě šířiti o tom, proč pokládám kovový poklad za potřebný pro úpravu měny. Promluvím o tom na místě, kde budu mluviti o příští úpravě měny.

28. Trojí cestou chtěl jsem se dostati k tomuto cíli:

a) dobrovolnými dary na kovový poklad;

b) půjčkou ve zlatě, stříbře a cizích valutách;

c) soupisem mincovaného a nezpracovaného zlata, stříbra, zlatých a stříbrných mincí a cizozemských papírových peněz a nucenou jich nabídkou.

Ad a) Stát sám nepostavil se v čelo těmto sbírkám, dal jen svoje úřednictvo v zástavním úřadě k disposici, poněvadž toto úřednictvo vyzná se v rozpoznávání zlatých a stříbrných předmětů od talmových výrobků. Nadšení obyvatelstva **českého** bylo veliké a vskutku dojemné. Výnos takové sbírky nemohl by ovšem utvořiti kovový poklad pro cedulovou banku, poněvadž po mém názoru není ani v oběhu tolik zlatých předmětů, dodávajících mincovní zlato (900 gr v 1 kg). Kdyby totiž náš zlatý poklad měl býti jen v ceně 1 miliardy korun, bylo by k tomu potřebí 335.000 kg zlata a kdybychom snad přešli k bimeta-

lismu a vzali poměr mezi zlatem a stříbrem jako 1 : 15½, potřebovali bychom na půl miliardy zlata 167.680 kg, stříbra na půl miliardy korun 2,515.270 kg, čili přes 250 vagonů.

Jsem přesvědčen, že tolik mincovního zlata a stříbra není vůbec u nás v oběhu.

Avšak tyto dary poskytovaly zlato, stříbro, platinu a také polodrahokamy a drahokamy zadarmo, takže mohl stát na nákup zlata věnovati větší obnosy, poněvadž zlato mělo značné ažio a obzvláště cena domácího zlata těženého v Roudném, stále stoupala.

Ad b) Domácí půjčka ve zlatých a stříbrných mincích a cizích papírových penězích, byla usnesena zákonem ze dne 25. února 1919. Půjčka měla býti úročena 4% a splatna nejdříve po čtyřech letech. Úrok i jistina měla býti splacena v kovu neb měně, v nichž byl zapůjčený obnos složen. Půjčka je osvobozena od dávky z majetku, započítá se sice do základu vyměření, ale obnos dávky na ni připadající se odepíše.

Provedení svěřeno spořitelnám, bankovnímu úřadu a některým záložnám. Sešly se značné obnosy ve stříbře, výsledky dole uvedu.

Ad c) Nařízením ze dne 6. března 1919, č. 113 a zákonem z 20. března 1919, č. 143, bylo současně s valutní půjčkou nařízeno, aby každý cizí peníze a pohledávku na cizinu nabídl devisové ústředně ke koupi za kurs, který určí. Současně zakázán vývoz cenných papírů, zlata, stříbra a valut, šeků, směnek, poukázek a vkladních knížek, peněžní ústavy smějí vydávati s vědomím devisové ústředny akreditivy do ciziny jen 1000 franků neb 1000 marek, pro vyšší obnosy povolení ministerstva financí. Nařízením ze 14. března 1919, č. 129, zakázáno bankám vydávati

z deposit zlato a stříbro mincované i nemincované a cizí papírové peníze bez zjištění totožnosti osoby, což platilo také o safech.

Při soupisu tomto bylo možno žádati přísežné výslechy o tom, kdo drahé kovy, mince a cizí papírové peníze koupil a revisní odbor 1. března 1919 zřízený měl právo konati revise v bankách a jiných peněžních ústavech.

Všecka tato opatření byla zákonem plně odůvodněna, poněvadž podle platných zákonů a nařízení za války vydaných, nikdo neměl práva cizí valuty nabývati a nabyl jich tedy protizákonně. Právem držel jen ty, jež měl před válkou.

Cizí valuty, zlato a stříbro byly předměty, které nejsnáze mohly býti zatajeny a musilo býti použito mimořádných prostředků, aby byly objeveny.

29. Věděl jsem, že všecky tyto obnosy nestačí ani pro nákup v cizině ani pro poklad a snažil jsem se uzavříti půjčku dolarovou na suroviny (25 mil. dolarů), poněvadž Spojené Státy povolily sice úvěr potravinový, avšak úvěr na suroviny ponechaly soukromému počinu. Dále vyžádal jsem si povolení Národního shromáždění k uzavření půjčky 100 mil. dolarů jako podkladu pro nápravu měny; zlato bychom sem byli nedostali, ale obnos dolarový ležel by pro nás v Americe jako zlatý poklad, podobně jako to za války provedla banka francouzská. Oba tyto úvěry nebyly provedeny. Nebylo, bohužel, pochopení pro to, že nestačí po této válce dáti chléb, nýbrž že daleko **důležitější je dáti příležitost k práci** poskytnutím surovin na úvěr, aby roztočila se kola a lidé vrátili se opět k mírové práci.

30. Sbírání kovového pokladu a vnitřní půjčka valutová měly tyto výsledky dle sdělení ministerstva financí v rozpočtovém výboru:

Na státní valutovou půjčku složeno dle stavu z 31. prosince 1919.

	Zlato	Stříbro	Papír
Marky	267.559·—	33 208·55	221.445·—
Franky	974.632·—	4.227·35	65.171·—
Švýcarské franky	6.350·—	444·—	123.460·—
Belgické franky .	11.410·—	241·60	22·—
Dolary.	9.268·50	3.778·05	548.418·50
Libry šterlinků. .	12.680·—	48·—	12.956·—
Ruble	44.502·50	11.204·95	24.920·68
Holandské zlaté .	18.154·—	172·70	3.165·—
Norské koruny . .	816·—	143·10	4.409·—
Černohorské K . .	346·—	1.335·—	34·—
Italské liry. . . .	29.919·—	10.578·20	103.043·—
Rumunské lvy . .	880·—	4.778·95	522 960·85
Srbské dinary . .	635·—	7.396·47	21.280·—
Turecké £	2.269·25	621·46	73·—
Bulharské lvy . .	356·—	459·87	22.088·—
Řecké drachmy. .	720·—	55·50	
Španělské pesety .	365·—	84·50	
Rakouské duk. . .	17.447·—		
Rakouské 10 a 20 K	7,758.120·—		
fl. stříbrné měny .		30.566·—	
Rak. stříbro v korunách		67,118.197·—	

Kanceláří Svazu českých spořitelen byl nyní sestaven tento výkaz:

Uloženo bylo:			
u spořitelen		u peněž. ústavů na Slovensku	celkem
českých	německých		
zlato: 22.697	1.384	334	24.415 dukátů, dále
za nominale: 7,787.200	320.110	3.400	8,110.710 rak. korun
195.811	39.460	250	235.521 marek

Uloženo bylo:			
u spořitelen		u peněžních ústavů na Slovensku	celkem
českých	německých		
zlato za nominale:			
1,523.437	62.725	180	1,586.342 franků
14.225	977	—	15.202 dolarů
10.147	225	—	10 372 šterlinků
51.370	5.055	—	56.425 rublů
15.121	1.790	—	16.911 hol. zl.
270	40	—	310 kronorů
226	11	—	237 perperů
31.985	2.664	1	34.650 lir
1.935	100	—	2.035 lei
510	40	—	550 dinarů
7.807	12	—	7.819 tur. liber
730	20	—	750 lvů
mimo jiné zlaté mince.			
Stříbro za nominale:			
62,538.152	1,934.736	61.263	64,534.151 rak. stř.
36.625	4.478	60	41.163 marek
2.436	770	14	3.220 franků
176	11	255	442 dolarů
4.043	43	2	4.088 šterlinků
25.500	308	18	25.826 rublů
102	57	20	179 hol. zl.
182	36	—	218 kronorů
1.507	8	2	1.517 perperů
11.594	316	6	11.916 lir
3 870	70	13	3.953 lei
7.605	91	6	7.702 dinarů
2.846	—	—	2.846 tur. liber
811	12	6	829 lvů
mimo jiné stříbrné mince.			

Uloženo bylo:			
u spořitelen		u peněžních ústavů na Slovensku	celkem
českých	německých		
Papírové cizozemské valuty za nominale:			
262.584	101.361	630	363.575 marek
74.807	4.918	820	80.545 franků
761.507	26.484	16	788.007 dolarů
37.285	209	35	37.529 šterlinků
2.569	25	—	2.594 hol. zl.
39.212	—	—	39.212 kronorů
158.307	6.035	—	164.342 lir
423.500	9.170	5	432.675 lei
21.654	—	—	21.654 dinarů
50.624	2.777	—	53.401 lvů
mimo jiných papírových cizozemských valut.			

Číslice tyto nejsou konečnými. Věřím, že konečný výsledek bude značně větší.

Nehledě ke Slovensku, kde akce byla přerušena válečnými operacemi, ukazují číslice vkladů u německých spořitelen nejlépe, jaké zásluhy získaly si německé spořitelny a naši spoluobčané německého jazyka o náš stát.

Počítáme-li, že

dukát	obsahuje	3·4424	g
zlatá 20koruna	»	6·0975	g
zlatá 20marka	»	7·16845	g
zlatý 10frank a zlatá 10lira	»	2·90322576	g
zlatý dolar	»	1·50462	g
zlatá libra šterlinků	»	7·3223	g

zlatý ruský imperial (15 Ro)	obsahuje	11·6135	g
zlatý 10zl. holandský	»	6·048	g

ryzího zlata,

pak jen vklady na valutovou půjčku státní v dukátech, korunách, markách, francích, lirách, dolarech, librách šterlinků, rublech a hol. zlatých representují

as 3260 kg ryzího zlata.

Rakouská stříbrná koruna	obsahuje	4·175	g
stříbrná marka	»	5·—	g
stříbrný shilling	»	5·231	g
stříbrný rubl	»	18·—	g

ryzího stříbra.

Representují proto pouze vklady v rakouském stříbře, markách, shillingách a rublech

asi 270.025 kg ryzího stříbra

čili 27 vagonů.

Zlatý poklad vzniklý z darů:

I. Zlato:

1. mince a medaile. dohromady 94.520 kusů (v tom 72.570 v korunách rakouských);
2. zlatých zlomků 205 kg 320 g (z toho roztaveno 177 kg 800 g a vytěženo ryzího zlata 63 kg 6493 g, zbytek neroztaven);
3. 7 zlatých mincí = 23 g pro Zemské museum;

4. skvosty v ceně 50.000 K;
5. skvosty granátové 1.077 kusů a kromě toho 1.250 g granátových zlomků;
6. zlaté starožitnosti 41 kus.

II. Stříbro:

1. stříbrné mince a rakouské za 714.450 K (ostatní stříbrné mince kusů 24.224);
2. uměleckých předmětů 275 kusů;
3. starožitností 88 kusů;
4. náčiní 391 kus;
5. stříbrné zlomky 2.038 kg 810 g;
6. museální stříbrné mince 15 kg 893 g.

III. Papírové ceniny:

4.329 jednotek v různých měnách.

IV. Polodrahokamy:

6 kg 869 g.

V. Hodinových strojů 2.312 kusů.

VI. 53 kg pravých bort zlatých.

VII. 771 kg 200 g bronzu a různého kovu.

Z mincí vyřaděny jsou takové, které mají cenu museální a z různých předmětů takové, které mají cenu historickou a uměleckou; stalo se tak po prohlédnutí znalců ministerstva národní osvěty.

Bylo tímto způsobem získáno asi 127 milionů korun v relaci mírové na půjčce. Vedle toho kupovány zlaté mince a zlato, jehož je asi za 10 milionů. Sibiřská armáda slibuje nám přivézti zlata a platiny asi za 40 milionů korun.

A zase při této příležitosti položme si otázku, bylo-li by toto opatření setkalo se s úspěchem nyní.

Není jasno z těchto výsledků, že v životě států a národů znamená něco láska, nadšení a důvěra, že není ani hospodářský život postaven na čisté zájmy materiální? 2312 kusů hodinkových strojů, z nichž obal ve sběrně sloupli a hodili v puncovním úřadě do tavícího kotlíku! Není to zajímavé číslo těch, kdož vzdali se svých zlatých hodinek ve prospěch pokladu republiky?

A 53 kg pravých zlatých bort! Z uniforem, klobouků a čák starého režimu je odpárali a přinesli na poklad republiky!

Budeme všech těchto milých, nadšených, vážně o blaho republiky starostlivých vzpomínat, až zmizí ta strašná, odporná vlna vypočítavosti a materialismu, při níž se „počítá, co mu to vynese", a až **vrátí se láska a ideální snažení.** A ty se vrátí!

*

Pokud jde o nucený nákup valut devisovou ústřednou, nebyly nákupy vedeny odděleně. V celku do konce října 1919 obnášel obrat v devisové ústředně dle sdělení ministerstva financí: 292 mil. M, 30 mil. švýc. fr., 28 a půl mil. franc. fr. 5 a půl mil. dánských korun, 0.65 mil. norských, 3 a půl mil. švédských korun, 1 a třičtvrtě mil. dol., 11 a půl mil. lir, 2 a půl mil. liber, 3 a půl mil. hol. zl.

Vedle toho ovšem disponoval stát valutami získanými vývozem přímo. Avšak z obnosů zde uvedených jest snad zřejmo, že bylo velmi směšno žádati zázraky pro dovoz z ciziny.

E. Zachycení jmění pro dávku z majetku.

31. Přijíti s dávkou majetkovou v době úplně neurovnaných poměrů, při nejistých hranicích, nejistotě,

mnoho-li bankovek je v oběhu, nebylo možno. Nebyla to také práce jednoduchá, poněvadž nebylo v Rakousku daně majetkové, nebylo vzoru, ani zkušeností předválečných, ani válečných a vypracovati osnovu nebylo tak jednoduché, mělo-li býti postiženo všecko jmění a to spravedlivě.

Dávka ze jmění měla býti progresivní, měla stíhnouti mírně jmění předválečné, ostřeji jmění válečné, měla paralysovati přesuny majetkové za války, devalvovanou měnu měla napraviti tím, že by zmenšila základ pro vysoké důchody. Veliké množství teoretických otázek se naskytlo a v cestu se navalovaly překážky praktického provedení.

Nezbývalo nic jiného, než provésti nejprve soupis jmění k určitému terminu — zvolen 1. březen 1919 — a dle zásad, které při dávce majetkové musí býti použity, a k vypracování osnovy zákona použíti mezidobí a předložiti osnovu zákona na podzim r. 1919.

32. V prvé řadě jednalo se o soupis jmění movitého, poněvadž uniknutí jeho bylo možné a snadnější. V důsledku toho bylo potřebí provésti obmezení hospodářského života a proto soupis musil býti prováděn rychle a pod přísnými následky. Tato přísnost byla odůvodněna ještě také tím, že nebylo tolik personálu, aby mohli býti pohodlní poplatníci upomínáni. Každý se musil pod pohrůžkou újmy majetkové starati sám o sebe. Všecka opatření byla sdělána tak, aby nepřiznání mělo za následek propadnutí nepřiznaného jmění nebo jinou újmu majetkovou přímo nastalou.

33. První soupis týkal se válečných půjček a pokladničních poukázek rakousko-uherské banky. Zde jednalo se více o to, aby nebyly nové dluhopisy sem dovezeny, aby stav válečných půjček nebyl zvětšen, poněvadž zde teritoriální princip byl vzat za základ.

34. Další soupisy, jak za sebou následovaly, byly:

a) **soupis peněžních vkladů a členských a závodních podílů.** Zastavena výplata těchto peněžních pohledávek a jen ten, kdo řádně vklad přihlásil a přihláška byla peněžnímu ústavu berním úřadem potvrzena, mohl si vyzvednouti vklad do 50%. Ve zvláštních případech povoleny úlevy, ale 50% jistota musila zůstati netknuta, ale tyto úlevy platily jen 14 dní (od 10.—24. března), poněvadž v té době každý přihlásiti mohl.

Kdo do tří měsíců vklad, podíl atd. řádně nepřihlásil, ztrácel ho a připadl jako věc bez pána státu. Vklady spořitelní i jiné jsou bezejmenné, nemusí zníti na jméno pravé. Tuto anonymitu nebylo možno jinak odstranit než tím, že nepřihlášení má za následek propadnutí. Utéci s vkladem? Nebylo možno: buď přihlásit k soupisu, nebo ztratit.

b) **soupis a označení cenných papírů.** Tento soupis dál se tím způsobem, že jak papír sám, talon, 4 kupony byly označeny razítkem. Peněžním ústavům zakázáno vydati z úschovy cenné papíry osobám soukromým, aby označení mohlo býti provedeno v ústavě a zachycen největší počet papírů. Také kupony (vyjma březnový a dubnový) nesměly býti odděleny a vyplaceny. Obchod neoznačenými papíry jest zakázán a rovněž zápůjčky nesmí býti poskytovány bez zjištění totožnosti osoby.

Kupony i slosované cenné papíry u zdejších výplatních míst smějí se vypláceti jen, jsou-li kolkovány. U nekolkovaných musí býti připojeno afidavit, t. j. potvrzení našeho zahraničního zastoupení, finančního úřadu bydliště majitelova a bydlí-li mimo vlast svou jeho konsulátu, že dne 12. března 1919 náležel cenný papír cizinci nebydlícímu v Československé republice.

Toto ustanovení nařízení ze dne 12. března 1919 bylo notifikováno všem vládám, aby žádaly retorsí totéž, překládá-li příslušník Československé republiky kupon neb papír u pokladny jejich. Tato retorse byla, pokud vím, v Rakousku, Jugoslavii a Švýcarsku zavedena a tím majitelé cenných papírů v cizině splatných, donuceni dáti je označiti.

c) o soupisu zlata, stříbra a valut promluveno v předchozím oddíle.

d) Při soupisu neknihovních pohledávek byla opětně sankce, že pohledávka nepřihlášená propadne. Každý má povinnost ve vlastním zájmu při placení pohledávek vzniklých před 1. březnem 1919 přesvědčiti se, že je pohledávka přihlášena, aby ji nemusil zaplatiti po druhé státu. Soudy nesmějí vydati rozsudek, není-li jim předložen průkaz o přihlášení takové pohledávky.

e) Sepsány dále pojistky životní na kapitál a důchod a okolkovány, sepsány dále pojistky na zásoby zboží uloženého a dopravovaného hlavně pro kontrolu soupisu následující. Neboť při vysoké ceně zboží bylo jisto, že všecko zboží se pojišťuje.

f) Sepsány movitosti, dobytek, hospodářské stroje, vozidla, suroviny, polotovary, dále obnosy, které od 1. srpna 1914 do 28. února 1919 vydány byly za účelem opatření si drahokamů, perel, skvostů, vzácných koberců a tkanin, hudebnin nástrojů, uměleckých a jiných přepychových předmětů, jakož i sbírek. Přiznávající měl povinnost udati, kdy a od koho předměty koupil.

g) Všecky podniky k veřejnému účtování povinné a osoby právnické byly nuceny sestaviti k 1. březnu 1919 likvidační bilanci.

h) Konečně dle zvláštního zákona sepsány byly nemovitosti a knihovní pohledávky a práva.

Správnost přiznání mohla býti ověřena přísahou přiznávajícího. Každý občan měl svědeckou a znaleckou povinnost, zbaven byl závazku mlčelivosti, pokud z á k o n e m uložena není, dodržení obchodního tajemství, neplatí pro něho ustanovení § 153. tr. ř., ale nemůže býti ani on ani osoby v § 152. tr. ř. stíhán, objeví-li se v jeho svědectví trestní čin jeho neb těchto osob.

Nebylo do té doby zákona, který by tak dokořán otevřel všecky dveře a postavil každého před nebezpečí, že bude usvědčen z nesprávnosti přiznání.

Jsem přesvědčen, že tento ohromný tlak vyvolal takovou náladu psychologickou, dojem zatažené sítě, že přiznání byla jistě správná. To všecko tím více, že tato ustanovení **nezůstávala na papíře**, jak bylo v Rakousku zvykem, že revisní odbor ve všech peněžních ústavech konal revise stálými komisaři, že v jednom týdnu na tisíce úředníků bankovních bylo u soudů v celé republice vyslechnuto jako svědci, že byli slyšeni vedoucí úředníci velkých firem, zatčeni pro odstrašení ti, jimž nesprávné fasse dokázány, čili že nespoléhalo se na to, že vůči republice budou spravedliví ti, kteří byli nespravedliví vůči Rakousku, nýbrž prováděla se kontrola v rozsáhlé míře, ač nebylo pochyby, že v t é d o b ě mnozí byli naplněni nadšením ze získané svobody a smyslem pro morální závazky vůči republice.

35. Tyto soupisy měly býti zpracovány, sečteny dle určitých hledisek a tvořiti přehled o tom, mnoho-li lze očekávati od dávky ze jmění a jaké musí býti sazby. Otázka tohoto provedení byla technická a kdo viděl zařízení v revisním odboru, přizná, že bylo provedeno americky dokonale.

Avšak i kdyby nemohla býti včas provedena tato statistická práce, nebyly soupisy konány nadarmo. Pro každého klidně uvažujícího tyto dílčí soupisy jsou neobyčejně důležitým základem pro oceňování generálních přiznání. Lze si mysliti, že by se odvážil kdokoli při generálním přiznání **přiznávati méně než učinil při soupisové akci v dílčích soupisech, ohrožujících ho propadnutím částek jmění a konaných pod zvláštním psychologickým tlakem.** Kdo dnes v psychologickém rozvratu, ve shonu po zisku dovede se vžíti zpět do oné doby a vzdá se na chvíli stranictví (dovede-li to), musí uznati, že soupisovou akcí získán materiál pro ukládání dávky ze jmění, jakého by nebylo možno jindy a jinak docíliti.

Při tom bylo opět použito ve veliké míře pracovní občanské povinnosti, aby ulehčeno bylo finančním úřadům. Banky a jiné peněžní ústavy, notáři byli povoláni, aby vypomohli státu. A učinili tak rádi.

36. Slíbil jsem, že na podzim podám osnovu majetkové dávky. Nemohl jsem slibu tomu dostáti, poněvadž jsem nebyl již ministrem. Ale prokážu v kapitole o dávce z majetku, že bych byl slibu tomu dostál.

F. **Rovnováha v rozpočtu.**

37. Řekl jsem, že Rakousko-Uhersko největší chybu dělalo tím, že zvýšené důchody neodssávalo daněmi, nýbrž vedlo válku na dluh.

Tento způsob hospodaření měl se také zahnízditi v republice. Nechtělo se rozuměti dvěma zásadám hospodaření: šetřiti ve vydáních, zvyšovati příjmy. Půjčkami mohlo by se operovati jedině na výdaje investiční.

Myslí se, že je populární mnoho vydávat a daněmi výdaje nekrýt. Populární to však může býti pouze na chvíli: neboť konec konců musí přijít nové a nové daně.

V poválečném hospodářství jest však dvojnásob důležito dopracovati se rovnováhy v rozpočtu, nemá-li býti ztracen úvěr doma i za hranicemi. Selže-li půjčka doma, je nemožný úvěr zahraniční, leč za podmínek přímo ponižujících. A kontrahovati půjčku po válce doma jest obtížno národohospodářsky, poněvadž státní půjčka má se díti z úspor, to jest ze jmění, které má býti svěřeno státu pro zabezpečení trvalého důchodu majitele papíru. Valná část obyvatelstva však uzavření míru pokládá za signál k novému podnikání hospodářskému (což dlužno jen vítati!) a nechce vázati svoje pohotové jmění do státních půjček.

Stát může proto snad na čas dostati přebytečné hotovosti, avšak po rozvinutí hospodářského života bude zde snaha uvolniti tento vázaný kapitál prodejem půjček státních, jejichž kurs musí následkem veliké nabídky klesnouti. Tento pokles má dvojí špatný účinek: že ztráty na státní půjčce, které stihnou obyvatelstvo, berou mu chuť, aby v budoucnosti půjčoval státu třeba na věci užitečné a investice, a za druhé, že snížený kurs státních půjček vyvolává nedůvěru v cizině vůči státu, což při papírové měně, sestávající ze státovek, je osudnější než při upravené valutě.

38. Není proto jiné pomoci, než dosíci rovnováhy rozpočtové zvyšováním starých daní a zaváděním vydatných daní nových. Obyvatelstvo ztratí daleko více rozpočtovým nepořádkem proto, že není možno udržeti mezinárodní kurs státovek na stabilní výši, docíliti laciného dovozu, naplnění trhu a nor-

málního hospodaření, je-li z rozpočtu zřejmo, že dělají se výdaje zbytečné neb zbytečně vysoké a že tyto výdaje mají býti kryty půjčkami, nikoli daněmi.

Je zajímavo, že prvotní odhad státního deficitu našeho činil 1400 mil., v únoru 1919 — přes vyšší výnos přímých daní — 2200 mil., za šest neděl na to 3400 mil. a rozpočet, předložený v červnu 1919, vykazoval 3900 mil. deficitu, to však nestačilo a vláda požádala v prosinci o dodatečný rozpočet s deficitem 4905 mil., a to již po započtení zvýšeného výnosu poštovních poplatků a 100% zvýšení tarifů. Vydání rozpočtová činila dle rozpočtu z 27. června 1919 6713 mil. K, po dodatečném rozpočtu 8615 mil. K čili o 1900 mil. vzrostla vydání za druhého půl roku 1919.

Toto narůstání vydání státních způsobeno bylo: netrpělivostí a nedočkavostí obyvatelstva a Národního shromáždění, kde všecko mělo býti za rok hotovo; nesystematickým rozmnožováním úřednictva a zřízenectva státního, jež šlo tak daleko, že do letošního rozpočtu musila býti zařazena položka 50 mil. K na umístění legionářů ve správě státní na místech n e s y s t e m i s o v a n ý c h, poněvadž všecka místa systemisovaná byla zadána, takže jsme nejednali a nechceme jednati podle zásady, málo úředníků a dobře placených, nýbrž mnoho úředníků a dobře placených; nezodpovědným válečným hospodařením v ministerstvu národní obrany a ministerstvu pro zásobování; bezkontrolným vyplácením vyživovacích podpor, kde nepostupovalo se tak, aby vyživovací podpory byly odňaty, znova uděleny a při tom zkoumáno, zdali je zde nárok, nýbrž ponechán celý rakouský šlendrián a k němu jen p ř i d á n y podpory, které rakouské úřady odmítaly z důvodů více méně

politických (pro politickou nespolehlivost branců, pro vstup do legií a pod.).

39. Nebylo ani pomyšlení na to, aby takto vzrůstající deficit mohl býti uhrazen daněmi plánovitě rozvrženými. Nebylo také naděje, že by se tak mohlo státi prostým zvýšením daní přímých. Z nich hlavně daň činžovní nemohla býti zvýšena, poněvadž vláda trvala na systému nezvyšování činží, jehož neudržitelnost pomalu začínají nahlížet největší jeho zastanci, poněvadž vidí, že zabíjí se vlastně stavební podnikání.

Mimo to u všech daní přímých, podléhajících přirážkám samosprávným, je každé zvyšování ztíženo tím, že jsou u mnohých obcí jediným téměř pramenem, z něhož čerpají pro rostoucí výdaje obecní, které obzvláště po obecních volbách rostly stejně nesystematicky jako vydání státní, a snad šetřilo se ještě méně než u státu.

A tu ovšem, sebere-li všecku možnost zvýšení těchto daní stát, nezbude nic na obec.

Mimo tyto námitky byly zde ještě technické obtíže u všech daní, které musí býti předepisovány.

Nezbylo nic než ohlížeti se po daních jiných, z nichž by příjem snadno plynul bez velkého psaní a předepisování. A to mohly býti jen daně nepřímé.

Ve své řeči při předložení rozpočtu dne 13. května 1919, kterou jako přílohu VI. zde otiskuji, provedl jsem kritiku rozpočtovou a ohlásil daně pro podzimní zasedání a odůvodnil daně předložené. Nebudu zde opakovati důvody tam uváděné a byl bych velmi rád, kdyby si čtenář pročetl tuto řeč, poněvadž byla upřímná na všecky strany, nepřibarvovala nic a ukazovala chyby našeho ústavního hospodaření.

V této své řeči ohlásil jsem pro **podzimní** zasedání **dávku z majetku,** stálou mírnou **daň majetkovou**

jako doplněk daně z příjmů, a daň **z konjunkturálních zisků** jako náhradu za daň z válečných zisků. Nemohl jsem uskutečniti tento plán **na podzim**, a nová vláda ho neuskutečnila, ačkoli počátkem června jsem měl největší část práce pro dávku z majetku hotovou. A daň ze jmění a z konjunkturálních zisků předloženy nebyly, nýbrž učiněn pokus prodloužiti daň z válečných zisků na příští rok, způsob daňově nemožný.

Hned při rozpočtu předloženy byly daně:

1. zvýšení daně pozemkové progresivně, jež provedeno jiným způsobem berně-technicky velmi obtížným;

2. daň z úroků kontokorentních (výnos 8 mil.);

3. poplatky z nájemních smluv (uzákoněn);

4. poplatky z připuštění cizozemských papírů a losů, monopol třaskavinový;

5. zvýšení daně z vína na 40 K z 1 hl a daň nápojová (výnos 30 mil.); daň z luxusních vín (výnos 10 mil.);

6. zvýšení daně z lihu na 16 K z 1 hektolitrového stupně (roční výnos 63 mil.);

7. ministerstvo železnic zavázalo se zavésti 100-procentní zvýšení tarifů, což by znamenalo automatické zvýšení výnosu daně z dopravy, jež se vybírala 15% s přirážkou válečnou 100% čili úhrnem 30% Vynesla by 60 mil. Zvýšení tarifů samo 500 mil.

Proti zvýšení tarifů ozvaly se hlasy. Avšak uvážíme-li, že cena všeho dopravovaného zboží neobyčejně stoupla, znamenalo zvýšení tarifů, počítáno z této ceny, percentuelně nepatrné zvýšení.

8. daň z uhlí ve výši 20% z ceny na dole. Proti této dani (jejíž výnos byl rozpočten při nynější těžbě na 250 mil.) ozval se veliký odpor, a je povinnost

říci, proč jsem ji chtěl zavésti. První důvod byl, že by příjem z ní byl **hned** a bez velkého nákladu na správu a vybírání. Obstarala by to na dolech finanční stráž **a my bychom dostali konečně úplnou evidenci vytěženého a prodaného uhlí.** Toho jsem si cenil u této daně nejvíce a jsem přesvědčen, že bychom se nedostali do takových desolátních poměrů v zásobování uhlím, kdybychom byli podrobili těžbu a prodej této finanční kontrole. Tuto daň vybírali bychom z uhlí vyváženého do Německa (nyní si ji vybírá Německo a zvyšuje ji o 100%, pak by ji vybírati nemohlo), do Rakouska, Maďarska, Jugoslavie. Zaplatili bychom si všecku svoji kontrolu z této dávky, podrobili bychom finančním trestům falešné oznamování cen. Mluví se u nás mnoho o prodejním monopolu uhelném. K tomuto monopolu se nemůžeme dostati jinak než takovouto daní. Ta dodala by veškerý potřebný materiál, kontrolovala by bezpečně po několik let všecek velkoobchod s uhlím. Tak jako Rakousko vzdalo se sirkového monopolu a zavedlo daň, aby vniklo dobře do tohoto průmyslu, tak jsem si to představoval i zde;

9. ve spojení s uhelnou daní byla daň z vodních sil. Cena vodních sil neobyčejně stoupá vzhledem k zdražení uhlí. Jsou to úplně neoprávněné konjunkturální zisky. Bylo by nemožno zavésti daň z uhlí bez současného zavedení daně z vodních sil. Jediná překážka za války zmizela: vodní díla bylo povznesením živnosti mlynářské amortisována, takže vodní síla je nyní čistá. A národohospodářský význam této daně je jasný: zaveden by byl do našeho vodního hospodářství pořádek, ke kterému jinak nedojdeme. Kdo ví, jak vypadají vodní knihy u místodržitelství našich, jak vyhlížejí věci na Slovensku, pochopí, jak veliký význam by mělo, kdyby finanční správa spočítala

nám, kolik koňských sil plně využitých máme v Československé republice.[15]) A to by bylo provedeno průběhem dvou let. Prvý rok fassemi užívatelů vodních sil byl by proveden základ, který by se přezkoumal v roce následujícím. Co by tento pořádek znamenal pro elektrisaci země! Dopátrali bychom se pravdy, kdybychom položili výsledky za základ vyvlastnění vodní síly pro případ elektrisace. Jak veliký národohospodářský význam mělo by zjištění, je-li propůjčené vodní síly p l n ě využito čili nic, a provedlo se plné její využití, netřeba snad líčiti.

U nás, bohužel, nedovede se pochopiti, že daň může býti tvůrčím prostředkem národohospodářským, že může daleko více přispěti k pořádku a národohospodářskému využití výrobních prostředků, než nějaké inspektoráty, vodní knihy atd., že také u státu zájem finanční je mocnou pobídkou pro tvoření. Zde, u těchto dvou daní, setkali se v jednom táboře kapitalisté a uhlobaroni se socialisty: první byli proti těmto daním, poněvadž dosavadní nepořádek je pro ně základem pro neprůhlednost zisků, druzí proto, že mají heslo na praporu. Nechci mysliti, že by pořádek ve vodních silách a jejich využití pokládali za konkurenci uhlířů. Soudruzi jejich v Německu zvyšují dávku na obnos dvojnásobný (40%) a dají si platiti ji od nás v dovezeném uhlí, od Francie a Belgie jako příspěvek na válečnou náhradu. Nemohou zavésti ji jako dávku vývozní, bylo by to proti mírovým podmínkám, ale vybírají ji také od svých příslušníků a — z uhlí od nás dovezeného;

10. daň z obratu při zboží obyčejném ½%, při luxusním 10%. Daň tato měla vynésti 300 mil. Také tato daň byla sdělána podle německého vzoru a podle francouzské „taxe de luxe", jako daň, která by mohla rychle poskytnouti úhradu. Také tato daň ne-

byla daní mého srdce, nýbrž čistá válečná daň z nouze. Byla uskutečněna po velikých přeměnách (nechci rozhodovati, zdali účelných pro její vybírání a výnosnost) ve výši 1% — poněvadž mezitím narostla úžasně vydání státní — při zboží obyčejném a 10% při luxusním. Uskutečněna však teprve od 1. ledna 1920, ačkoli já jsem navrhoval od 1. července 1919. Důsledek je nejenom ten, že pololetní příjem ztracen, nýbrž že k plnému příjmu nedojdeme r. 1920 nýbrž teprve r. 1921.

Je zajímavo, že tato daň, která je daleko tíživější než daň z uhlí, poněvadž stíhá každý krok konsumenta, našla milosti v očích finančního výboru a byla dokonce zdvojnásobena, ačkoli — přiznám se nyní — já počítal s velikým odporem a byl bych býval ochoten pustiti tuto v š e o b e c n o u daň konsumní, za dávku z uhlí, daň luxusní a zvýšeni některých daní konsumních. Byla pro mne kompensačním objektem.

Teoreticky může býti sice zavedena takováto všeobecná konsumní daň z a v š e c k o zboží. Ale prakticky značí to úžasnou obtíž při vybírání. Vždycky byla a bude zásada při daních konsumních, že mohou býti zaváděny jen při koncentrované výrobě nebo spotřebě, aby byla možna kontrola, kdežto tato daň chce zdaniti miliony milionů obratů prováděných v milionech hospodářství a živností. Kontrola skutečně důkladně prováděná pohltila by většinu příjmu; bude tedy nedokonalá a immoralita berní se bude šířit, zvýšení ceny následkem této daně nebude vždycky plynouti do pokladnice státní.

Jsou však nevyzpytatelné cesty parlamentních sborů, dají-li se vésti hesly a teoriemi. Dají přednost dani nekontrolovatelné, bez národohospodářského poslání, před daní vybíranou bez režije, kontrolo-

vatelnou s národohospodářským posláním pro dnešek i budoucnost!

40. Vedle toho provedena úprava celnictví zvýšením cel, které ovšem nebylo vlastně zvýšením, poněvadž cla byla placena v míru ve zlatě, takže zvýšení provedeno tak, že vybíráno clo ve francích a stanovena relace (1 K sazby = 1 fr.) nepřivodilo změnu k horšímu, poněvadž zlato bylo by ještě dražší. Mimo to však provedlo ministerstvo financí s ministerstvem obchodu přehlídku autonomního celního tarifu dle našich potřeb a vydalo na základě zmocnění zákonného nový celní tarif, platný od 1. července 1919, čímž položeno naše celnictví na pevný základ a utvořen podklad pro mezinárodní smlouvy obchodní.

41. Docíliti rovnováhy v rozpočtu na r. 1919 se nepovedlo, poněvadž Národní shromáždění sice ochotně povolovalo výdaje, často bez debaty a za 24 hodin, ale daně předložené 13. května 1919 bud vůbec nevyřídilo, nebo po pololetním rozmýšlení a zatím utíkaly miliony. Teprve nezdar půjčky ukázal, že je neschůdná tato cesta a nechce-li se šetřit, musí přijít nové daně a zvyšování starých. Na kvap rozmnožovány finanční předlohy daňové, předlohy často svrchovaně fiskální, ale ani pro r. 1920 nedocíleno rovnováhy přes to, že počítáno s výtěžky z vývozu následkem nízkého kursu koruny a nepočítáno se vzrůstem vydajů následkem tohoto nízkého kursu.

A přece k rozpočtové rovnováze musíme se dostati, máme-li provésti konsolidaci dluhů předválečných v jednotný typ, máme-li dluhy železniční zceliti v jednotnou rentu investiční a tím zavésti pořádek do svého hospodářství.

K tomu potřebujeme ozdravenou měnu, jež však nemůže býti zdravá bez zdravého hospodaření státního i soukromého. Řekl jsem to již jasně ve své

řeči dne 25. února 1919, na čem spočívá náprava měny: na dobrém hospodářství státním, pracovitosti, výrobnosti a šetrnosti všude ve státě i mimo stát.

G. Majetková dávka.

42. Korunou opatření finančních měla býti majetková dávka vybraná jednou. Ohlásil jsem také trvalou mírnou daň z majetku jako doplněk daně z příjmů. Užívám proto názvu dávka, poněvadž měla býti vybrána najednou, aby nebyla přesunuta a nemohla býti přesunuta do cen a do důchodů.

Ohlásil jsem její podání dne 25. února 1919 v Národním shromáždění a dne 13. května 1919 jsem označil jako termín jejího podání podzimní zasedání (viz příl. V.). Neučinil bych takového slibu, kdybych si nebyl jist, že ho splním. A splnil bych ho. Do konce května 1919 byl hotov první, nejdůležitější díl osnovy, dávka majetková u osob fysických a byl dán do tisku a na počátku června rozdán všem oddělením ministerstva financí k vnitřní referentské anketě. Tedy mezitím co prováděny byly soupisy, bylo pracováno na osnově zákona, nezmařila se při píli pověřeného referenta min. rady Fuxe ani chvilka.

Nesmí se totiž zapomenouti, že předloha tato byla velmi obtížná, že bylo potřebí prostudovati literaturu o známé německé „einmalige Vermögensabgabe", materialie v Rakousku sebrané, rozhodnouti celou řadu otázek prejudicielních než se mohlo přistoupiti ke stylisaci zákona. A přece hlavní práce byla z prvé vody hotova za 3 měsíce.

Mezitím, co konána referentská anketa o tomto prvém dílu, rozhodnuty byly zásady o zdanění společností a osob právnických, aby mohlo oddělení druhé připraviti druhou část zákonné osnovy. Tato část měla

býti hotova do konce července. V srpnu a v září měly býti provedeny ještě ankety mimoúřední a koncem září měla býti osnova podána eventuelně ještě bez sazby daňové, kdyby mírové podmínky nebyly definitivně určeny. Od 1. ledna 1920 měla nastoupiti účinnost zákona.

Tento plán sdělil jsem svému nástupci, odevzdal osnovu prvé části.

43. Pokládal jsem za velmi důležito, aby byla dávka z majetku urychlena nejenom proto, že termin 1. března 1919, dle něhož řídily se soupisy jmění, neměl býti příliš oddálen od počátku působnosti zákona, nýbrž také proto, že oddálení ohrožovalo plán sám. Nejistota podvazovala zbytečně rozvoj hospodářské podnikavosti a dlouho neurovnané poměry valutní vedly by k zvyšování mezd a platů, takže uvedení koruny na bývalou platební sílu přivodilo by tak vysoké mzdy a platy, že vyvolalo by zápasy o snížení nominelní výše přiměřeně nákupní síle a světovému trhu. Dlužno litovati, že nebyl termin, který jsem v květnu 1919 ohlásil, dodržen. To tím více, že dostavil se mezitím tak značný pokles koruny na trhu mezinárodním spojený s podceněním koruny, že, bude-li tento stav delší dobu trvati, dojde také doma výrazu v cenách a v celém hospodářském životě.[16])

44. Účel dávky ze jmění jest pouze a jediné náprava měny. Řekneme-li, že oběh bankovek, zadržené bankovky, staré zadržené žírové účty a pokladniční poukázky obnášeti budou i s drobnými 1- a 2korunami 10 miliard korun, bylo by potřebí těchto 10 miliard majetkovou dávkou stáhnouti a do oběhu nepustiti. Použilo by se k tomuto placení dávky ze jmění nejprve vkladních listů na nucenou půjčku při okolkování bankovek, zadržených žírových účtů a pokladničních poukázek. V hotovosti placených obnosů po-

užilo by se na výplatu oněch vkladních listů, zadržených žírových účtů a poklad. poukázek, jichž majitelé nebudou platiti dávku vůbec nebo menší, než mnoho-li jim bylo zadrženo. **Jen v tomto případě dostanou se státovky na majetkovou dávku zaplacené ještě jednou do oběhu, jinak nesmí výnos majetkové dávky býti použit k běžným vydáním státním, nýbrž státovky tyto musí býti staženy.**

45. A tu dojdeme ke stavu, že bude množství státovek skutečně obíhajících zmenšováno, že nebude obíhati 6 miliard nýbrž 5, pak 4, 2½ miliardy a tím také dojdeme k onomu bodu, kdy nebude hospodářskému životu tento restringovaný oběh stačiti. Neboť v normálních dobách rozeznáváme v obíhajících bankovkách dva druhy, dva bloky státovek: 1. jeden blok slouží potřebám běžného placení a směny statků čili k tomu, co přivedení vyrobených statků do konsumu je potřebí. Tento blok by zde byl potřebný, kdyby vůbec nebylo hospodářského života úvěrního.

U banky cedulové, u níž je kovový poklad a kovové krytí, může tento blok dosíci maximální výše kovového pokladu, může však býti i pod tento kovový poklad. Zjev velmi častý (v mírových dobách) u anglické banky, že měla více zlata než bankovek v oběhu, což vysvětluje se tím, že oběh kovových peněz je velmi značný, že používá se v rozsáhlé míře cheků a že anglická banka byla světovým trhem na zlato.

Druhý blok obíhajících bankovek je vyvolán potřebou obchodu a průmyslu, výrobního a obchodního života vůbec. Je to onen blok, který se dostává do oběhu diskontem směnek a lombardem cenných papírů.

Dojdeme-li tedy k tomu bodu, že sice oběh bude stačiti pro obyčejný život konsumpční, pro udržování

pokladničních hotovostí, ne však pro výrobní a hospodářský život vůbec, budou nuceni všichni obchodníci, aby od velkoobchodníků žádali zboží na úvěr (objeví se zase faktury s doložkou „za hotové s 2% skontem nebo 3měsíční směnka", místo dnešního „za hotové beze srážky" nebo „za hotové předem"). Velkoobchodník bude se ucházeti o úvěr u své banky, který vyčerpá obchodními směnkami svých zákazníků a banka použije úvěru u cedulové banky, dá směnky k diskontu a dostane bankovky (státovky). Výkaz bankovního úřadu jako banky cedulové, vyhlíží nyní:

Aktiva:	diskontované směnky	82 mil.
	lombardní půjčky	400 mil.
Passiva:	státovky v oběhu	6000 mil.

Pak:

Aktiva:	diskontované směnky	480 mil.
	lombardní půjčky	520 mil.
	státovky v oběhu	3000 mil.

Nahoře ze 6 miliard bylo 428 mil. bankovek kryto, zbytek 5518 mil. K byl **státní dluh státovkový.**

Dole ze 3 miliard bylo by 1000 mil. bankovně kryto, 2000 mil. byl by **státní dluh státovkový.**

Myslím, že budou míti jak u obecenstva tak i v cizině větší důvěru státovky, obíhá-li jich 3 mil., z nichž jedna třetina je kryta hodnotami soukromoprávními (směnkami s 2 a 3 podpisy, cennými papíry), než obíhá-li jich 6000 mil., je jich jen za 428 mil. kryto bankovně. V prvém případě ručí stát s á m za 2 miliardy, v druhém za 5518 mil.!

46. I kdybychom nic jiného nedělali než místo státovek bankovně nekrytých rozmnožovali státovky bankovně kryté a zmenšovali množství státovek, za

něž ručí pouze stát, tvoříme lepší hospodářskými statky krytou měnu.

Vím sice, že mnozí mají největší starost o kovový poklad a banku cedulovou. Avšak tato věc je podřadného významu. Co by nám bylo na př. platno, kdybychom nyní zřídili cedulovou banku, dali jí kovový poklad velmi značný a postavili ji do hospodářského života s úkolem vydávati bankovky. Nevydá ani jedinou. Kdyby za svoje zlato vydala bankovky, zbytečně rozmnoží oběživo nad oněch obíhajících 6 miliard státovek a způsobí inflaci. Se směnkami k diskontu nepřijde nikdo, poněvadž má každý peněz dost, nebo vystačí úvěr nižších organisací úvěrních, které mají peněz dost.

Při všech snahách po ozdravění poměrů valutních musíme si býti vědomi toho, že musí dříve býti **státovky obíhající odssáty, pokud možno úplně,** aby nové oběživo mohlo míti podklad bankovní, národohospodářský. Pro všecky tyto případy vystačili bychom eventuelně s bankovním úřadem dnešním a státovkami. Výhodu by měla tato forma v tom, že bychom novou měnu nediskreditovali pro případ, že by hospodářský náš život pod tlakem různých poměrů politických se dostatečně nerozvinul.

Já ovšem měl v programu zřízení banky cedulové po zavedení dávky ze jmění, ale k účelům eventuelně jiným, o čemž promluvím v následující kapitole.

47. Při provádění dávky ze jmění jest však ještě jiná věc velmi důležitá. První blok státovek (potřebný pro směnu a placení) je příliš veliký, poněvadž válka přivodila placení hotovými. Tento blok musil by býti současně snižován různými opatřeními, poněvadž nemůžeme opatřiti tak veliký kovový a devisový poklad bez enormních ztrát na ažiu zlata a stříbra, mnoho-li

tento oběh vyžaduje. A tu musili bychom se podjati velké práce po rozšíření placení bez hotových peněz. Znamenalo by to vybudování chekového úřadu poštovního, stát musil by předcházeti dobrým příkladem, musil by platiti cheky všecky svoje zaměstnance vyšší kategorie, přijímati daně jediné poštovní spořitelnou a filiálkami a podružnými místy bankovního úřadu, snížiti pokladní hotovosti u úřadů a národní obrany, osvoboditi cheky od kolků, vydávati chekové knížky poštovní se cheky vyplněnými úřadem, jimiž by se mohlo platit atd. Stát musil by podporovat odúčtovací řízení, osvoboditi od daní úroky kontokorrentní, užívá-li se kontokorrentu k chekování a vyrovnávání z účtu na účet. Všecko placení bezpeněžné musilo by býti podporováno a organisováno. Proto jsem litoval, že chekový úřad poštovní nebyl přičleněn k ministerstvu financí, kam úkoly svými náleží.

Čím důkladněji bylo by provedeno toto placení bez hotových peněz, tím více státovek může býti staženo a tím méně bankovek by bylo potřebí k nahrazení státovek.[17])

H. Banka cedulová.

48. Úkoly cedulového bankovnictví svěřeny byly prozatímně bankovnímu úřadu. Úmyslně byla tato organisace nazvána úřadem, aby zde byla volnost utvořiti banku cedulovou. Bankovní úřad beztoho spravuje v podstatě dluh státní.

Jsem pro akciovou banku cedulovou, nikoli pro banku státní. Máme-li skutečně bankovnictví cedulové vybudovati řádně, nesmí to býti úřad. Cedulová banka musí býti (za přísného dozoru státu) oddělena od správy státní, aby nesnášela s ní všecko kolísání státního úvěru, aby nebyla pokládána prostě

za instrument financí státních. Zkušenosti, které jsme udělali s oficielní československou tiskovou kanceláří udělali bychom obdobně se státní bankou.

Mimo to potřebovati budeme této banky jako něčeho úplně odlišného od státu, kdybychom se musili odhodlati k tomu, že zavedeme na čas dvojí měnu vedle sebe — korunové státovky s nuceným oběhem a obchodní bankovky na př. frankové bez nuceného oběhu řádně podložené.

49. Mluvím-li o řádně podložených bankovkách, nemyslím při tom na kovový poklad. Jsem teoreticky toho názoru, že není potřebí kovového pokladu pro zvýšení bonity bankovek, nevyměňují-li se za zlato a jestliže neregulují kurs zahraniční vývozem zlata. V praxi však pokládám kovové krytí za nutné z důvodů psychologických, pro vrácení důvěry k penězům. V této válce hřešilo se tolik tiskařským lisem, že nelze hájiti pro praxi papírovou měnu bez kovového podkladu. Právě nejtěžší závada každé měny nekovové, že totiž není u ní dáno měřítko pro sumu vydávaných peněz, ukázala se jasně za války. Proto v praxi musíme se nutně vrátiti ke kovovému podkladu peněz, chceme-li dosíci důvěry pro obíhající bankovky jak doma, tak za hranicemi.

Ovšem kovový podklad představuji si tak, že by to nebylo jen zlato a stříbro, nýbrž také devisy znějící na zlatou měnu, které by na př. z vývozu cukru, sladu, skla jistým percentem byly ponechány v cizině a koupeny bankou od státu v kovové relaci, neb státem propůjčeny bance. K tomu, co zde máme na drahých kovech (ca. 160 mil. franků v předválečné ceně těchto kovů), mohl by přibýti velmi slušný obnos devis zahraničních neb vkladů zahraničních, znějících na zlatou měnu, takže by nové peníze byly do značné

míry podloženy kovově a úplně bankovně, čili pro počátek dokonce dvojí krytí.

To by ovšem znamenalo, že by stát propůjčil svoje zlato a valuty bance za mírný úrok, neb bezúročně, zatím **nedal by si je zaplatiti bankovkami,** nýbrž bankovky vycházely by do oběhu jen bankovně, t. j. diskontem směnek a lombardem cenných papírů, až bude majetkovou dávkou staženo tolik státovek, že bude nutný diskont u cedulové banky.

U této cedulové banky byl by pak na př. výkaz následující:

Aktiva:	zlato, stříbro, valuty a devisy (státem propůjčené)	fr. 200 mil.
	směnky diskontované . .	fr. 400 mil.
	lombardní zápůjčky . . .	fr. 200 mil.
	úhrnem aktiv . . .	fr. 800 mil.

Passiva: bankovek v oběhu . . . fr. 600 mil., takže těchto 600 mil fr. bankovek bylo by kryto bankovně a mimo to zlatem. Zlato a devisy od banky nakoupené by ovšem byly placeny bankovkami.

Tato počáteční forma byla by nutna proto, aby k bankovkám takto vydaným byla naprostá důvěra. Do oběhu dostaly by se bankovky tím způsobem, že by akciová banka cedulová diskontovati směla jen směnky, znějící na novou měnu (na př. frankovou). Toto ustanovení mělo by za následek, že by obchodní banka své klientele mohla půjčovati jen ve francích, že velkoobchodníci přijímali by od svých zákazníků jen směnky frankové, že spořitelny, peněžní ústavy by přijímaly nové vklady ve francích a tvořila by se obchodní relace mezi korunou a frankem doma. Tyto bankovky neměly by nuceného oběhu, nýbrž byly by

skutečně bankovkami v pravém smyslu, jen výměna za zlato neb stříbro byla by prozatím suspendována.

Směnky znějící na korunovou měnu by cedulová banka nediskontovala, nýbrž k u p o v a l a za franky na burse. Tím vyvinoval by se v obchodě doma poměr mezi korunou a frankem. Stálým třeba povlovným stahováním korun onoho bloku, který je nutný pro směnu a pokladní hotovosti běžného života, podporováním platů bezpeněžních, stávaly by se korunové státovky vzácnějšími, bankovky frankové by se množily a relace mezi korunou a frankem by se ve prospěch koruny zlepšovala, mzdy a stálé platy by se ciferně zmenšovaly, poněvadž by nákupní síla koruny rostla. A kdyby odpor proti přizpůsobení mezd, platů, výrobních nákladů byl tak mocný, že by výrobní náklady byly nad světové niveau, mohlo by se v určitém momentu, kdy poslední maloobchodník by počítal, na př. že zboží stojí 10 franků nebo 20 korun, přistoupiti ke stanovení relace zákonné, na př. že 1 frank rovná se 2 korunám, dal by se frankům oběh nucený, korunám odňal by se nucený oběh a přijímal by je pouze stát na majetkovou dávku nebo daně vůbec dle jejich předpisů a stahoval by je. Mimo to dal by si v tomto momentu stát zaplatiti bance propůjčené zlato, valuty a devisy ve frankových bankovkách, za něž by koruny vyměnil v zákonné relaci a stáhl. Do té doby ovšem cedulová banka by musila si zaopatřiti devis a zlata, aby mohlo nastat potřebné rozmnožení oběhu se 40%ním krytím zlatem.

50. Jsem si plně vědom toho, že největší obtíž pozvednutí kursu koruny na předválečnou relaci spočívá v tom, že bude zde snaha udržeti důchody jakéhokoli druhu (mzdy, platy, zisky) na c i f e r n í výši, jak vyjádřena je v devalvované měně přes to, že ná-

kupní síla stoupne. Ovšem, hospodářský život by si pomohl, ale velikou krisí výrobní a hospodářskou. Kdyby právě byl smysl pro to, aby přizpůsobovaly se ceny, mzdy, platy zvýšené nákupní síle koruny, právě tak jako se přizpůsobovaly její kleslé hodnotě, nebylo by potřebí připravovati, po případě provésti takovéto opatření srovnávající důchody na příslušné nižší niveau, nebylo by potřebí mysliti na stanovení zákonné relace mezi korunou a novou měnou. Nepřál bych si toho, poněvadž toto řešení mělo by v sobě všecky nespravedlnosti každé zákonné devalvace. Jistě by k němu nedošlo, kdyby výrobnost stoupla, kdybychom dovedli naplniti a přeplniti trh domácími produkty z domácích surovin do tak veliké míry, že bychom měli velké vývozní přebytky, jež by umožnily nám dovézti suroviny a zboží z ciziny a jím plně naplniti neb přeplniti domácí trh. Měl-li by zemědělec po míře místo 45 mt. centů řípy 80 mt. centů, nemusí chtíti 15 K za řípu, nýbrž třeba méně. Stoupne-li na ½ pokleslá výkonnost dělníka na plnou výkonnost, sníží se výrobní náklad representovaný mzdou na polovici a zlaciní se zboží vyrobené.

Varoval bych před tím, aby s novou měnou začínalo se, pokud nebudeme míti jiné intensivnější **tempo v práci a podnikání,** pokud bude vládnout teror stávek, pasivní resistence, násilné stanovení cen, konsumentské subvence, tak zv. ochrana nájemníků, čili všecky choroby a balast policejních opatření hospodářských pocitovaných jako křivda a porušení právního řádu; pokud nezavládne **právní jistota,** ohrožovaná nejen snad občany nedbajícími právních předpisů, nýbrž také zákonodárcem, který převrací náhle a neočekávaně právní řády a práva nabytá, vládou, která dalekosáhlými nařízeními maří možnost klidné, na delší dobu vypočtené kalkulace.

Valuta nespočívá jen na materielních poměrech státu, nýbrž na důvěře doma i v cizině. A proto volba doby, kdy by se mělo započíti se zvláštní cedulovou bankou, je odvislá od vnitřního hospodářského politického a mravního stavu státu.

51. Použil jsem jako příkladu měny nové, měnu frankovou. Musíme si však při tom býti vědomi, že pokus latinské unie dojíti k měně světové frankovým systémem ztroskotal právě ve válce. Každý frank — není-li kovový — platí v každém státě s frankovou měnou jinak (švýcarský, belgický, francouzský frank, španělská peseta, dinar, lev bulharský, lei rumunský), poněvadž právě každý stát má svoje hospodářské podmínky jiné.

Není pochyby, že bychom potřebovali odpoutati se od koruny při desolátním stavu rakouské a maďarské koruny, jež strhují naši korunu s sebou. Zůstane však spornou otázka, má-li to býti právě frank, či zdali by se nedoporučovalo učiniti naši jednotku měny menší, nebo větší.

Pro menší novou jednotku měnnou mluvilo by, že bychom se přiblížili snáze k cifernímu výrazu mzdy, platů a cen, jak dnes jsou vyjadřovány. Vidíme onen psychologický zjev, že by nikdo nepočítal s tím, že ztrácí 5%, když prohlásíme, že frank rovná se koruně, ačkoli frank by se měl rovnati 95 haléřům. Je tedy otázka, zdali by nebyl usnadněn přechod, kdyby nová jednotka byla rovna na př. 80 centimům a bylo prohlášeno, že koruna se rovná této nové jednotce.

Při zavedení korunové měny nikdo si ani neuvědomil, že byla vlastně zlatková rak. měna devalvována o 12½% a počítalo se klidně 1 zl. = 2 K.

Zavésti vyšší jednotku než je koruna mělo by po té stránce význam, že by dojem poklesu cen byl přirozeně vyvolán ciferním výrazem jejich. Poněvadž

nedá se očekávati na dlouhou dobu, že by ceny vrátily se na předválečnou výši, byl by výraz jejich ve vyšší jednotce ciferně zmenšený podnětem k uklidnění.

O těchto otázkách však ani teoreticky se neuvažuje, ani prakticky neprovádějí se přípravy.

Rovněž další důsledek, totiž přejdeme-li od zlaté měny k bimetalismu francouzskému, není předmětem úvah, ačkoli za dobu od příměří mohla již býti sledována výroba a trh stříbra a zlata, a prakticky mohlo již býti při zachycení výhodné tržní relace mnoho stříbra přeměněno na zlato. Avšak tyto otázky v naší veřejnosti nejsou předmětem zájmu, jakoby již bylo tak docela jisto, že přejdeme k frankové měně.

Jako v mnohých věcech jiných rozhodneme se pak přes noc a uděláme nebezpečný experiment, který nás na dlouhá léta může zaraziti v ozdravění valuty.

Dávka ze jmění přiblíží nutnost prodebatovati tyto otázky a zaujati zásadní stanovisko.

Zahraniční kurs koruny.

52. Bylo by omylem mysliti, že kurs papírové měny, nepodložené národohospodářsky jako je měna státovková, řídí se jen poptávkou a nabídkou, obchodní bilancí, platební bilancí a její aktivností nebo passivností. Za normálních dob, kdy banka má kovové krytí, kdy diskontní sazbou — při úvěrovém hospodářství — reguluje vývoz a dovoz, jak jsem již vyložil, je bilance obchodní a platební a udržení její rovnováhy jedinou starostí pro zachování parity měny. Cizina ví, že cedulová banka na svoje úvěry, které má ve světě sjednány, vydá směnky a stlačí stoupa-

jící kurs devisy, že po případě vyveze zlato, aby docílila rovnováhy bilanční, že sníží diskontní sazbu, zlevní tím výrobu, umožní vývoz, aby dostala zpět svoje směnky, svoje zlato. U peněz *národohospodářsky* podložených (kovem nebo směnkami za zboží, eskontovanými bankou cedulovou) nemůže hráti otázka důvěry neb nedůvěry ke státu roli. I na mezinárodním trhu upravuje si stát kurs své měny svým hospodářstvím a svými vnitřními opatřeními.

Kolísání kursu může mimo to nastati, nastane-li *změna v ceně kovu*, který slouží za podklad měně. Viděli jsme to jasně při velikém znehodnocení stříbra. Zákonný poměr zlata ke stříbru byl na př. v zemích latinské unie 1:15½ (t. j. za 1 kg zlata 15½ kg stříbra). Tržní poměr zlata ke stříbru byl však v některých dobách 1:31. Stříbrné měny trpěly těžce pod tím poklesem oproti měnám zlatým, měny bimetalistické těžce vyrovnávaly tento nepoměr (francouzská banka při výměně bankovek za zlato vybírala přirážku), musily odhodlati se ku zastavení ražby stříbrných mincí kurantních, z počátku ražby pro soukromníky (za 1 kg zlata koupil někdo 31 kg stříbra a dal si narazit z tohoto stříbra pětifranky, čili dostal 5 franků dvakrát tolik než zaplatil zlatými franky), pak zastavena ražba také pro stát.

V tomto kolísání ceny drahých kovů skutečně jsme. Poněvadž při drahém kovu je hlavní složkou jeho ceny výrobní náklad na jednotku, je přirozeno, že cena drahého kovu stoupá se zvýšením výrobních nákladů. Objevilo se v Anglii ažio zlata, značí to, že zlato je dražší, než za jakou cenu ho má anglická banka dle valutního zákona kupovati, což ve svých důsledcích může vésti k zastavení výměny bankovek za zlato.

Příčiny kilesání některých valut mohou proto spočívati také v tom, že zákonem stanovené množství mincovních jednotek, jež z 1 kg zlata mohou býti raženy, je menší, než mnoho-li zlato skutečně stojí, vyjádřeno v jiných státech čili výrobcům zlata bych musil dáti v naturální mzdě tolik, že nákup těchto naturalií by mne stál více než bych mohl ze získaného takto zlata naraziti mincí. V praxi značí to obmezení výroby zlata nebo obmezení ve výměně bankovek za zlato, poněvadž každá výměna značí prodělek. Jestliže na př. prodán bude 1 kg ryzího zlata za naturalie, jež stojí 4000 franků a narazí se za 3100 franků ve zlatě, tu by ten, kdo by naturalie za zlato získané prodal za 4000 papírových franků, vyměnil si papírové franky za zlaté franky, dostal by 4000 franků ve zlatě čili dostal by ryzího zlata 1290 gramů.

To zamezíti hledí státy, obmezením ve výplatě zlata, za bankovky, zákazem vývozu zlata do ciziny a tím se zbavuje i valuta plnohodnotná regulatoru kursu své devisy v cizině vývozem zlata a nastává pokles devisy, přesahuje-li dovoz vývoz.

53. Státovka je vlastně dluhopis státní, nezúročitelná poukázka na státní pokladnu, která se jen zavazuje, že bude bráti tuto státovku za obnos na ní vyznačený. Státovka stává se však nucenou vnitřní půjčkou státní tím, že dostane nucený oběh.

Vůči cizině toto donucení není možné. Cizina tvoří si kurs nejenom dle poptávky a nabídky státovek, nýbrž dle důvěry ve stát a jeho hospodářský stav dnešní i budoucí.

Devisa na Prahu byla znamenána již před okolkováním. Na curyšské resp. ženevské burse byly záznamy na Berlín (za 100 M platilo se franků švýcarských), na Vídeň (za 100 rak. korun), na Prahu (za 100 korun československých) tyto:

1919	Berlín	Vídeň	Praha
20. II.	52·—	23·50	—
21. II.	51·75	23·50	26·—
22. II.	51·—	23·50	25·50
4. III.	47·60	23·—	27·25
5. III.	46·50	22·50	27·50
14. III.	50·25	24·—	29·50
15. III.	49·75	24·—	29·75
18. III.	51·—	24·50	29·25
19. III.	50·—	24·—	29·75
20. III.	50·—	24·—	29·50
21. III.	49·50	23·50	29·35
22. III.	47·25	23·—	29·50
25. III.	45·25	21·50	29·25
25. III.	46·—	21·50	27·50
26. III.	45·80	20·50	28·50
27. III.	44·60	20·50	27·25
29. III.	45·—	20·—	27·—
1. IV.	44·75	18·50	25·50
2. IV.	43·50	17·75	22·—
3. IV.	42·50	17·25	21·—
4. IV.	43·—	18·50	23·—
5. IV.	43·15	19·—	24·50
8. IV.	40·25	18·50	24·50
11. IV.	38·25	18·—	28·—
12. IV.	37·50	18·25	29·—
14. IV.	38·25	19·—	29·75
15. IV.	37·50	19·25	30·—
16. IV.	37·25	20·—	30·25
23. IV.	35·85	18·50	30·30
25. IV.	36·—	18·—	30·10
26. IV.	36·10	18·—	30·25

1919	Berlín	Vídeň	Praha
28. IV.	37·—	18·—	30·25
29. IV.	39·50	18·75	31·—
2. V.	43·75	20·25	31·75
3. V.	44·25	20·25	32·—
5. V.	44·10	20·60	32·75
6. V.	45·—	21·50	33·25
7. V.	46·—	21·75	33·50
8. V.	41·—	21·—	31·—
9. V.	38·—	19·50	33·—
13. V.	36·25	20·60	33·50
14. V.	36·—	21·—	33·50
16. V.	36·25	21·75	33·50
17. V.	40·50	22·25	34·—
18. V.	39·50	23·—	34·—
19. V.	39 25	23·25	34·—
21. V.	37·50	22·—	34·—
22. V.	36·50	21·70	34·—
24. V.	38·—	21·75	34·—
26. V.	37·75	21·25	33·75
30. V.	36·—	19·—	31·—
31. V.	37·50	19·50	31·—
2. VI.	38·75	20·—	31·—
4. VI.	36·25	18·75	31·—
5. VI.	35·50	18·50	30·50
6. VI.	36·25	18·—	30·75
7. VI.	36·—	17·75	30·—
10. VI.	36·25	17·25	30·—
11. VI.	36·25	17·25	29·—
12. VI.	36·—	16·50	28·50
13. VI.	35·75	16·50	27·75
16. VI.	35·—	16·50	29·—

1919	Berlín	Viden	Praha
17. VI.	35·—	16·50	27·75
19. VI.	35·—	16·50	27·75
21. VI.	41·50	19·25	28·—
25. VI.	40·50	19·—	28·—
26. VI.	39·—	17·—	28·—
28. VI.	41·50	18·50	28·25
30. VI.	42·50	18·—	28·25
1. VII.	39·50	17·50	27·75
3. VII.	39·25	16·75	27·—
4. VII.	38·75	16·50	26·75
5. VII.	38·—	16·75	26·50
7. VII.	38·25	16·75	27·—
9. VII.	38·75	16·50	26·50
15. VII.	37·75	16·50	27·50
17. VII.	37·—	16·75	27·50
21. VII.	38·—	16·50	28·75
22. VII.	36·75	16·50	27·75
23. VII.	36·25	16·25	28·—
26. VII.	34·75	14·50	27·40
27. VII.	34·90	—	26·—
28. VII.	34·20	12·—	26·—
29. VII.	33·50	13·—	26·25
30. VII.	33·75	11·50	26·—
31. VII.	32·25	12·50	26·—
1. VIII.	31·75	12·50	25·75
2. VIII.	33·75	12·50	26·—
4. VIII.	34·75	14·25	26·10
5. VIII.	33·—	14·—	26·—
6. VIII.	32·75	14·—	26·—
8. VIII.	31·75	14·—	26·—
11. VIII.	32·40	13·60	24·—

1919	Berlín	Vídeň	Praha
12. VIII.	31·75	13·60	23·75
13. VIII.	30·25	12·50	19·—
14. VIII.	29·25	12·50	19·—
15. VIII.	29·50	11·80	20·—
16. VIII.	30·—	12·75	22·—
18. VIII.	28·80	12·50	21·50
20. VIII.	26·—	10·50	21·—
24. VIII.	26·—	10·75	20·50
25. VIII.	25·80	11·25	20·—
26. VIII.	26·75	11·75	20·—
27. VIII.	27·75	12·50	19·25
28. VIII.	27·60	11·75	19·75
29. VIII.	26·70	10·75	19·75
30. VIII.	26·80	11·—	19·50
3. IX.	26·—	11·—	19·—
4. IX.	26·—	11·—	19·25
8. IX.	23·80	10·—	18·50
9. IX.	23·—	9·75	17·50
10. IX.	21·—	8·50	15·—
15. IX.	20·—	8·25	15·75
16. IX.	19·—	8·—	15·75
22. IX.	22·25	8·—	17·—
7. X.	22·60	7·—	17·—
9. X.	21·60	6·25	16·85
13. X.	21·—	5·75	16·35
17. X.	19·60	5·25	15·60
20. X.	19·95	5·25	15·20
29. X.	18·25	5·50	12·75
30. X.	18·30	5·45	12·90
3. XI.	17·65	5·60	12·80
4. XI.	16·20	5·40	12·50

1919	Berlín	Vídeň	Praha
5. XI.	16·—	5·50	11·50
8. XI.	16·25	5·85	11·—
10. XI.	15·20	5·10	10·75
17. XI.	13·12	4·75	9·25
18. XI.	12·12	4·35	9·—
29. XI.	12·62	4.20	10·75
8. XII.	10·50	3·75	9·—
9. XII.	9·60	3·50	8·85
10. XII.	10·95	3·50	8·25
16. XII.	12·20	4·50	10·50
20. XII.	11·57	4·20	10·—
26. XII.	11·80	4·50	9·40
29. XII.	11·70	4·35	9·30
30. XII.	11·40	4·10	9·28
1920			
6. I.	11·50	3·60	9·80
7. I.	11·40	3·70	9·10
8. I.	11·15	3·50	8·80
9. I.	11·10	3·50	8·85
12. I.	11·05	3·20	8·65
15. I.	10·10	2·30	8·—
20. I.	8·25	2·35	7·—
21. I.	8·32½	2·35	7·—
22. I.	8·37½	2·45	7·45
26. I.	6·25	2·25	6·25
27. I.	5·62½	2·16	5·25
28. I.	5·65	2·20	6·—
29. I.	7·65	2·50	7·—
30. I.	7·20	2·50	6·—
2. II.	6·55	2·40	5·65

Ze záznamů těch vidíme kolísání kursů, poněvadž právě valuta národohospodářsky nekrytá, valuta znamenající vlastně jen státní dluh podléhá spekulaci stejně jako rentový nebo jiný státní dluh, její kurs není výsledkem dnešního hospodářského stavu, nýbrž důvěry v budoucnost.

54. Udržovati stabilitu kursovní lze jen tehdá, jestliže zůstane nejen vývoz a dovoz v rovnováze, nýbrž je-li hospodářský život zdravý, je-li ve státě klid, je-li úcta k zákonům a k veřejné správě. Na kursech vidíme, že do 22. května 1919 stoupla od prvého záznamu koruna čsl. ze 26 na 34, že držela se kolem 30 před tím celý měsíc. 26. května byla oslabena na 33·75, 30. května stála 31, 7. června 1919 pak 30, ačkoli marka držela se na stabilním kursu. Květnové nepokoje zasadily kursu koruny ránu, pak přišla válka s Maďary (2. června), ale kurs koruny přes to byl udržen aspoň kolem 25, ačkoli rakouská koruna šla dolů a marka udržovala se na stejném niveau.

Až v měsíci srpnu vidíme náhlý pokles koruny za současného poklesu marky. A od té doby je koruna naše v souvislosti s markou, sdílí její osudy i osudy rakouské koruny. Toto spjetí není hospodářsky neodůvodněno. My příliš sepjali jsme se s Rakouskem a Německem hospodářsky. Ententa nutila nás, abychom Rakousku dodávali uhlí, cukr, obnovili jsme vyšlapané cestičky, abychom přes Vídeň exportovali, nechali jsme původní methody expertovati přímo, spokojili jsme se s reexportem přes Vídeň. Cizina viděla, že Československá republika je nucena dohodou dodávati kridatáři ne pro hospodářské prospěchy, nýbrž z jakýchsi politických důvodů, že množí se dubiosní její pohledávky a čím více rakouská koruna klesala, tím celý tento obchod s Rakou-

skem byl dubiosnějším a důvěra ve zdraví podnikání českého a reelnost obchodů mizela.

Pokles marky přibližoval naši korunu k paritě německé marky. Německo stalo se pro nás státem importním, čím dále úžeji svazujeme se s Německem hospodářsky, chodíme zase vyšlapanými cestami předválečnými a toto úzké spjetí naše s poraženým Německem, neklidným, na západě odkrytým, s rozvrácenou valutou působí, že marka strhuje korunu.

Není důvěry v hospodářský rozkvět Rakouska, není důvěry v brzký hospodářský rozkvět Německa a my angažováni jsme velmi silně u obou těchto firem. Jsou jejich směnky v našem národním portefeuillu dobré? Cizina myslí, že nikoli.

55. Pohodlné je sváděti pokles koruny na spekulaci. Úmyslně uvedl jsem kursy od počátku jejich znamenání. Není možno, aby prováděla tento stálý a vytrvalý pokles spekulace. Může provésti sice svoje pokusy. Byl proveden tento pokus spekulace à la baisse mezi 27. březnem a 3. dubnem 1919. Nechal jsem jíti korunu až na 21. a pak jsem dal intervenovati velmi intensivně a 11. dubna byla na 28, a baissisté nestačili se kryti a prodělavše, dali pokoj. 8. května 1919 objevila se spekulace à la hausse. Také tuto spekulaci jsem zdolal a nepustil korunu nad 34 až do 26. května. Nechtěl jsem vyššího kursu, abych neohrozil vývoz. Je jisto, že by se dalo mnoho dělat, kdyby se vylučovala spekulace, že by stabilita kursovní, o niž hlavně jde, mohla býti udržována, ale k tomu je potřebí, aby stát nebyl předmětem stálých otřesů, vyhrůžek, aby nedodával do ciziny suroviny proto, že továrny nedostávají uhlí, aby nevyvážel ve spoustách uhlí a nechával své továrny, své plynárny — na nichž visí řada živností — stát, aby nepokračoval rozvrat správy a sociálních

poměrů, aby bylo každému zřejmo, že nastává konsolidace.

A mluví-li se o kursu umělém, je to pouhopouhá fráze. Rakousko-uherská banka byla zbavena povinnosti vyměňovati bankovky za zlato potud, pokud dovede — jinými prostředky než vývozem zlata — udržovati kurs koruny na paritě. Svojí devisní a diskontní politikou dovedla to před válkou skvěle. A nikdo nemohl mluviti o umělém kursu koruny na mezinárodním trhu. Jestliže však při kursu 34 byl možný vývoz, jest zřejmo, že koruna nebyla ani nadceněna, ani podceněna.

Snad od té doby klesla nákupní síla československé koruny doma. Že by však doma měla jen pětinu ev. šestinu nákupní síly jako měla na počátku května 1919 (tehda za 100 K 34 fr., nyní 5·65 fr.), to vidíme přece jasně na cenách, které od května nestouply ani pětkrát, ani šestkrát.

56. Nynější mezinárodní kurs koruny odlučuje nás v importu úplně od zemí s dobrou měnou a uvádí nás v nebezpečí, že všecko zboží a suroviny vyexportujeme do zemí s dobrou měnou. V importu jsme odkázáni na Německo a jiné země s rozvrácenou měnou. Německo dodává nám hotové výrobky s exportními přirážkami (platíme mu jeho válečnou náhradu) a my budeme dodávat Německu uhlí, za nějaký čas dříví, chmel, slad a pod., poněvadž bychom to snad dovedli jinam prodat, ale nedovedeme to jinam dovézt. Dovezení provedou si již Němci sami.

57. Tvrdilo-li se, že byl kdysi ode mne zabraňován dovoz, byla to nepravda, která se nestane pravdou opakováním. Jisto jest, že jsem hleděl udržovati rovnováhu mezi vývozem a dovozem jako jediný národohospodářský prostředek pro udržení stability kursu mezinárodního, když nebylo možno docíliti ve-

liké a dlouhodobé půjčky surovinové a tím rozšířiti export. I potom však by nezbývalo nic jiného než udržovati rovnováhu mezi dovozem a vývozem na mezinárodním trhu a zaměstnanost průmyslu by podporovala víru v dobrý hospodářský rozvoj.

Dovozu puštěna pak uzda, dováželo se všecko, hlavně luxusní věci a v Holešovicích otvíral každý hokynář delikatesní obchod. Mnoho šlo přes Vídeň, kde ničili svoji korunu vesele a ta strhovala s sebou československou korunu. A výsledek jsem v odst. 56. uvedl.

DOSLOV.

58. A přece není nic ztraceno, jestliže se probudíme a z přírodně bohaté země prací svojí dovedeme vytěžiti co nejvíce;

povzneseme-li svoji výrobu zemědělskou;

dovedeme-li vyrvati zemi dostatečné množství uhlí, povznésti svůj naftový průmysl na Slovensku, využíti plně svých vodních sil;

dovedeme-li povznésti výrobnost svého průmysl;

dovedeme-li přivézti do našich světových lázní cizince a seznámiti je s krásami našich zemí;

vrátíme-li se k pracovitosti a šetrnosti, abychom nahradili válkou zničené statky a ušetřili válkou zničené výrobní prostředky. Tak, jak jsem to řekl v 19. odst.

Bohatá země je Mexiko, bohatá na stříbro, petrolej, rudy, s úrodnou zemí a přece jde od bankrotu k bankrotu, poněvadž její obyvatelstvo si neuvědomuje, že jenom podnikání a práce činí z bohatství přírodního hospodářské statky a bohatství národa. Doufám, že vyléčíme se z bludů doby a ve šťastnějších dobách budeme na ně vzpomínati jako na těžký sen a těžkou zkoušku.

POZNÁMKY.

[1]) Inflace nemusí býti způsobena jen výpůjčkami státu. Může nastati také jinak: nesprávným vedením cedulové banky. Jestliže by cedulová banka eskontovala směnky, jež byly vydány bez obchodního podkladu, tedy směnky finanční, sklepní nebo směnky vydané jen ke krytí výdajů spotřebních (na př. směnky úřednické, znamenající jen opatření úvěru na budoucí důchod), kdyby lombardovala cenné papíry za účely spotřebními nebo thesauračními, dostaneme rovněž bankovky nekryté národohospodářsky, umělé rozmnožení důchodů, nikoli provozovacího kapitálu. Rakousko-uherská banka musila velmi ostře zakročiti v r. 1912 proti tomuto druhu rozmnožování bankovek, ač tím přivodila, resp. urychlila stavební krisi ve Vídni. Odmítala směnky finanční — vzniklé ze stavebních úvěrů vídeňských — odmítala zápůjčkové směnky záložen ské, obzvláště směnky úřednické, škrtila lombard.

[2]) Nedostatek masa má za následek stoupání ceny vajec, i kdyby byl jich jinak dostatek, poněvadž stanou se náhradou za maso. Ale stoupnutí cen jednoho statku n u t n é potřeby má také za následek stoupání mzdy, platů, zisků u výroby a prodeje jiných statků, poněvadž všichni potřebují zvětšeného důchodu pro svoje živobytí. Proto chce dělník vyšší mzdu, úředník vyšší plat, živnostník větší výdělek a celková úroveň cen stoupá. Rozdíl je jen v časovém pořadí. Zvýšení cen u statků, jichž je nedostatek a jsou nevyhnutelně potřebny, nastane nejdříve, u statků, jichž je dostatek, ale nejsou nevyhnutelně potřebny, nejpozději.

[3]) Všecka vydání od 1. srpna 1914 do 31.

března 1919 činila	9500 mil. liber
rozpočtové příjmy	2650 mil. liber
takže půjčky činily	6850 mil. liber

Čisté válečné výdaje činily však 8000 mil. liber, takže z rozpočtových příjmů mohlo býti použito 1200 mil. liber na krytí válečných vydání. (Prion, Steuer- und Anleihepolitik in England.)

[4]) Kde kontrola výroby při její koncentraci byla možna a daňově již za míru vybudována, jako na př. při průmyslu cukerním, tam podařilo se zachycení a do jisté míry i rozdělení, jakmile dalo se každému tolik, kolik mu stačilo. Pokud byly cukerní dávky malé, kvetl obchod pod rukou přes veškerou snadnější repartici. Když však dávka na hlavu stanovena na 1¼ kg, zmizel obchod pod rukou, zmizely fronty „na bonbony", obmezilo se pašování cukerinu atd. Jakmile však vláda jen ohlásila, že míní snížiti dávku cukerní na 1 kg, objevil se ihned obchod pod rukou (1 kg cukru za 12 K), aby obyvatelstvo se krylo pro případ snížení dávky.

[5]) Tento stav má za následek úplné znemožnění soukromého stavebního podnikání a působí těžkou krisi bytovou a stavební. Jestliže dům před válkou stál v Praze 200.000 K, bylo potřebí, aby — při daňovém osvobození s placením přirážek — vynesl hrubě 20.000 K, poněvadž přirážky a 5% daň z výnosu strávily 7000 K, takže zbylo 13.000 K čili 6½% zúročení vloženého kapitálu. Toto zúročení bylo potřebné pro zadlužení a jako risiko prázdných bytů, přečerpané vody a amortisace. Dům byl zadlužen do 70% ceny (tedy do 1. pořadí 100.000 K, do 2. a 3. pořadí 40.000 K), vlastní vložený kapitál 60.000 K. Nyní stál by dům stejně veliký n e j m é n ě, s největší šetrností stavební, s vnitřní úpravou jednodušší pětkráte tolik čili 1 mil. K, takže jen při 6% zúročení by musil vynésti hrubě 60.000 K čili trojnásobnou činži, kdyby byl **úplně osvobozen od daní, přirážek, činžovních grošů a 5% daně.** Jestliže však v předválečných domech je činže na starém niveau, tu peněžní ústav půjčující na d l o u h o d o b ý úvěr a kalkulující výnos a výnosovou hodnotu domu, nevezme stavební cenu dnešní za základ — ježto lze očekávati snížení stavebních nákladů v budoucnosti — nevezme však také výnosovou hodnotu dle dosažené činže, vzhledem k tomu, že niveau činží v domech dosavadních je o dvě třetiny nižší, takže nové domy za příznivějších podmínek stavěné budou tlačiti činže nyní stavěných domů níže. Vezme-li proto spořitelna výnos t r v a l ý jen poloviční a dojde k výnosové hodnotě 500.000 K, půjčí 250.000 K, druhá a třetí hypoteka 100.000 K, a podnikatel měl by pak investováno 650.000 K svého vlastního kapitálu čili téměř 11krát tolik jako za míru. A tak národohospodářsky neužitečné násilné udržování nízkých činží (jež vedlo k usnadněnému zdražování jiných potřeb životních), přináší velikou škodu hospodářskou ubitím stavebního soukromého podnikání, bytovou nouzi, opatření snižující hygienu bydlení, obmezení v bydlení a svobodném životě rodinném reglementováním bytové

spotřeby. A všecky tyto prostředečky při tom neodstraní bytové nouze. Kdyby celkové niveau činží stouplo, bude kalkulace podnikatelova i peněžního ústavu zcela jiná, pravděpodobnost udržení vyšších činží jasná a tím trvalá výnosová hodnota domu (pro peněžní ústavy poskytující dlouhodobý úvěr rozhodná) vyšší, zadlužení větší a potřeba vlastního kapitálu k podnikání menší.

[6]) Čísla indexová značí, že pro určitý rok vyberou se ceny zboží nutného, a to ceny ve velkém, a tato cena jest rovná u každého druhu zboží 100. Následující rok opětně zjistí se ceny týchž druhů zboží. Jsou-li vyšší, zvýší se číslice sto poměrně, jsou-li některé nižší, sníží se číslice sto poměrně. Je-li těchto předmětů 22, jest součet prvý rok 2200, jestliže následující rok některé druhy zboží stouply, jiné klesly, takže dostaneme součet 2150, celkové niveau cen kleslo, dostaneme-li součet 2300, celkové niveau cen stouplo.

Jevonsem zavedené znamenání 22 druhů zboží se základem cen z r. 1845—50, uveřejňované ročně v anglickém časopise Economist, dalo na př. tyto číslice:

R. 1870	2.689.	R. 1894: 1. ledna . .	2.082.
R. 1873	2.947.	R. 1894: 1. července .	1 974.
R. 1880	2.538.	R. 1895: 1. ledna . .	1.923.
R. 1886	2.023.	R. 1895: 1. července .	1.931.
R. 1888	2.230.	R. 1897: 1. ledna . .	1.950.
R. 1890	2.236.	R. 1897: 1. července .	1.885.
R. 1893	2.121.	R. 1898: 1. ledna . .	1.890.

R. 1897 stouply velice ceny pšenice a přece to nemělo valného vlivu, poněvadž nastalo mezi jednotlivými cenami vyrovnání. Způsob, jak se u nás s takovými čísly drahotními zachází, je hrůzný. Nedávno dokonce byly z ministerstva zásobování v Prager Tagblattu uveřejněny rozdíly cen, zmotány párky s botami, bez ladu a skladu, bez jakékoli metody. Pokud mně je známo, zabývá se prof. Pazourek intensivně touto otázkou a pokusem sestaviti cenový index pro naše poměry Za války ovšem různými směrnými a maximálními cenami, rekvisičními cenami ztížena tato práce nesmírně.

[7]) Je ovšem úplně pochybeno přepočítávati prostě zahraniční ceny zboží na naši měnu pro posouzení drahoty anebo láce našich předmětů. Stojí-li 1 kg americké mouky v Belgii 1 frank a stál před válkou 50 centimů, žije Belgičan dvakrát tak draho co do spotřeby mouky. Nemohu však říci, že Belgičan má mouku za 5 K 60 h (= 1 frank) a my za 1 K 68 h,

čili že žijeme laciněji, poněvadž my před válkou měli nejlepší mouku za 42 h a žijeme tedy co do spotřeby mouky nyní čtyřikrát tak draho. Ovšem kdyby si u nás někdo za koruny nakoupil belgické franky a šel do Belgie, bude žíti tam draho, poněvadž jeho v korunách vyjádřený důchod byl by vůči franku malý. — Bohužel, takovéto nesprávné přepočítání prováději i mužové, kteří mají od republiky úřad, jenž předpokládá národohospodářské vzdělání.

[8]) Naše Tatry by mohly býti cílem pouti mnohých a mnohých cizinců, kteří by při vysoké ceně dolaru, franku, liber šterlinků cestovali k nám a u nás nesmírně levně. Nevím, co v tomto směru se u nás dělo a děje, nezůstane-li jen při kompetenčním konfliktu mezi ministerstvy, kam náleží povznesení návštěvy cizinců. Zatím jen posílají se staré prospekty o Tatranské Lomnici, v nichž prohlašuje se, že uvedené ceny neplatí.

[9]) Svoji anketu o řešení tohoto problému vybral jsem si jinak než bývá zvykem. Eliminoval jsem předem ty, kdož válečné zisky uložili již za války způsobem, který by je pojišťoval proti řešení nějakým násilným opatřením. Bylo jich hojně. Po několikáté větě poznal jsem jejich soukromý zájem a přestali pro mne býti experty (kupovali domy, statky, dělali investice, platili předválečné dluhy atd. a přimlouvali se za devalvaci, poněvadž by je stihla nejméně). Sám jsem neměl osobního zájmu, poněvadž válka a vězení vyčerpalo všecky patnáctileté úspory moje. Anketu prováděl jsem soukromými debatami s přívrženci různého řešení problému. S prof. K o l o u š k e m, prof. Vlad. B r d l í k e m jako zástupci zákonné devalvace, s drem. P r e i s s e m jako zástupcem teorie o rozřešení věci repudiací bankovek a konkursem rakousko-uherské banky, s drem. Vilémem P o s p í š i l e m, který hájil povlovné zlepšení měny, konal jsem soukromé rozhovory a polemiky, z nichž čerpal jsem mnoho podnětů a mnohé utvrzení pro svoje názory a pro svůj plán, i když dopadl jinak, než někteří z nich hájili.

[10]) Vyčítalo se ve veřejnosti, že kolky byly nedokonalé a snadno padělatelné. Není pochyby, že k a ž d ý kolek jest snadno padělatelný, obzvláště v rozháraných poměrech sousedních států, kde padělání se mohlo prováděti prostředky dokonalými v tiskárnách, ne ve sklepeních jako se v normálních dobách dálo. Ani tisícovky, na nichž kolek byl dokonalý, nebyly ušetřeny padělání. Byla zde volba mezi dvěma zly: buď dokonalé kolky a odložení akce kolkovací na dva další měsíce, usnadněné její prozrazení a příval bankovek na naše úze-

mí, nebo spokojiti se s jednoduchými kolky a urychlení celé akce. Poněvadž v prvém případě — vzhledem k rozvráceným poměrům kolem nás — bychom se stejně padělání nevyhnuli — jak tisícovky ukázaly — bylo pro stát i poplatníky lépe voliti formu druhou a vynasnažiti se o urychlenou výměnu bankovek za státovky. Že toto vyměnění nepovedlo se tak rychle, jak bychom si přáli, spočívalo a spočívá v nedokonalosti našeho průmyslu grafického, v nepokojích a nejistotě ve Vídni (kde měla býti část našich státovek tištěna u rakousko-uherské banky) i v tom, že Amerika dodala nám o 3 měsíce později tisícovky než jak byla smlouvou vázána. Obtíže s obstaráním lněných hadrů pro papír, eguterů pro vodotisk, spolehlivé stejné barvy, číslovačů atd. atd., dovede si představiti jen ten, kdo všecko to prodělal. Čísla však konec konců ukážou, jak daleko větší byl pokřik než škoda skutečná.

[11]) Také při této věci bylo mnoho naříkáno, že se k nám valí spousty korun a dvoukorun pro diferenci v kursu naší měny. Výsledky získané při výměně ukazují, že zase pokřik byl větší než skutečná škoda. Nehledě k tomu, že jednokoruny a dvoukoruny převážené přes hranice byly zabavovány a propadly ve prospěch státu, také oběh nebyl valně zvětšen nad obnos preliminovaný. Celkový oběh korun a dvoukorun byl 880 mil., z toho na naše území by připadala dle rozlohy i počtu obyvatelstva nejméně ¼, čili 220 mil., vzhledem však k daleko intensivnějšímu hospodářskému životu byl pravděpodobný oběh ⅓, čili 293 mil. K. Při výměně zjištěn oběh 297 mil. K.

[12]) Do tohoto plánu zasvěceno bylo jen málo mužů bez interesů soukromých: min. rada Leopold, řed. Zem. banky, nyní vrchní ředitel bankovního úřadu Novák, řed. městské spořitelny Pražské dr. Vilém Pospíšil, vrchní ředitel Zemské banky dr. Roos. Všem zdálo se 80% zadržení hotovostí přílišným, měli obavu, že by tím oběh byl porušen a těžko se vyrovnal. Na moje námitky, že by mohl po případě býti uvolněn další obnos, kdyby se vyskytly obtíže, kdežto zadržení malé nedostatečné části nedá se napraviti opakováním, bylo navrhováno zadrženi 80%, avšak za současného slibu, že vyplatí se další obnos 20%. Přípravy technické konány na podkladě, že zadrží se 80% s eventuelní další výplatou. Technické obtíže této druhé výplaty byly však ohromné a konečně doporučovali pánové shora uvedení, aby zadrženo bylo vše, co zadrženi se chce, najednou.

[13]) Prof. Engliš nebyl se mnou v rozporu ve věci, nechtěl jen, aby půjčka se prostě zadržela a nehlasoval pro zákon. Ve stranických bojích toho bylo velmi často užíváno proti mně.

Je proto potřebí konstatovati, že prof. Engliš stojí nyní na stanovisku, že by bylo potřebí vzíti z oběhu 2—3 miliardy K, abychom se dostali k úvěrovému hospodářství a představuje si věc také, že by se nově kolkovalo a vyměnila polovice peněz za 4% dluhopisy státní.

[14]) V čelo bankovního úřadu postaven byl ředitel Zemské banky p. Aug. Novák. Vyprosil jsem si ho na Zemské bance, poněvadž se mi jednalo o to, aby v čele našeho cedulového úřadu stál muž, který poznal jako ředitel Zemské banky potřeby našeho hospodářského života a viděl chyby i hříchy, které páchala rakousko-uherská banka na našem obchodu a průmyslu. Bylo potřebí na toto místo muže, který měl vždycky touhu povznésti naše hospodářské poměry, měl neodvislost a nepatřil k žádné skupině a tím méně klice. Výsledky jeho činnosti ukazují, že moje volba byla dobrá. Bankovní úřad končil 31. prosince 1919 — přes to, že bylo obchodů málo, přebytkem kolem 2 milionů korun.

[15]) Když pracoval jsem na této osnově, vznesl jsem na min. vnitra a min. veř. prací dotaz, kolik koňských sil v Čechách, Moravě a Slezsku obnáší vodní síly používané. Ministerstvo vnitra nemohlo věc vůbec vyšetřiti, ministerstvo veřejných prací sdělilo, že odhaduje je na 100.000—400.000 koňských sil. Tento „odhad" ukazuje, že se neví vůbec nic.

[16]) Příklad objasní to u stavebního ruchu. Někdo vystaví dům za nynějších drahých cen a zadluží do polovice. Stoupne-li koruna, klesají ceny, tedy také cena tohoto vystavěného domu, neudrží-li majitel vysoký výnos trvale. Bude to sice cena i penězích lepších, ale dluh na domě učiněný musí se zaplatiti v těchto lepších penězích ciferně stejně. Podnikatel může ztratiti všecko a peněžní ústav, který půjčil na dlouhodobý úvěr, může přijíti rovněž z část za prázdno. U investicí, které nejsou na prodej, je to jednodušší.

[17]) Jak ohromný význam má bezpeněžní placení, je vidno na odúčtovácím sdružení pražském. Za r. 1919 bylo odúčtováno za 11·8 miliard korun pohledávek, z toho kompensací 47%. R. 1918 zúčtovány 2·442 miliardy. K jakým možnostem spějeme, je zřejmo.

Příloha I.

Řeč v Národním shromáždění dne 20. prosince 1918 o rozpočtovém provisoriu:

„Vláda by bývala velice ráda přišla s rozpočtem již úplně propracovaným a do detailů vybudovaným. A nikomu více, než ministrovi financí nepřekáží to, že vlastně pracujeme bez rozpočtu nebo, abych tak řekl, se surogátem rozpočtu, usneseného na říšské radě, který platí až do 30. června 1919 podle zákona našeho, o kterém jsme se usnesli dne 28. října letošního roku.

Ministr financí, aby nepřejímal na sebe osobně celou odpovědnost za vydání, která se zde konají, nemůže nová nějaká vydání jinak povolovat, nežli se svolením ministerské rady, vycházeje z té úvahy, že administrativní cestou, ne zákonodárnou, lze povolovati jen to, na čem se usnesou jaksi všechny strany, representované v naší vládě.

Rozpočet za tu krátkou dobu nemohl býti proveden také z toho důvodu, poněvadž nemáme dosud plně konstituovaná svoje ministerstva, a rozpočetní práce dělají se vždycky tím způsobem, že je provede každé ministerstvo pro sebe, předloží celý svůj elaborát ministerstvu financí a ministerstvo financí pak teprve je upravuje, eventuelně vyjednává (Hlas: Škrtál) s dotyčným resortem o jednotlivé položky.

Tedy tato práce přirozeně do detailu provedena býti nemohla, ale ministerstvo financí, aby tak neho-

spodařilo jenom do vzduchu, hledělo si přece jenom učiniti jistý přehled o tom, jakých asi vydání v naší nové republice bude potřebí. A přišlo k cifře, která, když zahrnou se řádné i mimořádné výdaje, způsobené zvláštním stavem, který je stavem částečně válečným a částečně poválečným, bez zřetele na to, mnoho-li se bude muset platit úroků ze starého dluhu, a bez zřetele na příjmy a vydání na Slovensko, páčila by se v našem výdajovém rozpočtu téměř na 2 miliardy, při čemž byly zařaděny vyživovací příspěvky částkou 600 milionů.

Naproti tomu příjmy, když byly odhadovány podle rakouského rozpočtu dřívějšího, páčily se na 1300 milionů, takže schodek, který by zde resultoval, byl by 700 milionů. Tyto výpočty, které byly sděleny, vedly mne k tomu, aby rozpočet budoucí nebyl sestavován tak, jak dosud se dálo, nýbrž, abychom hleděli udělat rozpočet tak, že bychom nejprve sestavili rozpočet řádný, to jest, že bychom hleděli si udělati obraz o tom, na kolik bude se páčiti státní vydání po zahájení normálních poměrů; do druhé kategorie bychom dali jakožto mimořádná vydání všechno to, co má ráz přechodní a o čem můžeme předpokládati, že až zavedeme normální poměry, zmizí.

Stejným způsobem by se postupovalo v oboru našich příjmů, že bychom také, pokud se týče příjmů, vzali to, co za normálních poměrů můžeme očekávati, t. j. normální daně a normální příjmy, ale zároveň, že bychom odpočítali to, k čemu nás mimořádné poměry v těchto příjmech nutí, abychom na to nepomýšleli.

Já takový rozpočet bych pokládal za neobyčejně důležitý pro to, jak v budoucnosti asi budeme vypadati. Pokládal bych to také za důležité pro náš zahra-

niční úvěr, kterého eventuelně — budeme-li chtíti naše valutní poměry upraviti, budeme-li chtíti dodělati se zaměstnanosti — budeme ve velké míře potřebovati.

Proto, jestliže chceme takovýmto způsobem svůj rozpočet upraviti, nemáme zde vlastně z minulosti žádného vzoru a musíme pracovat na novém způsobu rozpočtování. Při tom zároveň vláda nemíní dodržovati ten způsob, jak až dosud bylo od několika let nově zavedeno na radě říšské, totiž, že rozpočtový rok byl od 1. července do 30. června následujícího roku, nýbrž chceme zavésti zase zpětně, jak to bylo dříve, rozpočtování ode dne 1. ledna do 31. prosince. (Výborně!) Tyto věci, které byly zavedeny ve Vídni, měly důvod ten, že nebyl zde parlament, který by byl výkonný, kdežto nyní, jak doufám, v Československé republice bude opravdu výkonný parlament, parlament, který bude míti smysl pro to, že největší právo parlamentu jest jeho právo rozpočtové (Výborně!), že při tomto rozpočtovém právu může provésti úplnou kritiku státního hospodářství, a že není správné, aby parlament tohoto práva se vzdával. (Výborně!)

Při sdělávání rozpočtu na příští rok ovšem jedna věc, vzácní pánové a dámy, dělá mně, jako ministru financí, velké těžkosti a starosti. Já opravdu nevím při rychlé práci, s jakou pracuje naše Národní shromáždění, máme-li opravdu pomýšleti na to, že budou uskutečněny veškeré ty návrhy, které iniciativně od členů Národního shromáždění byly podány. Ale proto, abychom pracovali opravdu svědomitě, dal jsem pod svým vedením odhadnout, co by asi iniciativní návrhy zde podané stály a do jaké míry by zatížily rozpočet.

Říkám ovšem předem, že jsem počítal co možná střízlivě a co možná nízko a že při tom celá řada ná-

vrhů, které zde byly odhlasovány, po této stránce neskýtá možnosti ani přibližného odhadu. Dojista, pánové, uznáte, že nemohu na př. při právě odhlasované 8hodinové době pracovní odhadnouti, mnoho-li to bude znamenat pro stát jako zaměstnatele, o kolik se náklad zvýší, rovněž tak nemohu odhadnouti, mnoho-li by znamenal návrh na krupobitní pojišťování, které pravidelně je velice pasívní. (Odpor.)

Račte odpustit, není passivní jen tenkrát, vylučuje-li se risiko, jestliže soukromá pojišťovna může vyloučiti krupobitní risiko, ale jakmile by to byl státní ústav, pak není přece možno, aby se vyloučilo risiko tam, kde často kroupy bijí. Velectění pánové! Veškerá ta statistika, kterou byste k tomu mohli dáti, kulhá. Já vám říkám, že nemohu předem oceniti, mnoho-li by to stálo.

Je pravda, že nenajdete nikoho, kdo by to mohl odhadnout, a já to také do těch miliard nedávám.

Rovněž nemožno odhadnouti, kolik by stála pojišťovna požární. Zjev, že nyní za války vůbec nehoří, nemohu přece připisovati tomu, že moralita všeho obyvatelstva stoupla takovým způsobem, když na druhé straně vidím, že moralita poklesla. Musí to tedy vězeti v něčem jiném, že nehoří. (Veselost.) Dosavadní pojišťovny, dokud byly soukromé, bránily se takovému pojištění, když někde tuze často hořelo, a nepřijímaly pojištění. Jakmile tu bude pojišťovna státní, nebude po mém názoru možno odhadnouti, kolik by to stát stálo. (Hlas: To bude zas hořet moc! Veselost.)

Je zde celá řada podobných návrhů, u nichž by se náklad odhadnouti dal jen tehdy, kdybychom napřed sobě vyhotovili podrobnou statistiku.

Nelze od ministerstva financí žádati, aby tuto statistiku dělalo. My jsme v ministerstvu financí uděe-

lali jen jedno, že jsme provedli odhad tam, kde jsme měli nějakou možnost odhadnouti, a tu, pánové, dovolte, abych vám řekl konečnou cifru, která nám vyšla. Z 224 tisků, které jsme měli po ruce, 91 bylo spojeno s novými značnými náklady. A tyto náklady zatěžují rozpočet částkou 2 miliard a 450 milionů. Jestliže jsem, velectěné shromáždění, před tím řekl, že počítám i s vyživovacími příspěvky, které jsme zařadili 600 miliony a s výdaji 2 miliard, tedy, velevážené shromáždění, chceme, aby tento rozpočet — to by bylo tedy 1400 milionů bez vyživovacích příspěvků — aby tento rozpočet byl zdvojnásoben (Hlas: Ztrojnásoben!) — ne prosím, pardon — ano ztrojnásoben, čili kdybychom šli zpátky do rakouského hospodářství, tedy bychom viděli, že rakouský výdajový budžet páčil se okrouhle na 3 miliardy, náš výdajový budžet by obnášel **4 a půl miliardy,** čili, pánové, my bychom byli o 50% dražší, nežli byl starý rakouský stát. (Hlas: Ale po válce!)

Tedy prosím, pánové, já se přece na všechny návrhy, které se strany váženého shromáždění, vážených pánův i dam jsou předloženy, musím dívati vážně. Já nemám práva, abych si myslil, že některé tyto návrhy jsou dávány jen tak jako návrhy agitační. (Odpor.) Já nemám k tomu práva, abych si něco takového osoboval a něco takového myslil. Já se na všechny ty návrhy dívám seriosně a vážně, poněvadž jsem přesvědčen, že zajisté páni členové, kteří tyto návrhy podpisovali, řekli si, co to bude stát a jakým způsobem opatří úhradu. Já myslím, že povinnost, takto si otázku položiti, nepatří jen ministru financí, nýbrž patří každému členu tohoto slavného shromáždění. (Výborně!)

Tedy, slavné shromáždění, myslím, že tím způsobem se naše rozpočtování neobyčejně ztěžuje. My-

slím, že snad přece by bylo dobře, kdyby při každém návrhu, který znamená finanční zatížení, dotčené strany položily navrhovateli otázku, kolik to bude státi, a kdyby snad, pánové, v návrhu samotném bylo odhadnuto od dotčených pánů navrhovatelů, jakého nového nákladu bude potřebí. (Hlas: Vždyť leží peníze na ulici!)

Já pánové, k té ulici přijdu. Pan referent zde učinil dříve apel na ctěné shromáždění, abychom v těchto výdajích byli opatrni a já jsem mu za to povděčen, a to proto, že nevím, zdali pro náš úvěr jest tak docela doporučitelné, abychom vydávali peníze, resp. navrhovali vydávání peněz s takovou lehkou myslí.

Je to, pánové, také snad důsledek celého válečného hospodářství. My jsme si jaksi zvykli na to, že miliarda není nic, my jsme si zvykli ve válce vydávati miliony, jako se dříve vydávaly tisícovky. Všecko to přešlo do všech vrstev a jisté šetření může býti dokonce příhanou, jak jsem se včera z řečí jednoho člena Vašeho váženého shromáždění dověděl, že když ministr financí šetří, že to není vlastně dobře. (Hlasy: Šetřiti na pravém místě!)

Velectěné shromáždění, o tom, kde se má šetřit a jestli na pravém místě, o tom přirozeně nemohu rozhodovati jen já, já jsem velice vzdálen toho, abych sám o tom chtěl rozhodovati. Ale nevím, zdali z těch vydání, která se dělají, jsou nějaká vydání, která by nebyla odůvodněna. (Hlas: Zbyteční generálové, které jsme přejali!) Nepatří jistě do mého resortu přejímání generálů. (Výborně!) Lituji, že adresáta zde není. (Veselost.) Ostatně mohu uspokojiti vážené shromáždění, že ministr financí si dovolil, ba se osmělil, udělati jednu věc, že si dal dáti zmocnění od ministerské rady, aby si prohlédl všecky generálské límce

a podíval se, zdali řádným způsobem byli všichni tito generálové ustanoveni. A jistě, pánové, pověřili jsme tím takové úředníky, kteří těmto věcem rozumějí a kteří dovedou zavésti ve všech těchto věcech pořádek.

Odpovídám jaksi proto, aby bylo viděti, že ministr financí se nezastavuje také před resortem, který až dosud byl v Rakousku pokládán za netýkavku (Výborně!), totiž, že se nezastavuje před vydáním na vojáky a že také tady si dovoluje říkati, že se musí šetřiti. (Výborně!)

Tedy, velectěné shromáždění, tato kapitola snahy o zvýšení vydání vypadá takto.

Nyní jde o tu druhou věc, totiž, jakým způsobem mohou býti zvýšeny příjmy státní. Celá mimořádnost poměrů našich jest dokumentována tím, že my velice těžko můžeme přistoupiti k nějakým novým daním, a to proto, že nemáme dosud řádně okupovaného, řádně obsazeného a řádně vypraveného území. Bez možnosti kontroly hranic a bez možnosti toho, abych věděl, co ke mně patří a nad čím mám skutečně berní suverenitu, bez toho zaváděti nové daně, bylo by, pánové, neobyčejně nejen těžké, ale řeknu, do jisté míry nemožné.

Proto vláda nepřišla k Vám se žádnými novými daněmi — dosud; ale jest docela přirozeno, že přijde. (Veselost. Hlasy: My bychom již rádi věděli, kolik to bude!)

Pánové, vláda jest odkázána na staré daně. Také pro vládu znamená, když dostane koruny starých daní ve staré výměře, že tyto koruny nemají pro ni takové kupní síly, jako měly před válkou, a že by v pravdě, kdyby měla vyhověti všem potřebám, musila nynější vláda aspoň zdesateronásobiti.

Já myslím, velectěné shromáždění, že kdybychom přišli s tím, že všechny nynější daně mají býti zešesteronásobeny, nenašli bychom zvláštního nadšení u ctěného shromáždění (Veselost.), i kdybychom prohlásili, že to jest opatření prozatímní do té doby, nežli bude moci vláda předložiti důkladně propracovaný nový a moderní finanční plán. (Hlas: Jen aby zatím nezmizely ty válečné zisky, aby nebylo pozdě!) Také k tomu přijdu.

Jestliže my nemůžeme přijíti s novými daněmi, tedy pro nás také jest jedna věc nesmírně obtížná: že nemůžeme pořádně ani staré daně, které máme, nařizovati a vybírati. Neboť, velectění pánové, my žijeme pořád ještě pod úžasným šlendriánem, se kterým byla provozována správa finanční ve státě, který zmizel, ve státě rakouském.

Na 300 úředníků berních správ jen v Čechách jest odňato vyměřování daní tím, že mají kontrolu ve mlýnech, čili zkrátka, že je okupovalo vyživovací ministerstvo. 800 úředníků berních bylo používáno k rekvisicím, poněvadž okresní hejtmanství — která vládnou nad berními úředníky, bohužel, a ne dotyčný přednosta finanční správy, který jest odpovědeň za výsledky finančního hospodaření — prostě si odkomandovala nejdříve berní úředníky. A v tomto stavu žijeme vlastně ještě dnes. A jestliže se divíte, že není vyměřena daň z celé řady válečných zisků, že není vyměřena osobní daň z příjmu, tedy prosím, to jsou všechno důsledky toho starého systému, jejž odstraniti jsem se vynasnažoval všemožně, ale jehož odstranění, pánové, jsme dosud v plné míře dosíci nemohli. Tedy není pochybnosti, že nevčasné vyměřování daní a speciálně daně z válečných zisků bude nás státi veliké a těžké miliony, a ukazuje to jenom, jak nerozumná byla správa dřívější, že užívala sil,

kterých potřebovala, k takovýmto pracím, které se daly opatřiti jinými silami, eventuálně přímo placenými, poněvadž to bylo daleko dražší pro stát, jestliže berních úředníkův a úředníkův vyměřovacích bylo používáno k těmto službám. (Výborně!)

Pokud se týče daní nepřímých, to jest velectěnému shromáždění známo, že v daních nepřímých jest státní správa omezována tím, že velmi výnosná daň, jakou je lihová, velmi výnosná daň, jakou je cukerní a pivní, všechny tyto daně vzhledem k tomu, že materiálií se musí používat k výživě lidu a ne k výrobě lihu, ať již v pivě obsaženého, či jinde, vlastně unikají zdanění. Pokud se týče cukru, opravdu máme na tom zájem, a to svrchovaný, abychom žádali od svého obyvatelstva jistého uskromnění v konsumu, protože cukru potřebujeme pro vývoz.

Tedy mimořádné poměry, v nichž doma žijeme, zaviňují právě to, že také státní příjmy nejsou dostatečny, aby kryly i ta vydání, která až dosud máme. Nyní račte si, prosím, představiti, že bychom vydání tato zvýšili o všecko to, co zde od slavného Národního shromáždění bylo navrhováno.

Ale, velectěné shromáždění, k tomu, co zde bylo navrhováno, přistupuje celá řada zvýšení, která se dělají cestou administrativní, totiž různé podpory, které se dávají na zlevnění potravin, různé podpory, které jsou nutny při výpomocích, takže již to samo znamená stále nové a nové zatěžování rozpočtu a je velké nebezpečí, že bychom se nedodělali v něm rovnováhy.

A přece, abychom v rozpočtu se dobrali rovnováhy, znamená pro naši mladou republiku nesmírně mnoho. Neboť nedosáhneme-li toho, nedosáhneme také té největší a nejtěžší své povinnosti, abychom upravili valutu.

Pod ranami války přirozeně trpíme my a trpí také jiné státy, ale po mírové konferenci, vzhledem k tomu, že porážka centrálních mocností byla úplná, budeme snad zde míti dvě kategorie států: jednu, u níž bude úplné hospodářské vyčerpání, a druhou, která na útraty té, jež hospodářsky byla vyčerpána, bude hleděti si zaplatiti své válečné výdaje, čili jinými slovy, kteří si válečné výdaje na útraty těch, kteří byli poraženi, zaplatí, ti v konkurenčním boji, v konkurenčním zápase, který po válce, po rozvití všech hospodářských poměrů nastane, budou míti postavení daleko jiné, nežli ti, kteří byli poraženi. A tu ovšem, vážené shromáždění, jest otázka, zdali my jsme poražení, nebo zdali my jsme vítězi. (Tak jest! To jest otázka!)

To, abychom byli uznáni za vítěze se všemi právy těchto vítězů, nebude záležet snad od nás, nýbrž od mírové konference. Na mírovou konferenci my musíme přijít jako stát, který všecko vynakládá, aby byl finančně konsolidován, který ukazuje celému světu, že chce pracovat na svém plném a důkladném hospodářském vybudování. (Výborně! Potlesk.)

Přijdeme-li tam jako ti, kteří vydávají peníze bez zřetele na to, odkud je zaplatí (Posl. Buřival: Jako to dělá německé Rakousko!), tedy, vážení pánové, nemůžeme tam nalézti sympatií, neboť ti, se kterými budeme jednati, jsou obchodníci a dobří obchodníci (Tak jest!). Ti se nám, vzácné shromáždění, podívají do našich knih, ti se nám podívají do naší činnosti a budou nám odhadovat, zdali něčeho bylo potřebí, či zdali něco bylo na ten čas zbytečné.

A proto, velectěné shromáždění, myslím, že máme-li dojíti k tomu, abychom byli posuzováni se stejnou vážností, s jakou jsme byli posuzováni za války, že musíme vytrvati v té píli a práci, neboť, velectěné

shromáždění, jestliže bychom v tom nevytrvali, tedy bychom sice mohli býti podporovaným, subvencovaným národem, podporovaným, subvencovaným státem na poli hospodářském, ale nebyli bychom rovnocenným spojencem. (Tak jest! Výborně! Potlesk.)

A jestliže naše vojska za hranicemi a celá naše zahraniční politika, jak byla vedena naším presidentem Masarykem a drem. Benešem, získala si největší vážnosti tím, že od nikoho nic nechtěla (Výborně!), že to nebyli žoldnéři, nýbrž bojovníci svobody (Výborně!), i my můžeme si ve světě zjednati jenom tenkráte váhu, jestliže budeme moci říci: „My nepřicházíme k vám jako prosebníci, my od vás nic nechceme, my se cítíme tak silni, že se dovedeme konsolidovati sami." Potom teprve tu vážnost budeme míti. (Výborně! Hlučný potlesk.)

A proto promiňte, jestliže někdy a často, bohužel, se vzpírám výdajům, které mají býti činěny. Věřte mi, že to nečiním ani s radostí — bylo by to populárnější, všechno povolit — ani snad pro chvíli toho okamžiku, nýbrž že to činím pro tu velikou budoucnost, kterou musíme zabezpečit právě v nynější době rozumným hospodařením a ukazováním k tomu, že jsme zralí také finančně sami sebe spravovati. (Výborně!) A nebudou to malé starosti, které nám nastanou. Nebudou to malé starosti proto, že tak, bude-li nám ponecháno, abychom platili kvoty, které Rakousko na dluzích nadělalo, nebude-li uznáno, že my jsme této války nejen nechtěli, nýbrž že v této válce stáli jsme na straně těch, kteří zvítězili — nebude-li to uznáno také na poli finančním, — pak naše starost bude velmi značná. Neboť dluhy válečné dosáhnou v Rakousku i v Uhrách výše 100 miliard, mírně počítáno. Přesně to zjistit, pánové a dámy, je neobyčejně obtížno, a to proto, poněvadž je to zatajováno, za-

klausulováno a zastrkováno různým způsobem od bývalé finanční správy, poněvadž ta si vždycky myslila, že když vstrčí hlavu do písku, že tyto dluhy nebude musit platit, nebo že obyvatelstvo bude rádo, že není tolik dlužno.

Ať bychom mluvili o jakémkoli převzetí, v každém případě bychom měli dvojí volbu: buďto tuto kouli na nohách svých vléci dál, platit úroky z ohromných svých státních dluhův, anebo odhodit tuto kouli. Ale v každém případě, ať to uděláme tak, či onak, přece jen trefujeme své obyvatelstvo, přece jen trefujeme celou řadu těch, kteří jednali v důvěře, ale trefujeme také všechny ty, kteří prostě přijímali vytištěné bankovky jako opravdu plnocenné platidlo. A tu ovšem pro budoucnost velmi mnoho bude záležet na tom, mnoho-li na státním dluhu, který zde vznikl, převezmeme. Daleko více ovšem bude záležeti na tom, jakým způsobem upravíme svoji valutu.

Úprava valuty je jednou z nejobtížnějších věcí, která nastává všem státům, které vznikly na místě bývalého Rakouska.

Je ale obzvláště obtížná proto také za nynějších poměrů, poněvadž nějaká regulace kursu zahraničního je úplně vyloučena. My na to sami nemáme vlivu, nýbrž na kurs naší koruny na zahraničním trhu má stejným způsobem vliv hospodářství Německorakouského státu, Polska, Maďarské republiky (předseda zvoní), Rumunska, dnes také Jihoslavie a všech těchto částí, poněvadž i odtamtud mohou volně prouditi bankovky na cizí trh, mohou přeplňovati tyto cizí trhy a sraziti valutu naši dolů.

My se tomu ubrániti nijakým způsobem nemůžeme potud, pokud nemáme pevných hranic, abychom v této věci mohli učiniti opatření. Můžeme dělati jen jedno, a to vláda dělala velmi svědomitě: že

se bránila dalšímu rozmnožování bankovek; neboť oběh bankovek narostl přímo úžasným způsobem. Podle poslední zprávy rakousko-uherské banky, která, jak známo, nyní veřejně se nevydává, páčil se kovový poklad, který banka měla, na 337 milionů.

Na poukázkách válečné pokladny měla 400 milionů, eskompt směnečný páčil se na 2819 milionů, ale z toho byly vládní směnky v částce 2800 milionů a soukromé směnky jenom 19 milionů. (Slyšte!) To se, prosím, dává do tohoto portefeuillu směnečného, aby ten dluh, ke kterému později přijdu, na veřejnost tak nekřičel. Lombard, tedy zápůjčky na cenné papíry, páčil se na 7 miliard 319 milionů; z toho zase byl vládní lombard 2 miliardy a lombard soukromníků $5^{8}/_{10}$ miliardy. To byla většinou válečná půjčka na 75% u rakousko-uherské banky zastavená. O starém státním dluhu, to jest o těch 60 milionech, nemusíme se šířiti.

A nyní, vážené shromáždění, nový dluh rakouský páčí se na 22 miliard a 34 miliony; dluh uherský u banky na 8 miliard 340 milionů. Její cenné papíry páčí se na 73 miliony, hypoteky na 279 milionů a nyní přichází tam položka „Různé", která jest 7 miliard 120 milionů a proti tomu v pasivech je položka 7 miliard 460 mil. Tato položka „Různé", ta jest, pánové, velmi interesantní pro jednu věc a nás musí zajímati, poněvadž v ní jest za 5 miliard 700 mil. pokladničních poukázek. Vláda totiž dala svolení rakousko-uherské bance, aby vydávala pokladniční poukázky pro zmenšení oběhu bankovek a aby je úrokovala 4% a peněžním ústavům dávala ¼% provise.

Proto celá řada našich i jiných peněžních ústavův uložila své přebytečné hotovosti do pokladničních poukázek rakousko-uherské banky. Tyto pokladniční poukázky byly odepsány od státního dluhu

a stát se zavázal, že oněch 3½% resp. 4% bude nahrazovat bance, takže my těch 5.700,000.000 K musíme opravdu připsati k onomu státnímu dluhu, poněvadž ve skutečnosti je to státní dluh uzavřený v bankách, takže vyjdeme se státním dluhem korun 40.930,000.000 čili okrouhle 41 miliard u rakousko-uherské banky. Při tom oběh bankovek páčil se na 34.244,000.000 K. Oběh bankovek byl tedy menší, poněvadž celkově se páčí na 48 miliard; toto zmenšení vysvětlilo by se ovšem tím, že vedle toho jsou zde jednak tyto pokladniční poukázky za 5 miliard 700,000.000 K, jednak jsou zde ještě žírové účty, totiž to, co si jednotlivé ústavy neb soukromníci u banky uložili, v částce 6½ miliardy.

Pro nás tyto cifry mají důležitost potud, že by, kdyby byly vybrány všechny žírové účty u rakousko-uherské banky a kdyby byly od rakousko-uherské banky zpět zaplaceny veškeré pokladniční poukázky, mohl by oběh bankovek býti zvýšen ze 34 miliard na 46½ miliardy. My tedy stále jsme dosud ve velkém nebezpečenství, že může se oběh bankovek ještě o 12 miliard, bez uzavření jakékoli půjčky od státu, zvýšiti, či jinými slovy: my nemáme prozatím možnosti, zameziti zvýšení oběhu bankovek bez zřetele na to, zda těch peněz pro oběh potřebujeme, čili nic. Tím ovšem nemůžeme zabrániti případnému poklesu kursu naší koruny. Toto klesání kursu má pro nás a naši budoucnost ohromný význam, neboť budeme-li dováželi z ciziny, budeme přirozeně nuceni platiti v její valutě. Čím bude vyšší cizí valuta, tím dráže dostaneme to vyjádřeno ve valutě naší. Dostaneme-li sem na př. argentinské maso za 3 franky při kursu naší koruny = 30 centimů, bude toto maso státi přes 10 K. Budeme-li tedy chtíti koupit bavlnu, abychom zaměstnali své dělníky, dosta-

neme přirozeně při nízkém kursu naší koruny tuto bavlnu drahou, a jestliže k tomu připojíme všechny výrobní náklady, můžeme se dostati k takové situaci, že se nám vyplatí lépe, abychom koupili hotovou košili v cizině, (Hlas: A co bude s dělnictvem?) — pardon! — nežli abychom zde vyráběli z této přivezené bavlny a nechali vydělati těm, kteří ji spředou, těm, kteří ji utkají, těm, kteří ji obarví, těm, kteří ji ušijí, a těm, kteří ji vyžehlí.

Proto je velmi důležitá věc, právě v této přechodní době, zdali to odpovídá intencím širokých vrstev, aby výrobní náklady, které zde jsou, byly zvyšovány. Já do otázky této se blíže pouštěti nebudu, ale není žádné pochybnosti, že velmi úzce souvisí otázka valuty se vším dalším uspořádáním našeho hospodářského života. (Posl. Vaněk: Zřiďte vlastní státní poklad a novou valutu!)

Velectěné shromáždění! Státní poklad a valuta — to není to pravé. Kdo myslí si, že kdybychom si dnes vypůjčili za půl miliardy zlata a podložili své bankovky tímto zlatem, že tím by bylo již vyhráno, velice se mýlí. A to proto (Hlas: Máme vyvážeti!), že ne to, mám-li kovové krytí pro ty bankovky, jest rozhodující, nýbrž mohu-li oběh bankovek snižovati, anebo zvyšovati podle toho, jak to obchod potřebuje.

A v tom jest, pánové, nebezpečí všeho toho převydávání bankovek, že, jakmile nastane jisté klesání cen, teprve nás začnou úžasně ty zápůjčky tížiti, protože já nemohu zmenšiti oběh, kterého potřeba jest menší, jakmile jsou lacinější předměty v prodeji. Není na př. potřeba, aby zde bylo 34 miliard bankovek, nýbrž bylo by zde potřebí třeba jen 20 miliard bankovek, ale poněvadž je to správně uzavřený dluh, není tu dluh bankovně krytý, tedy tím se stane, že zde máme přebytečné množství bankovek, důsledek

toho jest, že ty peníze se hromadí a ztrácejí na své kupní síle. Ty peníze nevyhnutelně hledají cestu k umístění a musí klesati valuta. (Posl. Udržal: Musíme zvýšiti prvovýrobu do té míry, abychom mohli vyvážeti!)

Ano, pánové, jde o to, že výroba musí u nás býti zvýšena, abychom mohli vyvézt a za to, co vyvážíme, abychom mohli dovézti. (Výborně!) Bez toho, pánové, nedá se upraviti valuta, poněvadž, i kdybych ji nejlépe upravil, tak se mně za několik měsíců zase rozsype znova. A proto bude velmi záležeti na tom, abychom upravili si svoji výrobu a tu abychom upravili tím způsobem, že bychom byli schopni konkurence na mezinárodním trhu. Nebudeme-li schopni konkurence, tedy, pánové, nic vám nepomůže, kdybyste měli mzdy bůh ví jak vysoké, pak mzdy musí jíti dolů. (Odpor.) Nic, pánové, nezpomůže, poněvadž, pánové, věčně nemůžeme hospodařiti tak, jak hospodařila rakouská vláda, poněvadž rakouská vláda za války hospodařila tak, že pro uklidnění širokých vrstev platila kde komu.

Ona platila vyživovací příspěvky, které se rozpočítaly na 3 miliardy a pak stály 4 miliardy. Ona platila tyto vyživovací příspěvky také arcivévodkyním, — o tom nechci mluviti — ale jestliže to všecko ve skutečnosti uvážíme, stav byl ten, že na dvě třetiny obyvatelstva bylo vlastně živo na útraty státu, a to živo tak, že nepotřebovalo nic vyrobiti, nemusilo národního jmění, totiž celkového jmění státu rozmnožiti, nýbrž mohlo jenom z těch důchodů jiných zadarmo žíti (Hlasy: To snad ne! Poslanec Udržal: Proto klesla energie pracovní!)... a teď ovšem, vzácní pánové, tuto výchovu za ta 4 leta zde máme.

Ale, velectění pánové, neříkám (Hlas: Muži byli na vojně a ženy byly doma! Jiný hlas: A co lidé pře-

stáli na frontách, to bylo k lepšímu!) a není pochybnosti, že i to bylo špatně organisováno, že i vedle toho dávaly se různé tak zvané subvence, ať již výrobní, ať již konsumní, nebo jmenujme je jakkoliv, na všech stranách hledělo se to udržeti, aby byla válka zpopularisována. A tu největší závada, která v tomto způsobu hospodaření jest, jest, že procento lidí, kteří zvykli si žíti bez práce, — ti byli před válkou také — toto procento lidí neobyčejně stouplo. (Hlasy: Keťasové!)

Jistě, vzácní pánové, patří do toho keťasové, ale jistě, chceme-li býti spravedlivi, patří do toho také ti, které jistě všichni řádní dělníci by ze svých řad vyhodili, ti, kteří myslí, že mohou žíti na cizí vrub, a třeba na vrub státu (Tak jest! Výborně!), neboť zajisté každý řádný dělník chce, aby nejen on, nýbrž každý člověk ve státě žil z výtěžku své práce a ne, aby žil na cizí vrub. (Výborně! Potlesk.)

Tedy prosím, velectěné shromáždění, jisto jest, že problém celé naší budoucnosti spočívá v tom, jak všecky závady, které nám navalila válka, odstraníme. (Výkřik: Nechte dojíti k sociální revoluci, pane ministře! Nepokoj.) Já jsem viděl sociální revoluci v Rusku, ale nevím, jestli to mělo výsledek . . . (Výkřik: Zase jen hrozby! Pořád jen mluvíte o bolševismu a hrozbách! Výkřiky posl. Laubeho.)

Já, velectění pánové, jsem jistě poslední (Hlas: To je urážka, dělati z dělníků lenochy, pane ministře! Divím se, že to dělnictvo strpí!), já se dovolávám celého Národního shromáždění (Hlas: Z celého národa dělají příživníky státu!), jestli jsem se dopustil jakékoliv urážky dělníků. Já jsem se dopustil snad urážky jen jednoho, totiž lenochův (Výborně! Bouřlivý potlesk. Odpor v levo. Různé výkřiky posl. Prokeše.)

Já myslím, že, prosím, usnášejíce se o zákonu o podpoře nezaměstnaných, jsme v paragrafu, o který běželo, řekli, že se musí hlásiti, že práci musí přijmouti, jestliže je mu přikázána podle jeho schopností, a že tento zákon znamená ohromný pokrok proti zákonu o vyživovacích příspěvcích, v kterémžto toho výkazu vůbec nebylo potřebí. To je pokrok, který udělalo toto Národní shromáždění, že řeklo: Ano, já jsem ochotno, stát jest povinen a musí býti ochoten dáti podporu těm, kteří práce dosíci nemohou, ale nemůže podporovati ty, kteří práci odmítají. (Hluk. Výkřiky.)

Trvám na tom, prosím (Hlas: Práci odmítají i důstojníci, kteří nechtějí jíti domů), ale také na ty se vztahuje moje slovo o tom, že stát nemá práva, podporovati lenochy (Výborně! Potlesk.), i na ty se vztahuje. (Hluk. Výkřiky. Předseda zvoní. Hlasy: Lenochů hájiti nebudeme.)

Všechno to nemůže změniti nic na faktu, že lepší budoucnost a upravení všech poválečných škod může nastati jen tenkráte (Hluk a nepokoj.), jestliže si uvědomíme, že všechny ty ztracené statky, které zničila válka, **musí býti naším pokolením nahrazeny,** a že bez této náhrady nemůžeme vyléčiti ty rány, které zasadila válka nejen nám, nýbrž všem ostatním státům, a že budeme tím silnější, čím tento základ bude pro nás lepší.

Jisto jest, že budeme bráti válečné zisky (Výborně! Potlesk. Různé výkřiky.), ale to je jenom jediná část té reformy. (Hlas: Až si to všechno schovají, zakopou do země. Papíry by shnily!).

To je jenom jedna část té reformy, druhá část, ten základ pro budoucnost, ten může spočívati jenom v pracovitosti celého národa a jeho spořivosti. (Hlasy: Souhlasíme! Celého národa!) Celého národa,

pánové, bez rozdílu! (Výborně! Potlesk. Hlasy: Celého národa!) Bez rozdílu celého národa! (Posl. Buřival: Žádných darmošlapů nebude trpět národ! Hlasy: Na žádné straně!)

Tvrdím, že právě naopak jest to jeden ze sociálních našich problémův a problém našeho zabezpečení, abychom netrpěli darmošlapů. (Souhlas.) To je, prosím, jeden z našich sociálních problémů, že nemusíme každého člověka hnát k tomu, aby pracoval (Hlas: Užitečnou práci!), by pracoval práci užitečnou. (Hlas: To my podpisujeme všechno bez výhrady, ale máme teorii a praksi!) Jisto je, vzácné shromáždění, že to musí platiti pro všechny stavy, pro všechny třídy (Tak jest! Výborně!) bez rozdílu a že ve všech stavech a třídách musíme prováděti tuto výchovu, že bez práce nikdo nejídá koláče. (Výborně! Hlas: Ale vy napřed, v těch vyšších kruzích.).

Já, velectění pánové, myslím, že příkladem napřed, celým svým životem jsem šel, (Výborně!) a myslím, že já jsem šel i teď celou svou prací, jestli ji uznáváte vůbec za nějakou tvořivou práci. (Hlas: To neplatilo vám.) Ne, prosím, ten výkřik zněl mně, a já nemám ve zvyku neodpovědět. (Hlas: Osobně nebylo to míněno, nýbrž myšlena celá třída.) Já k žádné třídě nepatřím, jsem občan Československé republiky. (Výborně! Potlesk. Hlasy soc. demokratů: To jsme my také! Posl. Aust: Ale příslušník státoprávní demokracie!)

Tedy, velectění pánové, reforma valuty, která bude pro nás pro všechny velmi důležitá, může dostati, má-li býti řádně zavedena, jen dvojí základ: **základ ve zvětšení národního našeho jmění a základ v tom, že naše výroba stane se způsobilá, abychom vyváželi.** (Hlasy soc. demokratů: Konkurence na světovém trhu! Jiný hlas: A zavést 16tihodinovou dobu

pracovní!) Pánové, já jsem tak smělý, že řeknu, že mám tu Československou republiku tak rád (Hlasy u soc. demokratů: My také!), že, kdyby mně někdo řekl, že ji zachráním jenom tím, že budu z těch 24 hodin pracovati 16, že to, vzácné shromáždění, udělám, (Výborně! Potlesk. Hlas: To jsou fráze!) i když mne za to zavřete, udělám to. (Hlasy u sociálních demokratů: My to také uděláme! Posl. Johanis: Ale za vybití celého národa to neuděláme!) Slavné shromáždění! Udělati tento základ se nám podaří, ukážeme-li, že jsme tím národem tak, jako jsme byli před válkou, poněvadž není žádné pochyby, že národ náš před válkou byl národem pracovitým (Hlas: Teď ne?), národem spořivým, národem, který dovedl zápasiti a povznášeti se tenkrát, když se nalézal v poměrech velmi zlých a neutěšených, když musel zápasiti se svými odpůrci ve státě i mimo stát.

Tedy není pochybnosti, když zůstaneme věrni této své minulosti, že budeme moci položiti důkladnou základnu pro svůj hospodářský rozvoj a tím zároveň pro celou úpravu svých poměrů.

Druhá věc, která nás bude očekávati, bude vyrovnání toho, co válka nanesla, v přesunu jednotlivých důchodův a v přesunu jmění. Jedna chyba, za kterou jistě nemůže býti činěn zodpovědným nikdo jiný, nežli dřívější vláda, spočívá v tom, že celá válka byla vedena na dluh. Nebyla vedena tak, jako ji vedla, řekněme Anglie, která kryla jednu třetinu svých válečných výdajů zvýšením daní (Hlas: Z válečných zisků!), — ne z válečných zisků — druhou třetinu kryla trvalými výpůjčkami a třetí třetinu výpůjčkami dočasnými.

U nás se tímto způsobem nehospodařilo. U nás se sice zavedlo některé nové, poměrně nepatrné zvýšení daní, které však vzhledem k tomu, že na jiných

stranách musil se za celého stavu věcí jeviti úbytek na daních, neuhradilo — leda velice nedokonale — ten příjem, který zde dříve byl, a veškerá válečná vydání, a nejen válečná vydání, nýbrž také náklady, které byly spojeny s obyčejnou správou, byly kryty půjčkami.

Bohužel, my jsme to dědictví zde převzali a máme je likvidovati. Podle mého názoru nemůžeme je likvidovati jinak, nežli tím, když zavedeme celou řadu daní, — ano, celou řadu daní — kterými bychom stihli různá, různě se jevící jmění a přírůstky na jmění (Odpor se strany socialistické. Souhlas na pravici.); neboť, prosím, věc tak, jak často se to líčí, že by se to dalo provésti jen nějakou dávkou ze jmění, jest po mém náhledu nesmírně obtížná.

Dá se to stihnouti jen několika daněmi, které by potom byly složeny v jedinou daň, totiž progresivní daň z majetku. (Výborně!)

Tato progresivní daň z majetku má, velectěné shromáždění, své závady potud, že často zvýšení tohoto majetku, zvětšení jeho, je čistě jen fiktivní. Spočívá to prostě jenom v tom, že měříme menší jednotkou, čili jinými slovy, že koruna klesla, takže cena vyjádřená v korunách znamená sice ciferně zvětšení toho jmění, ale ve skutečnosti to není zvětšení toho jmění, toho statku, o který zde běží.

Tedy souvisí daň z majetku velmi úzce s tím způsobem, jakým bude provedena relace mezi korunou a novou měnou, která přijde. (Posl. Brodecký: Agitace pro zbavení se majetku!) Já této agitace jistě nedělám. (Posl. Aust: Bankovní spekulace!) Bankovní spekulaci na tomto základě, nebo podle toho, co zde povídám, nikdo nebude moci dělati. Račte odpustit, to by dělal špatnou bankovní spekulaci,

poněvadž by se dověděl jen to, že chci zavésti několik daní — jakých, nikomu nepovídám, — a že tyto daně chci složiti dohromady a že ve způsobu této daně chci nalézti progresivní postup, a dověděl by se jen tolik, že musí býti ustanovena relace mezi korunou a novou měnou, a o této relaci se nedovídá zase nic. To je velmi špatný základ pro spekulaci. Takto spekulovati by mohl jenom největší hazardní hráč, a těch snad nemusíme chránit, ti ať si zahazardují.

Tedy já, velectěné shromáždění, nechci mluviti o detailech celého tohoto programu, poněvadž jsem přesvědčen, že tyto detaily budeme musiti dělat právě proto, abychom zamezili jakékoliv chyby, ve velmi důkladném konklave a že se nerozejdeme dřív, pokud celá věc nebude hotova, abychom mohli s ní okamžitě začíti. Já požádám Národní shromáždění o svolení, aby přeneslo svoji právomoc, vydati zákon, na malý sbor, z něho samotného zvolený. Nedáte-li ho, nedáte. Ale jisto je, že budu žádati pro některá takováopatření zvláštní, aby právě to vědělo jenom několik málo lidí, aby se mohla udělat opatření tak (Posl. Brodecký: Zcela správně!), že by se zachytilo to, co by jinak prchlo. (Hlučný potlesk.) A nebudu-li míti pro to podpory (Posl. Johanis: Ale ano, pro takové věci vždycky!), potom nebude to moje vina. Já se nevzdávám svého plánu, že ten, kdo je bohatší, musí přispívat na úpravu těchto poměrů více. (Potlesk.) Já se nevzdávám toho plánu, že ten, kdo zbohatl za války, musí přispěti ještě více (Výborně! Hlučný potlesk.) a dovolíte, pánové, abych při této příležitosti řekl, že já si představuji řešení všech těch otázek tím způsobem, že bychom u nich učinili první důkaz o tom, že naše finanční správa a Národní shromáždění mají skutečně **sociální smysl.** (Výborně!) Nevím,

velectěné shromáždění, zdali někdo ke mně v této věci má důvěru. Nemohu nikoho nutiti, ale jisto je, že bych nerad přicházel s provisoriem, jako je dnešní, že bych nerad měl v tom provisoriu paragraf druhý, kterým se vláda zmocňuje, aby opatřila peníze pro veškerá, státními příjmy nehrazená státní vydání až do 1 miliardy K úvěrními operacemi.

Jistě, že takovýto paragraf, na kterém si snad jen vlády v Rakousku vždycky zakládaly a o který bylo vždy tolik bojů, já si na tomto paragrafu nijak nezakládám, já (Poslanec Buřival: „Otázka důvěry!") bych byl velice rád, kdyby ho tu vůbec nebylo, já bych byl rád, kdybych mohl říci: „Já vám zaručuji, že s tím, co na příjmech dostanu, vystačím na vydání." Bohužel, něco takového říci nemohu, ale dovolte mně, abych také řekl, proč tato suma 1 miliardy byla sem vložena. Mohli byste míti snad pochybnost, že když ½ miliardy dosud není vyčerpáno, jest to příliš mnoho na půl roku 1½ miliardy. Já jsem povinen veřejně pro kredit našeho státu říci, proč takovou sumu 1 miliardy do rozpočtu dávám. Tu, prosím, tam dávám proto, **poněvadž opatření, která budou museti býti učiněna pro valutu, eventuelně opatření, která budou museti býti učiněna pro zaopatření surovin, budou snad takového dosahu, že aspoň přechodně bude musiti vláda uzavříti velmi značné zápůjčky, třeba ne zde, nýbrž v cizině.** Poněvadž nevím ovšem, jakým způsobem to budu prováděti, mnoho-li bude kurs koruny, nemohl jsem se spokojiti s malou nějakou částkou, nýbrž musil jsem žádati 1 miliardu. Ale ubezpečuji, pánové, že budu-li i v jiných směrech Národním shromážděním podporován, že budu velmi šťastný, jestliže k tomuto způsobu zápůjčky nebudu muset sáhnout, aneb když k němu sáhnu, že to zaplatím dříve, než uplyne toto

provisorium, totiž, že prokáži, že to byl úvěr čistě jenom přechodní.

Tedy, dáváte-li mi, pánové, toto zmocnění, kterého já nepoužiji jinak, než ve srozumění s celou vládou, ve které důvěrníci všech stran v této sněmovně zastoupeni jsou, tedy, prosím, buďte ubezpečeni, že této plné moci nijakým způsobem nezneužiji, a že budu stejně opatrně při půjčkách si počínati, jak snad, uznáte, si počínám, když jde o státní výdaje.

Prosil bych, pánové, abyste vládě toto provisorium povolili. Já vynasnažím se ze všech sil, abych v době co nejkratší předložil řádný rozpočet, ze kterého by bylo viděti, mnoho-li jsou řádné výdaje, mnoho-li mimořádné, ze kterého byste mohli poznati, jakým způsobem míní vláda tyto řádné výdaje krýti, a zároveň abyste mohli provésti kritiku o tomto rozpočtovém hospodářství, abyste mohli prohlédnouti, kde by mělo býti co napraveno, kde by mělo býti jiným způsobem něco upraveno.

Této kritice já se nechci vyhýbati, já vždycky stojím na stanovisku, že by bylo i ve finančních věcech, kde toho není nevyhnutelně třeba, zbytečno, něco zatajovati, a že s pravdou se daleko dále dojde, než se zakrýváním. (Výborně!)

Proto, vážené shromáždění, také dnešní svoji řeč založil jsem na tom, že jsem vám říkal věci tak, jak skutečně byly a jak skutečně jsou, že jsem nic nezatajoval a že jsem nic nepřibarvoval, ani na černo, ani na červeno. (Posl. Bechyně: Až na ty dělníky! Ti ať si to odnesou!) Prosím, kdo soudí spravedlivě, nemůže říci, že bych byl jakýmkoli způsobem dotkl se dělníků.

To mohl by říci jen ten, kdo by mým slovům něco podkládal. (Výborně!) Jsem přesvědčen, že při klidném čtení toho, co jsem řekl, až vzrušení se

uklidní, dá mně každý za pravdu, že **jen pracovitostí a spořivostí můžeme vybudovati lepší budoucnost svého státu a všech vrstev svého národa.** (Posl. Brodecký: Až bude míti existenční minimum!) Nikdy jsem se nestavěl na stanovisko, že by měl býti někdo živen na státní útraty, a byl bych velice rád, kdyby tento názor pronikl do všech vrstev obyvatelstva a stal se vedoucí zásadou (Posl. Brodecký: Ale ne na vrub společenských řádů!) ve všech vrstvách společenských. To jistě znamenalo by velký sociální pokrok.

Prosím proto, vážené shromáždění, abyste vládě a mně rozpočtové provisorium povolili a byli ujištěni, že vaší důvěry při hospodaření se státními příjmy nezneužijeme. (Výborně! Hlučný potlesk.)

Příloha II.

Zákon ze dne 25. února 1919, č. 84 sb. z. a nař., jímž se ministr financí zmocňuje, aby provedl nařízením okolkování bankovek a soupis jmění za účelem uložení majetkové dávky.

Na základě usnesení Národního shromáždění se nařizuje:

§ 1.

Bankovky rakousko-uherské banky obíhající v území Československé republiky budtež opatřeny kolkem rovnajícím se jednomu procentu jejich nominelní hodnoty. Ministr financí se zmocňuje, aby tento kolkový poplatek vybrati dal, v uvážení hodných případech jej slevil, aby některé druhy bankovek z to-

hoto okolkování vyloučil, část bankovek předložených k okolkování, které pro oběh pravděpodobně nutny nejsou, nejvýše však 50 procent, z oběhu stáhl a tyto zpět nevydané bankovky prohlásil za státní zúročitelnou zápůjčku se strany věřitele nevypověditelnou, se strany státu kdykoli splatnou. Zápůjčky této nesmí býti použito k výdajům státním. Zápůjčka jest mezi živými nepřevoditelná, nezastavitelná a nezabavitelná a bude možno platiti jí budoucí dávku z majetku. Úrok stanoví se jedním procentem.

§ 2.

Po skončení okolkování bankovek mají jen bankovky kolkované kolkem Československé republiky nucený oběh v území československého státu. Ministr financí se zmocňuje, aby některým druhům nekolkovaných bankovek až na další ponechal nucený oběh.

§ 3.

Ministr financí se zmocňuje, aby zakázal rakousko-uherské bance další rozmnožování žírových účtů a aby zjištěné účty do státní správy převzal.

§ 4.

Veškeré v území Československé republiky se nalézající válečné půjčky rakouské a uherské, jakož i pokladniční poukázky rakousko-uherské banky buďtež sepsány a označeny a ministr financí se zmocňuje, aby vybíral u válečných půjček evidenční poplatek 40 haléřů za kus, u pokladničních poukázek rakousko-uherské banky půlprocentní poplatek z jmenovité hodnoty.

§ 5.

Veškeré peněžní vklady (na vkladní knížky, poukázky, běžné účty, bezúročná deposita, žírové účty a p.) u peněžních a jiných ústavů a bankovních domů, dále podíly členské a závodní u společenstev, družstev, spolků a p., neknihovní pohledávky buďtež přihlášeny a budiž vybírán ministrem financí z obnosu, na jaký vklad 1. března 1919 po připsání úroku do 31. prosince 1918 zněl, půlprocentní poplatek evidenční. Soupis tento budiž proveden pod sankcí, že vklady, podíly a pohledávky neknihovní, které nebudou do tří měsíců řádně a na pravého majitele přihlášeny, propadají ve prospěch státu. Vklady, podíly, neknihovní pohledávky nepřihlášené nesmějí býti vůbec vypláceny, výplata řádně přihlášených může býti obmezena ministrem financí až do výše 50%.

§ 6.

Cenné papíry cizozemské a domácí jakéhokoliv druhu (obligace, dluhopisy, akcie, priority a p.) mimo papíry v § 4. uvedené buďtež sepsány a označeny. U všech papírů může ministr financí vybírati evidenční poplatek půlprocentní z jmenovité hodnoty. Ministr financí se zmocňuje, aby zakázal převod a zástavu cenných papírů neoznačených, dočasně zakázal výplatu kuponů, neb vázal ji na splnění podmínek a to jak u papírů domácích, tak cizozemských. Za cizozemské pokládají se všechny cenné papíry, jichž kapitál nebo úrok jest splatný mimo území Československé republiky.

§ 7.

Ministr financí se zmocňuje, aby provedl soupis zlata a stříbra, mincovaného i nezpracovaného, zla-

tých i stříbrných mincí domácích i cizích oběžných, obchodních i z oběhu vzatých, dále cizozemských papírových peněz. Ministr financí může nařídíti, aby každý přednosta domácnosti pod přísahou složenou za následků určených na křivou přísahu trestním zákonem podrobně přiznal tento druh jmění svého a příslušníků své domácnosti, nebo prohlásil, že jmění tohoto druhu vůbec nemá.

§ 8.

Ministr financí se zmocňuje, aby nařídil soupis veškerého dobytka, hospodářských strojů, s budovami nespojených strojů, různých vozidel, surovin, polotovarů a zásob zboží, přiznání veškerých obnosů, kteréž od 1. srpna 1914 až do 28. února 1919 včetně vydány byly za účelem opatření si drahokamů, perel, skvostů, vzácných koberců a tkanin, hudebních nástrojů, uměleckých, ozdobných a jiných předmětů přepychových, jakož i sbírek (včetně jednotlivých předmětů z nich). Při soupisu může býti nařízeno, aby přiznávající přesně udal, kdy a od koho předměty koupil

§ 9.

Ministr financí se zmocňuje, aby provedl soupis pojistek životních na kapitál a důchod, nařídil okolkování všech pojistek a provedl soupis pojistek na zásoby zboží uloženého neb dopravovaného. Poplatek evidenční určuje se na 1 K za kus.

§ 10.

Všechny podniky k veřejnému účtování povinné a všechny osoby právnické mají povinnost sestaviti k 1. březnu 1919 likvidační bilanci dle pravidel, jež určí ministr financí zvláštním výnosem.

§ 11.

Okolkování bankovek a soupisy majetku, jak uvedeny jsou v ustanoveních předcházejících, provádějí se za účelem uložení dávky z majetku. Každý majitel takového majetku jest povinen podati přiznání dle vzorce, který bude vydán nařízením. Majetek příslušníků domácnosti přizná přednosta domácnosti současně s majetkem vlastním.

§ 12.

Osoby, které v území republiky Československé bydlí, nebo nejméně jeden rok se zdržují, jsou povinny přiznati všechen majetek, tedy i onen, který leží mimo území Československé republiky. Ostatní osoby jsou povinny přiznati jen jmění, které mají na území československého státu.

§ 13.

Kdo přiznání nepodá nebo učiní v něm falešná nebo neúplná udání, nebo kdo nesprávně udá osoby k podání přiznání povinné, trestá se vězením, od 1 dne do 6 měsíců. Stejnému trestu podléhá ten, kdo k zatajení nebo zavlečení jmění soupisu podrobeného napomáhá nebo svádí. O přiznání platí obdobná ustanovení § 5. cís. nařízení ze dne 16. března 1917, z. ř. č. 124.

Ministr financí se zmocňuje, aby uložil těm, kdož přiznání činí, aby je stvrdili přísahou pod následky trestního zákona. Nesložená nebo odepřená přísaha pokládá se za doznání nesprávnosti nebo neúplnosti přiznání.

Přiznání může býti vynuceno pokutou pořádkovou až do výše 5000 K, která může býti dle potřeby

od úřadu daně vyměřujícího opětně uložena. O rekursu rozhoduje zemský finanční úřad s konečnou platností.

§ 14.

Veškeré zjišťování jmění děje se dle stavu ze dne 1. března 1919. Každý občan, usedlý v Československé republice, má při zjišťování jmění svědeckou a znaleckou povinnost a zbavuje se při svém svědectví mlčelivosti, pokud zákonem uložena není, povinnosti zachovati obchodní tajemství, a neplatí pro něho jako svědka ustanovení § 153. tr. ř., nemůže však ani sám ani osoby v § 152. tr. ř. uvedené býti stíhán trestně, disciplinárně nebo důchodkově, vyjde-li z jeho svědecké výpovědi, že buď on sám nebo osoby v § 152. tr. ř. jmenované dopustily se nějakého trestního činu

§ 15.

Ministr financí se zmocňuje, aby za účelem urychleného provedení těchto opatření zavedl občanskou pracovní povinnost pro úřady veřejné a osoby i ústavy soukromé, nadal je právy a povinnostmi úředních osob a ústavů a poskytl jim právo rekvisice potřebných předmětů a nutných úkonů k dosažení těchto úkolů, aby provedl potřebná dočasná obmezení po stránce osobní i hospodářské, aby stanovil výjimky ze zákona o nedělním klidu a ze zákona o osmihodinné době pracovní, aby ku provedení jednotlivých svých nařízení stanovil tresty na penězích a svobodě, aby s těmito tresty mohla býti spojena ztráta živnostenského oprávnění a propadnutí předmětů řádně nepřihlášených ve prospěch Československého státu.

§ 16.

Ministr financí se zmocňuje, aby nařízením ustanovil, za jakých podmínek může odpadnouti dodatečná daň nebo trestní stíhání ohledně dosavadních nesprávných neb neúplných udání při vyměřování všeobecné nebo zvláštní daně výdělkové, daně z příjmů, daně důchodové a vojenské taxy.

§ 17.

Národní shromáždění zvolí ze svého středu sedmičlennou komisi pro kontrolu opatření zákonem tímto učiněných.

§ 18.

Provedení tohoto zákona ukládá se ministru financí.

§ 19.

Zákon tento nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

T. G. Masaryk v. r.
Švehla v. r., v zast. min. předsedy.
Dr. **Rašín** v. r.

Příloha III.

Nařízení ministra financí ve srozumění s ministerstvem spravedlnosti ze dne 25. února 1919, č. 86 sb. z. a nař. o okolkování bankovek vydaných rakousko-uherskou bankou a nalézajících se na území československého státu.

Na základě zmocňovacího zákona ze dne 25. února 1919, č. 84. Sb. zák. a nař., nařizuje se toto:

§ 1.

Bankovky, vydané rakousko-uherskou bankou a znějící na obnosy 10, 20, 50, 100 a 1000 K, které se nacházejí na území československého státu, buďtež okolkovány.

Bankovky, znějící na 25 a 200 K budou orgány provádějícími okolkování od obecenstva přijímány, nebudou však okolkovány.

Bankovky znějící na obnosy 1 K a 2 K, nebudou prozatím okolkovány, budou však ponechány v oběhu se zákonnou platností.

Za okolkování bankovek zaplatí se na krytí výloh manipulační poplatek ve výši 1% ceny, na jakou bankovka zní.

§ 2.

Kdokoliv na území československého státu v době okolkování má bankovky vlastní nebo cizí, je povinen předložiti je ku okolkování.

Hlavní ústav rakousko-uherské banky v Praze a její filiálky nesmějí dáti svých zásob bankovek těch okolkovati.

Za osoby žijící ve společné domácnosti obstará okolkování přednosta domácnosti sám nebo svým zástupcem; čeleď a služebnictvo má na vůli dáti okolkovati své bankovky samo. Osoby, které nejsou svéprávnými, neb osoby právnické, buďtež zastoupeny svými zákonnými zástupci.

Kdyby nebylo někomu z důvodů závažných a prokazatelných možno, aby dal okolkovati bankovky, jež má na území československého státu, sám, může to učiniti osoba jiná; tato osoba musí označiti při okolkování skutečného majitele, na něhož též bude vydán vkladní list (§ 5.). O průkazu důvodu, z kte-

réhož není skutečnému majiteli možno, aby dal okolkovati bankovky sám, rozhodne předseda okresního státního komisariátu (§ 6.). Proti rozhodnutí tomu není odvolání.

Starostové ve venkovských obcích, zejména farních, jsou zásadně povinni (vedle nich mohou k tomu býti povolány jiné vhodné osoby, jako kněží, učitelé atd.), aby na požádání místních neb přifařených stran bankovky, které mají býti okolkovány, sebrali a předložili sběrně (§ 6.) v den pro dotyčnou obec ustanovený.

Podobné hromadné přihlášky jsou přípustny dle uvážení sběracích orgánů při továrnách a velkých podnicích.

Ohledně mužstva v činné vojenské službě jsou podobné hromadné přihlášky obligatorní; příslušná opatření učiní vojenská správa.

Pro státní pokladny budou vydány zvláštní předpisy.

§ 3.

Bankovky budou okolkovány ve dnech od 3. března až včetně do 9. března 1919 u orgánů k tomu účelu zvláště zřízených v sídle každého okresního soudu.

Každý, kdo obdržel okolkované bankovky, jest povinen již v týdnu od 3. do 8. března 1919 jimi platiti. Obchodníci a živnostníci, prodávající předměty denní potřeby (potraviny, topivo, svítivo, léčiva), mají právo žádati od těch, kdož měli povinnost bankovky předložiti k okolkování, neb obdrželi mzdu a služné v okolkovaných bankovkách, zaplacení v těchto bankovkách; u jiných zákazníků mají volbu buď přijati bankovky nekolkované, nebo povoliti k zaplacení tržní ceny úvěr do 10. března 1919.

Kupující jsou povinni opatřiti se potřebnými drobnými penězi tak, aby obchodník nebyl nucen vraceti drobné.

§ 4.

Tisícovky jsou opatřeny kolkem na samotnou bankovku tištěným. Ostatní bankovky budou polepeny kolky zvláště k tomuto účelu vyhotovenými.

Popis **10korunového kolku** vtištěného na tisícovky: Rozměr jest 30×25 mm. Tisk červený a černý. Kolek je vtištěn do obdélníkového dvojitého rámce. V hořejších třech čtvrtinách jest v kruhu černě kolmo čárkovaném obraz Palackého. Průměr kolmo čárkovaného kruhu jest 20 mm. Kolem obrazu jest dvojitý okruh; vnitřní kruh jest v černé, vnější v červené barvě a mezikruží jest bezbarvé. Obraz jest vtištěn do čtverce, v jehož každém rohu jest červený lipový trojlístek s ornamenty. Ve spodní části kolku jest obdélník s červenou půdou, v němž jest tiskem vyznačeno „KOLEK 10 K".

Kolky na ostatní bankovky jsou zhotoveny takto:

10haléřový kolek: Rozměr jest 30×20 mm (na výšku). Ve středu horní části jest kruh, v němž jsou vyobrazeny znaky zemí republiky Československé: uprostřed český lev, na levé straně do polovice krytá moravská orlice, na pravé slezská, nade lvem slovenský znak. Kol kruhu jest nápis: „KOLEK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY". Kruh jest rozveden do čtverce čtyřmi lipovými lístky a tmavými středy. V dolní třetině číslo „10" v bílém poli a pod ním nápis „HALÉŘŮ". Pro stranách čísla 10 letopočet rozdělený 19 19. Celkově jsou písmo a cena rozvrženy v silhouetě pečetního prstenu. Tisk jest modrý.

20haléřový kolek: Rozměr jest 26×26 mm, barva jest červená, tisk z hloubky; uprostřed štítku, nacházejícího se v hořejších dvou třetinách kolku, jest český zemský lev; kolmé linky naznačují heraldicky červenou barvu, kolem jest nápis: „ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA". Rámec jest vyplněn lipovými listy, dole v obou rozích číslice „20", mezi nimi slovo „haléřů" podškrtnuté.

50haléřový kolek: Rozměr jest 26×26 mm, barva hnědá, tisk z hloubky, uprostřed v kruhu český zemský lev. Kruh kolem lva jest kolmo hnědě čárkován, kolem v kruhu jest nápis: „ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA" s třemi ornamenty lipových listů (jeden nahoře a po jednom po stranách), ve čtyřech rozích číslice „50", dole uprostřed slovo „haléřů".

1korunový kolek: Táž kresba jako při kolku 10haléřovém se změnou čísla a hodnoty. Rozměr jest 30×20 mm. Text: „KOLEK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY 1 KORUNA". Tisk jest červený.

§ 5.

Strana odevzdá sběracímu orgánu (§ 6.) veškeré bankovky, jichž okolkování se má provésti, vyjímajíc bankovky, jichž část chybí, a obdrží část odevzdaného obnosu dle dolejších ustanovení v okolkovaných bankovkách, nebo, není-li dostatečné zásoby okolkovaných bankovek, touž částku v neokolkovaných bankovkách s patřičnými kolky, aby se je nalepila sama. Zbytek odevzdaného obnosu po srážce kolkovného z bankovek vyplacených jest pohledávkou za státem, která bude vyznačena na vkladním listě, znějícím na stranu.

Pro určení okamžité výplatní kvoty platí tato pravidla:

Jediná desetikorunová bankovka se od jediné strany nemůže z technických důvodů přijati.

Jinak se přijímá každý obnos v bankovkách uvedených v § 1., tudíž i bankovky zpějící na 25 K 200 K a vymění se ihned 50% odevzdaného obnosu za bankovky 10-, 20-, 50-, 100- a 1000korunové, při čemž případný zlomek se zaokrouhlí na nejbližší vyšší číslo dělitelné deseti. Pokud nebude míti vyplácející zřízenec po ruce okolkovaných bankovek, vydá se straně patřičný obnos v bankovkách neokolkovaných s příslušnými druhy a počtem každého druhu kolku, aby si je na bankovky nalepila sama anebo v lepírnách, které sběracími orgány budou případně zřízeny, dala nalepiti. Strana nemůže žádati, aby vyplacenou kvotu dostala v poměrném množství týchž druhů bankovek, které složila.

Mzdy (pohledávky z námezdního poměru) dělnictva, které se platí týdně anebo 14denně a které jsou splatny v sobotu, dne 1. a 8. března 1919, se vyplatí na 1., pokud se týče 8. března 1919 v nezkráceném obnosu v okolkovaných bankovkách a beze srážky bankovkového kolku. Za tím účelem se vymění soukromým podnikatelům neokolkované, ke sběrnám přinesené bankovky výplatě odpovídající v plném obnosu za bankovky a kolky, které si podnikatel (zaměstnavatel) na bankovky sám nalepí, po případě za bankovky již okolkované, předloží-li podnikatel, jehož podnik leží v sídle okresního hejtmanství, ke sběrně výplatní listinu a nekolkované potvrzení okresního hejtmanství, že suma bankovek k okolkování předložená odpovídá celkové výši mzdy dělnictva řečené soboty splatné. Jedná-li se o podnik mimo sídlo hejtmanství, budiž předložena výplatní listina a potvrzení obecního úřadu stejného obsahu vidované okresním hejtmanstvím. Správnost výplatní

listiny budiž v obou případech též potvrzena podpisem dvou dělníků, zúčastněných na výplatě.

Bankovka, jejíž část chybí, nebude sběrnou přijata. Strana může ji předložiti s vkladním listem, který jí byl při okolkování ostatních bankovek vydán, bernímu úřadu nebo (zemské) finanční pokladně. Tyto převezmou poškozené bankovky na potvrzení za účelem obstarání výměny u rakousko-uherské banky. Po výměně provede týž úřad súčtování v dohodě s příslušnou sběrnou (§ 6.) a vyrozumí stranu, aby se dostavila k výplatě příslušné kvoty a ku přípisu na vkladním listu.

Zásadně jest vyloučeno, aby táž strana předložila své bankovky dvakrát: toliko ve zvláštních případech (na př. obdrží-li dodatečně poštou peníze) jest to přípustno. Odůvodněnost žádosti posoudí úředník bankovky přijímající. Podmínkou opětného přijetí bankovek jest však, že přijde strana k téže sběrně, u které byla po prvé, a vykáže se vkladním listem.

Případné spory se stranou rozhodne předseda okresního státního komisariátu (§ 6.) nebo jeho zástupce. Proti tomu rozhodnutí není odvolání.

Kolky bankovkové, které jsou neupotřebitelné (přetržené a pod.), lze stranám vyměniti u úřadů kolky vydávajících

§ 6.

Obecenstvo odevzdává bankovky u sběren, jež byly k tomu účelu zřízeny okresními státními komisariáty při některých peněžních ústavech, jež mají sídlo v obvodech jednotlivých okresních komisariátů.

Místním obvodem působnosti okresního komisariátu jest obvod příslušného okresního soudu.

Předsedou tohoto bude přednosta politického úřadu neb okresního soudu, po případě jejich zá-

stupce. Předseda pak ustanoví za členy po jednom zástupci samosprávných úřadů města a venkova (okresních a silničních výborů), dále notáře a jednoho až tři zástupce peněžních ústavů, kterým jest svěřen úkol okresních sběren.

Dozorem nad okresními komisariáty a správou sběrací akce v úředních obvodech k tomu účelu zvlášť zřízených se sídlem: v Praze, Čes. Budějovicích, Hradci Králové, Liberci, Plzni, Brně, Uherském Hradišti, Olomouci, Mor. Ostravě, Bratislavě (Přešpurku), Košicích, Ružomberku a Zvoleni jsou pověřeny hlavní státní komisariáty.

Hlavní státní komisariát se skládá z předsedy a z tří až šesti členů. Předsedu jmenuje ministr financí. Předseda pak ustanoví ostatní členy.

Hlavní státní komisariát má za úkol pro svůj obvod nařídíti a podnikati vše, co účelnému a včasnému provedení okolkování bankovek jest zapotřebí.

Okresní i hlavní státní komisariáty jsou po dobu své působnosti veřejnými úřady a požívají ochrany zákona jako úřady veřejné. Členové a výkonné orgány obou komisariátů jsou po dobu svých funkcí úředními osobami a stojí jako takové pod zvláštní ochranou práva. Členům a výkonným orgánům obou komisariátů bude, pokud jsou státními úředníky, při převzetí dotyčných funkcí připomenuta složená služební přísaha. Ostatní členové obou státních komisariátů a jejich zřízenci složí přísahu následujícího znění:

„Přísahám a slibuji na svou čest a svědomí, že budu po dobu okolkování bankovek povinnosti a úkoly, příslušející mně jako členu (zřízenci) okresního (hlavního) státního komisariátu dle daných nařízení a rozkazů přesně a svědomitě plniti, že zachovám o veškerých usneseních a opatřeních tohoto úřadu přísné úřední tajemství a že vyvaruji se všeho,

co by účel těchto opatření mohlo poškoditi, ohroziti nebo zmařiti."

Okresnímu i hlavnímu státnímu komisariátu přísluší právo požadovati od každé osoby, ať fysické nebo právnické, služby jakéhokoliv druhu a jakoukoliv podporu k účelu okolkování bankovek. Zejména přísluší jim právo vyžádati si součinnost všech veřejných úřadů (státních i autonomních), jakož i soukromých osob, dále vyžádati si nutnou vojenskou a jinou asistenci, dopravní prostředky, jiné potřeby a pomůcky a ustanoviti přiměřené odměny a náhrady.

Dozor nad veškerou okolkovací akcí provádí „Ústřední státní komisariát pro okolkování bankovek" se sídlem v Praze (při ministerstvu financí).

Všechny jmenované komisariáty potrvají po ukončené okolkovací akci tak dlouho, pokud nebudou zvláštním nařízením svých funkcí sproštěny.

§ 7.

Starostům všech obcí, kněžím veškerých státem uznaných církví, bankám, společnostem, spořitelnám, záložnám, úvěrním, výrobním a spotřebním společenstvům, majitelům továren a velkých obchodních závodů, učitelům a profesorům všech škol, nevyjímajíc školy vysoké, všem spolkům, všem majitelům koncesí hostinských a licencí biografických, všem na území československého státu vycházejícím novinám, ukládá se za občanskou pracovní povinnost, aby v oboru své působnosti vyhlásili ustanovení § 1., § 2., odstavec 1. a 3., jakož i ustanovení § 3. a uvedli ve známost obsah § 5. tohoto nařízení.

Oznámení to staniž se vhodným způsobem, jako veřejnými vyhláškami, vybubnováním, nápisy v místnostech, sdělením s kazatelen, poučením ve školách atd.

§ 8.

Nekolkovaná bankovka není, počínajíc 10. březnem 1919 zákonným platidlem na území československého státu. Veškeré závazky na území československého státu před okolkováním bankovek vzniklé a zde v korunové měně splatné plní se v okolkovaných bankovkách beze srážky kolkovného.

Nesprávně menším neb větším kolkem opatřená bankovka je vyloučena z nuceného oběhu; může však, předloží-li strana současně obě bankovky větším a menším kolkem mylně opatřené nebo bankovku větším kolkem opatřenou u berního úřadu nebo u (zemské) finanční pokladny býti vyměněna. Vyšší obnos za kolek se ve druhém případě nenahradí.

Právní jednání, uzavřená počínajíc 10. březnem 1919, u nichž plnění má se díti v nekolkovaných bankovkách, jsou platna jen tehdy, je-li plnění v těchto bankovkách výslovně smluveno.

Vklady jednotlivců ve vkladních listech vyznačené jsou nevypověditelnými pohledávkami vůči státu a promlčují se během 30 let. Jsou zúročitelny; úrok stanoví se 1% od 15. března a bude připisován jednou za rok i bez předložení vkladního listu. Stát má právo tento dluh kdykoliv celý nebo z části splatiti; den splatnosti vyhlásí se zvláště. Ode dne určení splatnosti přestává zúročení. Na tyto pohledávky nelze použíti norem všeobecného občanského zákona, obsažených v §§ 1342. až 1502. Pohledávky ty jsou nezcizitelné a nezatížitelné; nemohou tudíž býti postoupeny a nepodléhají exekuci, pokud zvláštním nařízením nebude jinak stanoveno.

Při ztrátě vkladního listu platí předpisy o amortisaci vkladních knížek.

§ 9.

K zajištění dokonalého a úplného provedení okolkování bankovek budou, počínajíc 26. únorem až včetně do 9. března 1919, uzavřeny hranice pro veškerou dopravu osob a zboží, drahou, poštou a jinými dopravními prostředky, jakož i každý přechod osob přes hranice.

Výjimečně bude povolen přechod přes hranice jen vyslancům cizích států bez prohlídky, dále s tělesnou prohlídkou: kurýrům, lékařům, porodním babičkám a osobám obstarávajícím přinášení léků.

Železnicí budou dopravovány nerušeně za zvláštních kontrolních opatření po uvedenou dobu:

1. uhlí ve vagonech na tratích Budějovice—Linec, Budějovice—Cmunt, Veselí—Cmunt, Břeclava—Gänserndorf;

2. prázdné vozy uhelné do území československého státu na týchž tratích;

3. vlaky s potravinami do území československého státu a prázdné vozy pro tyto vlaky z tohoto území na tratích pod č. 1. uvedených a

4. přímý vlak Paříž—Vídeň—Bratislava—Budapešť—Bukurešť.

Veškerý poštovní styk s cizinou, počínajíc 26. únorem 1919 až včetně do 9. března 1919 se přerušuje.

Počínaje 1. březnem 1919 až včetně do 9. března 1919 zastavuje se dále i v dopravě tuzemské přijímání veškerých poštovních poukázek, spořitelních vkladů úsporných a šekových, cenných psaní, balíků s bankovkami a cennými papíry, zásilek dobírkových, poštovních psaní příkazových a poštovních příkazů.

Poštovní spořitelnou pražskou smějí vpláceti peníze jen pokladny státní (státních drah); podávati cenná psaní (balíky s penězi) je dovoleno toliko úřadům státním (státním komisariátům pro okolkování bankovek).

§ 10.

K účelu vytčenému v úvodu předcházejícího paragrafu nařizuje se dále:

1. pro soukromoprávní peněžité pohledávky, vzniklé až včetně do 26. února 1919, směnečné a šekové, stanoví se pro celý obvod Československé republiky toto příročí:

Jsou-li splatny do 26. února 1919, potrvá příročí až včetně do 12. března 1919, jsou-li pak splatny od 27. února 1919 až včetně do 9. března 1919, posunuje se splatnost o čtrnáct dní. Doba příročí počítá se plnými čtrnácti dny po dobu splatnosti.

Pro směnky a šeky, jež jsou splatny od 27. února 1919 až včetně do 9. března 1919, prodlužuje se lhůta k presentaci k přijetí nebo k výplatě, jakož i k podání protestu o čtrnáct dní; směnky splatné 24., 25. a 26. února 1919 smějí, nebyly-li protestovány do 26. února 1919, býti protestovány ještě 13. a 14. března 1919.

2. Veškeré měsíčně splatné platy ze soukromého nebo veřejného služebního poměru i platy denní měsíčně splatné, které jsou splatny koncem února nebo počátkem března 1919, platí se 1. března 1919 jenom jednou čtvrtinou zaokrouhlenou na nejbližší vyšší číslo dělitelné deseti a 10. března 1919 pak zbytkem.

3. Z příročí pod č. 1. nařízeného jsou vyňaty tyto pohledávky:

a) ze služebních a námezdních smluv (§§ 1151. až 1171. všeob. obč. zák.) týdně nebo čtrnáctidenně splatné;

b) invalidní renty a nároky na poskytnutí výživného, vyživovací příspěvky a podpory pro nezaměstnané;

c) ze smluv podnájemních, při nichž se platí nájemné denně (u noclehářů) nebo týdně;

d) ze vkladů u veškerých úvěrních ústavů na vkladní knížky, pokladniční poukázky, bezúročná deposita a běžný účet, pokud se jedná o úhradu výplat uvedených pod č. 2. a 3. lit. a). V těchto případech se mohou vyžádané obnosy vyplatit úvěrními ústavy jenom tehdy, předloží-li žadatel výplatní listinu anebo seznam zřízenců, v němž bude udáno jméno, povolání, řádné bydliště a výše platu. Na pokladní stvrzence vyznačí 2 úředníci peněžního ústavu počet zřízenců, případně dělnictva, jichž (jehož) se vyplacená částka týká a potvrdí, že tyto údaje souhlasí s původními doklady. Tato pokladní stvrzenka tvoří doklad k dotyčné výdajové položce vyplácejícího ústavu;

e) z poštovních a platebních poukázek podaných včetně do 28. února 1919 poštovnímu úřadu, od něhož poukázka byla odeslána.

4. Za čas, o který se placení pro příročí odkládá, buďtež zapraveny smluvené, nejvýše však 2½% úroky.

5. Doba příročí nezapočítává se do promlčecích lhůt a do zákonných lhůt k podání žaloby.

6. Příročí není na závadu, aby se vyrovnala poshověná pohledávka s jinou vzájemnou.

7. Věřitel nemůže kromě nároků na placení úroků z prodlení uplatniti smlouvou vyhrazené právo

dáti výpověď neb okamžitě zpět požadovati jistinu nebo žádati jiná plnění, jež byla smluvena pro případ, že by úroky, anuity nebo splátky nebyly včas zaplaceny, pokud dluhuje dlužník jedinou takovou splátku do 26. února 1919.

8. Žaloby na zaplacení poshověných peněžitých pohledávek nejsou přípustny po dobu příročí; nově podané buďtež zamítnuty. O žalobách podaných do 26. února 1919 budiž jednáno, a vynese-li se v této době rozsudek, budiž lhůta k plnění tak stanovena, aby se počítala dnem po uplynutí čtrnáctidenní sečkací lhůty.

9. Uhražovací exekuce pro poshovění pohledávky nebudiž povolována a povolené exekuční úkony nebuďtež prováděny po dobu poshovění. Exekuce k zajištění a prozatímní opatření mohou se povoliti a provésti, jsou-li tu zákonné podmínky.

V době od 26. února do 9. března 1919 není nikdo povinen přijímati zaplacení svých pohledávek vzniklých v době před 26. únorem 1919.

§ 11.

Ustanovení tohoto příročí vztahuje se též na hlavní ústav rakousko-uherské banky v Praze a její filiálky na území československého státu. Tyto ústavy uzavrou žírové účty ke dni 26. února 1919 a smějí v době počínaje dnem 26. února 1919 až včetně do 9. března 1919 konati výplaty ze žírového účtu státním úřadům v míře neobmezené, soukromým osobám však jenom za podmínek uvedených v § 10., bod. 3., lit. d) tohoto nařízení. V těchto případech však vyplacený celkový obnos nesmí přesahovati polovici pohledávky žírového účtu.

§ 12.

Žádný peněžní ústav nebo bankovní dům nesmí počínaje dnem 26. února 1919 přijímati vkladů na knížky, běžné účty, pokladniční poukázky nebo bezúročná deposita.

Konati výplaty smějí peněžní ústavy jenom za podmínek uvedených v § 10., bodu 3., lit. d) tohoto nařízení. Jedná-li se však o výplaty ze vkladů, nesmějí celkové výplaty přesahovati polovici dotyčného vkladu a nesmí souhrn výplat přesahovati polovici pokladní hotovosti ústavu ke dni 26. února 1919.

Banky a peněžní ústavy jakéhokoliv druhu přijímající vklady jsou povinny předložiti okresnímu státnímu komisariátu v sobotu, dne 8. března 1919 výkaz o své pokladniční hotovosti ze dne 26. února 1919 jakož i specifikovaný výkaz veškerých výplat vykonaných dle předchozího odstavce. Okresní státní komisariát poukáže ústav, aby neokolkované bankovky, které v pokladně ústavu se nacházejí, odvedl své sběrně. Tato zanese ve vkladním listu hotovost ze dne 26. února 1919, vykonané výplaty a odvedený na konec obnos v bankovkách. Z tohoto obnosu zadrží sběrna polovici hotovosti ze dne 26. února 1919 jako zápůjčku státu, ostatní pak vrátí ústavu v okolkovaných bankovkách, pokud se týče v bankovkách s příslušnými kolky.

Převody z účtu na účet (bez efektivního placení) jsou u všech peněžních ústavů za účelem platů z příročí vyňatých (mzdy a služné) do 1. března 1919 dovoleny. Převody z ciziny a do ciziny jsou zakázány.

§ 13.

Každý, kdo by okolkovací akci tiskem nebo veřejně slovem nebo jakýmkoliv způsobem úmyslně

rušil, bude, pokud zde není skutkové povahy těžšího trestního činu, potrestán řádným soudem pro přestupek peněžitou pokutou od 500 K do 2000 K nebo vězením od 6 neděl do 6 měsíců. Oba tyto tresty mohou býti uloženy vedle sebe. Pokud by se pokuty dle tohoto ustanovení uložené staly nedobytnými, uloží soud přiměřený trest na svobodě. Trest tento nesmí sám anebo s připočtením uloženého již trestu na svobodě přesahovati dobu jednoho roku.

Napodobení a padělání kolkových známek trestá se dle všeobecného zákona trestního.

Podnikatel, jenž předložil výplatní listinu (§ 5.) znějící na větší obnos, než jest skutečná výše mzdy, proviní se těžkým přestupkem důchodkovým a bude potrestán peněžitou pokutou ve výši 50násobného bankovkového kolku, jenž připadá na obnos přesahující skutečnou mzdu.

Kdo předloží k okolkování bankovky kromě případů uvedených v § 2. tohoto nařízení jménem svým za jiné osoby a označí předložené bankovky jako svoje vlastnictví, anebo kdo předkládaje bankovky osoby druhé, jež z prokázatelných důvodů (§ 2., odst. 4. tohoto nařízení) nemůže si okolkování obstarati sama, udá nesprávného majitele, proviní se policejním přestupkem a bude potrestán politickými úřady pokutou od 50 K do 500 K a bude-li se případ opakovati, vězením do 14 dnů.

Kdokoliv jedná proti ustanovení §§ 11. a 12. tohoto nařízení, dopouští se přestupku a bude trestán řádnými soudy vězením do 6 měsíců. Ústavy samy pak podléhají trestu peněžité pokuty až do 20.000 korun.

Kdo jiným způsobem se provinní proti ustanovením tohoto nařízení, bude trestán politickými úřady pokutou do 1000 K.

Švehla v. r., v zastoupení min. předsedy.

Dr. **Rašín** v. r. Dr. **Vrbenský** v. r.
Staněk v. r. Dr. **Stránský** v. r.
Stříbrný v. r. Dr. **Soukup** v. r.
Dr. **Winter** v. r. Dr. **Zahradník** v. r.
Dr. **Hruban** v. r.

Příloha IV.

Řeč při odůvodňování zákona zmocňovacího z 25. února 1919.

Slavné shromáždění!

Vláda přistoupila k vám s návrhem zákona, který ve skutečnosti znamená nejenom první krok na cestě k reformě naší valuty, nýbrž který po mém názoru znamená přihlášení se k určitému směru v této nápravě měny.

V debatách, které ve veřejnosti byly konány, ve spoustě článků, které o stavu naší měny byly uveřejněny, dva směry mohl každý pozorovat. Jeden směr žádal násilnou devalvaci měny, druhý povlovné zlepšení měny. Jeden chtěl odkolkovat, — ne okolkovat, nýbrž odkolkovat — náhle změnit cenu koruny podle toho, jak cena dnes se jeví, a druhý stál na stanovisku, že není příčinou nynějšího nízkého kursu naší koruny jenom to, že jich je mnoho, nýbrž že příčiny jsou také v tom, že není zde dostatek nových statků, že není zde dostatečné výroby, že není zde dosta-

tečné šetrnosti, že není zde pořádku jak v rozpočtu státním, tak také v rozpočtu každého jednotlivce (Výborně! Souhlas), a že teprve tenkrát, až budeme věděti, kde vlastně spočívá příčina dnešní veliké devalvace, může se přikročiti k pevnému stanovení kursu naší koruny; do té doby, že se musíme snažiti zlepšovati stav koruny.

Pan referent zmínil se o tak zvaném bankrotu státním z roku 1811 a o Wallisově systému, který tenkráte byl proveden. Wallisův systém spočíval v podstatě v tom, že bylo rozlišováno mezi cenou tehdejších peněz, abych tak řekl, předválečnou a mezi cenou poválečnou, že bylo při pohledávkách a při všem učiněno jisté odstupňování podle let, kdy vznikly a podle toho bylo placeno v nové tehdejší měně. A všichni ti, kteří chtějí odkolkování, zmenšení jednotky měnové, kterou zde máme, kteří chtějí ustanovení poměru takového, při kterém by byla snížena cena na třetinu, čtvrtinu, pětinu, a nevím jak, všichni ti nemohou se uzavříti jedné námitce: že by tím utrpěli všichni ti, kteří před válkou nabyli pohledávek v dobré měně, poněvadž všichni ti, kteří těchto pohledávek nabyli v dobré měně, a podobně všichni ti, kteří zaplatili v dobrých korunách, byli by náhle postaveni na roveň se všemi těmi, kteří za války ve špatných korunách čehokoliv nabyli. A proto vždycky jest nutno se vracet k tomu, že je potřebí rozlišovati mezi jměním předválečným a jměním ve válce nabytým a že podle toho by se také musilo při každém odkolkování postupovati. Já bych si představoval systém nápravy měny tak, že bychom učinili vše možné k zlepšení kursu naší koruny (Hlas: Výborně!), že bychom učinili vše možné, aby koruna došla opět na svoje dřívější niveau. Ale poněvadž bychom touto cestou způsobili, že bychom všem těm,

kterým říkáme obvykle „váleční zbohatlíci", udělali z těch bezcenných papírových korun koruny dobré, musili bychom devalvaci těchto válečných korun provésti velkou dávkou z majetku. Neboť na věci samotné nic nemění, jestli odkolkuji koruny, anebo jestliže řeknu, že někdo rozmnožil ve válce své jmění o milion, a že je povinen zaplatit 800.000 těchto za války nabytých korun jakožto dávku z majetku, čili, já jsem odkolkoval jeho koruny, ty individuelní koruny toho zbohatlého na $^1/_5$. Stojím na stanovisku, že naše berní technika by mohla býti tak dokonalá, že bychom nepotřebovali prováděti odkolkování úplně mechanicky, nýbrž, že bychom dovedli pomocí daně z majetku toto odkolkování, totiž toto znehodnocení toho majetku provésti způsobem, který by byl individualisován, který by se řídil podle velikosti majetku a podle toho, zdali majetek byl nabyt před válkou, nebo ve válce. (Výborně!) Tedy dávka z majetku souvisí úzce s reformou měny a výslovně říkám, že můj návrh dávky z majetku nebude za účelem krytí nějakých výdajů státních, nýbrž jedině a pouze za účelem nápravy měny. (Výborně! Potlesk.)

Ke všemu tomu dostati bych se chtěl v prvé řadě opatřením, které po mém názoru u nás v Čechách všeobecně jest schvalováno a jen ve Vídni se nelíbí: totiž okolkováním peněz a osamostatněním naší měny. Ve Vídni velmi nepříjemně byli překvapeni tímto opatřením a jako pravidelně šli si na nás stěžovati, vykřikovali do světa, dovolávali se čtyřdohody proti nám, že děláme finanční nepořádek, a že nechceme platiti zahraniční dluhy, za hranicemi kolující bankovky a p.

Vzácné shromáždění! Jak my jsme se vlastně dostali k tomu, že pokládáme pro sebe za nevyhnutelné, abychom svoji měnu odloupli od měny německo-ra-

kouské a od měny Maďarské republiky? My jsme si od té doby, co vznikla Československá republika, od rakousko-uherské banky nevypůjčili ani haléře. My jsme naopak žádali a také to bylo všemi státy bez rozdílu uznáno, že rakousko-uherská banka nesmí žádnému státu, který vznikl na troskách bývalého Rakousko-Uherska, půjčiti ani haléře bez svolení všech ostatních států.

My jsme to byli, kteří jsme brojili proti tomu, aby oběh bankovek byl tak rozmnožován, jako se to dálo, že totiž bylo bez jakékoliv censury půjčováno na válečné půjčky 75% a celý ten kontingent válečných půjček byl stále vlastně rozmnožován na bankovky. My jsme to byli, kteří jsme zakázali lombard válečných půjček ve svém území. Na druhé straně však, co dělalo Německé Rakousko a Maďarská republika? Rakousko-uherská banka porušila úmluvu, kterou jsme s ní udělali a půjčila Maďarské republice v bankovkách 1½ miliardy a tyto bankovky dělaly svoji službu na Slovensku. (Hlasy: Proti nám!)

Ovšem ten, kdo si dá 1½ miliardy vytisknouti, může rozhazovati peníze. To jest velmi jednoduché. Německé Rakousko přes to přes všecko, že souhlasilo s naším stanoviskem, vypůjčovalo si také potají pomocí pokladničních poukázek od rakousko-uherské banky, a to, co dostávalo zaplaceno ve válečné půjčce na daních, co dostávalo jako splátku na půjčku, kterou vypsalo, to, prosím, lombardovalo u rakousko-uherské banky a proměnilo rovněž na bankovky, takže veškerá naše snaha, abychom udrželi oběh bankovek nerozmnožený, byla marna. Tyto státy hospodařily ve skutečnosti na naše útraty a srážely kurs naší koruny, a jestliže dnes jdou a volají na nás čtyřdohodu, tedy my se toho volání bát nemusíme, poněvadž my jsme byli ti, kteří jsme se snažili, abychom

udrželi pořádek v rakousko-uherské bance a pořádek v našich valutových poměrech.

My tedy musili tohoto odloupnutí naší měny od měny ostatních států, které vznikly na troskách Rakousko-Uherska, se odvážiti, neboť situace stojí tak, že dnes je v oběhu 37 miliard, je však také možnost, že by mohl tento oběh kdykoli býti rozmnožen na 51 miliard, prostě jen tím, že by rakousko-uherská banka vyplatila všecky žírové účty, a že by vyplatila pokladniční poukázky. Tímto způsobem mohl by býti oběh až na 51 miliard rozmnožen. Jaký však byl stav při oběhu 37 miliard, to je pánům z denní zkušenosti známo. Naše spořitelny, naše banky ve skutečnosti vkladů ani nechtěly, platily ½%, platily 1%, přirozeně, poněvadž pro všecku tuto záplavu bankovek vůbec žádného umístění neměly. To ovšem ve svých důsledcích vede k několika nebezpečným zjevům, které v naší veřejnosti vidíme. To vede k úžasné rozmařilosti, to vede k tomu, že peníze nemají pro lidi zcela žádné ceny, a jestliže jdete po ulici a vidíte ty ohromné fronty, — ne, které by stály na chléb, nýbrž ty, které stojí na to, aby se ti lidé dostali do biografu, aby se dostali do divadla, do koncertu, (Posl. Johanis: Do Červené sedmy a do vinárny v Obecním domě!), do zábavy a j., — tu seznáte, že se za těchto těžkých dob žije skutečně s jistou rozmařilostí, s jistou lehkovážností a že je to velmi špatná výchova pro budoucnost, která před námi ještě leží.

Ale nejen to. Tato úplná bezúročnost peněz, která nám tu vlastně nastává, má následky ještě jiné. Věřte mně, že jsem musil vždy dáti za pravdu svému kol. dru. Vrbenskému, když bylo od něho žádáno, aby látky, jichž jsou velké zásoby, pustil do volného obchodu. Jeho námitkou bylo: „Ty látky ve volném obchodě okamžitě zmizí, ty budou zthesaurovány, ty

budou poschovávány." Přirozeně, poněvadž míti místo těchto korun nějaké věci, míti místo korun látky, je jistě pro každého lepší. Žádný úrok mu neuchází neboť kdyby si peníze nechal a šel s nimi do spořitelny, ani by jich od něho nechtěli. Jinými slovy: veliký převýdaj bankovek, který zde máme, přímo utlouká a ubíjí každou podnikavost. Tedy to je druhá věc.

Třetí věc, třetí škoda, kterou z tohoto převýdaje bankovek zde vidíme, je bursovní spekulace. Je přirozeno, že, jestliže někdo nedostává více ve spořitelně, než půl nebo jedno procento, že touží po zúročení těch peněz, které má, chce si koupiti čtyřprocentní papíry a jest ochoten za ten papír dáti více, jest spokojen, když mu ponese dvě procenta, poněvadž dvě procenta je více, než aby měl uloženy peníze na půl procenta anebo bez úroků. Poněvadž množství těch čtyřprocentních a jiných papírů je omezené, letí kursy docela nesmyslně do výše. To má za následek přirozeně ztráty, až nastane jistá úleva, a tohoto nebezpečí se musíme velmi báti a sice proto, poněvadž kdyby nastalo jakékoliv podnikání, jsme v nebezpečí podnikání takového, které by bylo nereelní, které by bylo tak nereelní, jako jsme viděli v r. 1873 ve Vídni a v Berlíně, kde celý krach z roku 1873 možno uvésti na to, že Francie s velikou rychlostí zaplatila svých 5 miliard náhrady, naplnila trh ohromnými prostředky oběžnými a vyvolala tím spekulaci, která skončila tak neblaze, zejména ve Vídni.

Tedy k tomu ke všemu jistě tento převýdaj bankovek vede bez ohledu na to, jaký má vliv na ceny. Vláda musí tyto věci sledovati a musí hleděti, aby tomu čelila. Po mém názoru a v mém oboru mohu čeliti tomu jen omezením rozsahu oběhu bankovek, poněvadž, jestliže stáhnu z tohoto oběhu určité množ-

ství bankovek a ponechám v oběhu jen tolik a takové množství, kterého skutečně nutně potřebujeme, a provedeme-li vedle toho zákon o náhradních platidlech, který Národní shromáždění usneslo, poskytneme tím možnost, aby každý úvěrem zaopatřil si to, na co prostředky vlastní mu nestačí.

Tedy jen tímto způsobem mohu docíliti rozumnějšího základu pro náš hospodářský vývoj. A to byla příčina, proč jsem navrhoval, abychom při okolkování bankovek zadrželi si jakožto zápůjčku nucenou obnos 50 procent. Já výslovně říkám: jako zápůjčku, to není konfiskace, to jest prostě nucená zápůjčka státu za tím účelem, aby byl snížen oběh. Proto výslovně stojí v zákoně, že to není výdajné, že z těchto peněz, které tím způsobem budou staženy, nesmí stát nic platiti, ty musí zůstati uloženy v kasách. Proto také úročení těchto peněz nemůže býti tak vysoké. (Posl. Zemínová: A kdy budou vráceny drobným vkladatelům?). Hned k tomu přijdu. Proto nemohl býti tak vysoký úrok, ony mohou býti zúročeny jen tím úrokem, mnoho-li by každý dostal, kdybychom je nechali tím způsobem obíhati, a mnoho-li by dostal, kdybychom tyto peníze prostě vydali zpátky. Nikde více, než jedno procento, event. půl procenta. Právě proto, že to není zápůjčka výdajná, proto musí tento úrok býti stanoven takto nízko.

Vláda nežli byla tato předloha vydána, studovala velmi otázku, bylo-li by možno, nějaké malé obnosy vypustiti z této srážky 50% a došla k tomu, že předem vypustiti tyto malé obnosy není možno a sice z toho důvodu, poněvadž by nastalo drobení těchto vkladů a předkládání, vyhledáváni by byli lidé, kteří by tam šli s menším obnosem, který by se vracel celý a následkem toho by se do celé této akce dostal nepořádek, dále proto, poněvadž má sloužiti toto okol-

kování za základ pro daň z majetku po té stránce, aby se u každého vědělo, mnoho-li k 1. březnu obnášela jeho hotovost. Tedy, aby toto unikání nebylo možné, nebylo možno stanoviti předem omezení. Ale výslovně prohlašuji, že jakmile dostaneme tyto výkazy zpět, že menší obnosy, které budou zadrženy, budou propuštěny a zpět vyplaceny. To konstatuji, již je proto nutno, že celá správa těch malých obnosů by byla nesmírně obtížná a drahá. Ale je to také proto nutno, abychom vymezili to, co ve skutečnosti není žádným jměním, nýbrž jen něčím, co dostává se pro denní potřebu, je nutno, abychom to z toho vyloučili. Ovšem upozorňuji, že celou řadou opatření to již vylučuji tak, poněvadž mzdy budou vypláceny v okolkovaných penězích a tedy nebudou podléhati žádnému okolkování, (Posl. Johanis: Již tuto sobotu?) — tuto sobotu i příští sobotu.

Co se týče služného, bude vyplacena jen jedna čtvrtina prvního a potom desátého budou vyplaceny již v okolkovaných penězích tři čtvrtiny. Po této stránce jsem se snažil, aby to, co ve skutečnosti není jměním, nýbrž to, co má býti ten týden spotřebováno, bylo vyloučeno, a potom ovšem přistoupí ještě to, že do určitého obnosu, který nyní jmenovati nemohu — poněvadž bych celý účel toho opatření zmařil, to bych to mohl dáti hned do dotyčného zákona — bych vyloučil hned z této zápůjčky 50% ... (Posl. Zemínová: Kdy se budou vraceti ty drobné obnosy?) Kdy se budou vraceti, to je dnes těžko říci, ale nebude to dlouho trvati. (Nepokoj.)

Velectěné shromáždění! Upozorňuji, že je to jen zdánlivé, když se myslí, že toto opatření je sociálního rázu. Ubezpečuji, že drobiti tyto hotovosti by měly příležitosti daleko více zámožné vrstvy, nežli vrstvy dělnické. Ty soupisy celý stav ukáží, prozatím o tom

nemluvme, ale faktum jest, že kdo má služební personál, jemuž musí býti ponecháno, aby samostatně si dal okolkovati svou kasovní hotovost, ten že by mohl ho použiti k tomu, aby si rozdělil svou kasovní hotovost na svůj personál a nechal si ji okolkovati. U dělníka to bude velmi těžké.

Často se zdá, že něco jest sociální, ale ve skutečnosti to jde někam docela jinam.

Co se týče vrácení těchto vkladů 50%, tedy upozorňuji na to, že je právo, že každý z nich může platiti těmito obnosy majetkovou daň, až bude zavedena, a že zpětná splatnost těchto vkladů nastane, jakmile z dávky z majetku poplynou do státní kasy příslušné obnosy, poněvadž, jak tyto obnosy poplynou, tím se současně mohou uvolňovati tyto nucené vklady, které zde máme.

Bylo se pozastavováno nad tím, že je půjčka nucená. Já myslím, že již jednou jsme měli nucenou půjčku a ne jednu: mnoho nucených půjček jsme měli a sice za války; ne onu, kterou jste upisovali na válečných půjčkách, ale, prosím, každá bankovka, která byla ve válce vydána, nebyla vlastně ničím jiným, nežli nucenou půjčkou státu. Prosím, co to bylo jiného, jestliže stát vypůjčil si u rakousko-uherské banky bankovky, vydal je ven, dal jim nucený oběh, to jest, řekl, že je každý musí přijímati za 10, 20, 100 K? To nebylo přece nic jiného, než nucená půjčka. A vidíte, slavné shromáždění, obyvatelstvo ty nucené půjčky bralo, nereptalo, neříkalo nic. A prosím, ve skutečnosti to bylo všechno na to, aby mohla býti vedena válka. A nyní, prosím, přichází vláda Československé republiky a říká, že nechce této nucené výpůjčky na válku, že ji chce na to, aby udělala ve financích pořádek, že chce

z toho dokonce platiti úroky, kdežto, co se dávalo rakousko-uherské vládě, bylo bezúročné, poněvadž se z peněz neplatil žádný úrok. A tu ovšem myslím, že z toho samotného jest viděti ten veliký rozdíl mezi dřívější finanční správou, která dělala nucenou půjčku pomocí rakousko-uherské banky, aby mohla vésti válku a mezi nynější finanční správou, která dělá sice nucenou půjčku, platí z ní úrok, ale dělá ji proto, aby docílila nápravy těch škod, které válkou byly způsobeny. Tedy já se té výtky, že nutím někoho k takovéto zápůjčce a že to jest nesociální nebo nesprávné, nebojím. Myslím, že při takových věcech rozhoduje zde účel, a myslím, že tímto způsobem na druhé straně dostává každý do ruky skutečně cennější korunu nežli před tím, když ji tam nesl. Ovšem, já bych varoval velice, aby se myslilo, že tímto okolkováním našich bankovek jest již vyhráno a že ty bankovky půjdou nahoru a budou náramně vítány na všech stranách, poněvadž to jsou bankovky Československé republiky. Před touto, řekl bych naivností, bych velice varoval. My si musíme býti vědomi, že jen tenkráte bude míti ta naše česká koruna skutečně dobrý zvuk a dobrý kurs, vyhovíme-li třem nejzákladnějším podmínkám správného života hospodářského: **dovedeme-li si svůj rozpočet státní upraviti takovým způsobem, aby nebyl pasivní, dovedeme-li v tom státním rozpočtu šetřiti, dělati jen to, co jest nevyhnutelně potřebné, všechno ostatní, co nemusí ihned býti, odkládati na budoucí časy a při tom kryti schodky, které tady vzniknou novými daněmi.** Jestliže my vůči cizině budeme se moci vykázati skutečně aktivním rozpočtem, pak budou také věřit naší koruně.

Ale ovšem to samo o sobě ještě není tím rozhodujícím. My nesmíme šetřit jenom ve státě, ale musíme šetřit vůbec. **Musíme šetřit a vyrábět, jiné po-**

mocí nám není, jinak ta koruna bude stejně devalvována, jako byla ta stará. Nebot jisto jest: máme-li si vzíti z někoho příklad, můžeme si vzíti příklad z Francie. Francie, která byla v r. 1870 skutečně uvalena do takového velikého neštěstí, jakým byla prohraná válka s Německem, kdy musila zaplatiti 5 miliard — na tu dobu chromná suma — válečné náhrady, ta hospodářsky válku nad Německem vyhrála, ovšem jenom tím, že dovedla šetřit, že se vrátilo všechno její obyvatelstvo k té veliké šetrnosti, o které řekl Robert Peel, že, jestliže v Anglii z pěti lidí čtyři jsou střádalové, tedy ve Francii ze 40 jest jich 39. Oni se vrátili k šetrnosti, ale také se neobyčejně rozmohli, pokud se týče výroby. Uvažme, že Francie zmenšená válkou z roku 1870, Francie zpustošená, již v roce 1872 vyvezla o 8½ milionu liber šterlinků více, kdežto vítězné Německo vyvezlo jenom o ¾ milionu liber šterlinků více, nežli vyvezla před válkou. Tím Francie vyhrála, vyhrála hospodářsky válku nad Německem, že mohla zaplatiti velmi brzo svou válečnou náhradu, a způsobila rychlým zaplacením válečné náhrady onen ohromný krach, který následoval v r. 1873.

A proto nemohu přestati tím, abych skutečně vždycky a všude říkal, že my tady v Nár. shromáždění nějakým prostým zákonem, nějakým dekretem valutu napraviti nemůžeme, nýbrž že valutu můžeme napraviti jenom tenkráte, jestliže **všichni budeme pracovat a jestliže všichni budeme šetřit.** (Výborně!)

Třetí oddíl jaksi návrhu, který zde byl učiněn, týká se daně z majetku. Nemohu přijíti před slavné Nár. shromáždění dnes s návrhem, jak bude daň z majetku vypadati, a pokládal bych to také za dosti nebezpečné, abych s takovým návrhem před vás nyní

přicházel. Ze dvou důvodů: předně z toho důvodu, že nevím, jak velké je jmění, z kterého to mám bráti. Proto bych nemohl ustanoviti procento a způsob oné úhrady. A druhý důvod je ten, že bych dnes nerad říkal, jakým způsobem bude provedeno odstupňování, jaký majetek bude osvobozen, poněvadž bych tím dociloval jenom jednoho: že by se každý chtěl dostati do té nižší kategorie, kdežto, když se to neví a prostě dělá se soupis majetku, abychom se dověděli, kolik ho máme, a potom to mohli rozvrhnouti, tedy žádný neví, zdali se to zrovna před tou jeho korunou nezastaví a nespadne-li do té vyšší sazby. Ale v hlavních zásadách bych řekl toto: dávka z majetku — a proto také jmenuji to d á v k o u — musí býti zaplacena najednou. Nechci, abychom zavedli dávku z majetku, která by byla rozvržena na 10—15 let, poněvadž by to neznamenalo nic jiného než, že by byly ty kvoty, které by na to připadly ročně, započítávány do nákladů výrobních a přesunovány ceny zboží, kdežto když by dávka byla najednou zaplacena, není žádného důvodu pro přesun.

Ale právě proto, že bych si představoval dávku takovým způsobem placenou, musím toho dbát, aby zde byla jakási jistota, jakási záruka snadného a lehkého dobývání a zaplacení. Návrhy, o které zde jde, směřují v prvé řadě k tomu, abychom zjistili majetek movitý, majetek, který by nejsnáze mohl zmizeti, který nejsnáze by mohl utéci přes obvod našeho státu.

Já, prosím, žádám Národní shromáždění o prostředky, které pan referent nazval prostředky často až brutálními a drakonickými. Já bych, prosím, nerad těch drakonických prostředků užíval, ale jednoho bych rád docílil: totiž toho, aby bylo zřejmo pro každého poplatníka, že, ať dělá co chce, neuteče, po-

něvadž jenom potom přijdeme ke správnému odhadu majetku. Jestliže bude obyvatelstvo skutečně v těchto věcech pomáhat, — já říkám, že je to občanská povinnost každého člena republiky, aby pomáhal ke správnému zjištění jmění svého i těch ostatních, (Hlas: Výborně!), že je to občanskou povinností proto, poněvadž, čím více toho jmění bude zjištěno, tím menší bude dávka ze jmění, čili jinými slovy: ten, kdo zatajuje toto jmění, nejedná jen proti státu, nýbrž proti každému spoluobčanu. (Posl. Vaněk: Tak jest! Výborně!) Poněvadž my budeme věděti, že potřebujeme na úpravu valutní a ostatních hospodářských poměrů takový a takový obnos, a ten obnos podle zjištěného jmění navrhneme, proto každý, kdo se bude chtíti vymknouti této povinnosti, poškozuje nejen stát, nýbrž poškozuje také své bratry. (Posl. Vaněk: Nezapomeňte na progressi!)

Pánové, s té strany je docela zbytečno jaksi mne upozorňovati na progressi. Já, pánové, jsem již to řekl napřed, že daň z majetku má býti pro mne jen jiným způsobem formy devalvace těch korun zbohatlických. (Souhlas. Výborně!) To, jak jsem řekl, nemohu provésti jinak, než právě progressí.

Já, pánové, bych si přál, — to ovšem nezáleží na mně, nýbrž na slavném shromáždění — aby mohla býti daň z majetku provedena tím způsobem, že by majetek předválečný byl stižen co možná mírně a přírůstek válečný velmi ostře a současně abychom mohli udělati jednu věc: abychom u těch, kteří válkou na svém jmění utrpěli ztrátu, jejichž jmění se zmenšilo, mohli přikročiti k jisté degressi, ke zmenšení sazby, která by jinak platila. (Výborně!) Tím bychom zajisté docílili u všech lidí, co u daní je velice důležito: že by měli pocit, že tato dávka jest dávkou spravedlivou.

Prosím slavné shromáždění, abyste návrh, který jsem vám předložil, přijali. Jsem si plně vědom velké zodpovědnosti, kterou na sebe beru tím, že s tímto návrhem jsem před vás předstoupil. Jsem si vědom, že tím na se beru zodpovědnost do budoucnosti, jsem si vědom toho, že zde není žádného příkladu, nebo, abych tak řekl, šimla, podle kterého se dají tyto věci dělat a opisovat. Vím, že tím děláme veliký pokus, pro který jsem hleděl si získati bezpečná data, udělati zkoušky, zjistiti si celý stav našeho hospodaření tím, že jsem si jeden a půl miliardy vypůjčil z hotovostí a díval jsem se, jak bude vypadat hospodářský život, hleděl jsem se dříve, předem přesvědčiti o tom, zda se neklamu, zda bude možno docíliti jistého ozdravění, a přišel jsem k náhledu, že tato cesta, kterou vám doporučuji, jest správná.

Ovšem říkám jedno: takové veliké věci dají se provésti jen za spolupomoci, za upřímné spolupomoci veškeré veřejnosti. Bez té spolupomoci ovšem těžko může jeden člověk zmoci to, co světová válka tady nashromáždila, a proto bych prosil všechny, ať už mají vliv v žurnálech, nebo v úřadech, nebo kdekoliv jinde, aby v těchto dobách, které byly nazvány bitvou, stáli na svých místech a pomáhali bojovat, poněvadž mohou býti ujištěni, že to není můj boj, že to není Rašínova bitva. Ne, to je bitva za lepší budoucnost finanční a hospodářskou Československé republiky a tu musí býti všichni v řadách a všichni musí státi, aby ji udrželi, aby pomáhali. (Výborně! Hlučný, dlouhotrvající potlesk.)

Příloha V.

Zákon ze dne 10. dubna 1919, č. 187 sb. z. a nař., jímž se upravují oběh a správa platidel v československém státě a doplňuje zmocnění ministerstva financí dané zákonem ze dne 25. února 1919, č. 84 sb. z. a n.

Podle usnesení Národního shromáždění se nařizuje:

§ 1.

Právo vydávati v oblasti československého státu platidla a raziti mince přísluší až na další zákonné ustanovení výhradně státu.

§ 2.

Bankovky označené ve smyslu zákona ze dne 25. února 1919, č. 84 sb. z. a n., jsou, pokud nebudou vyměněny za jiná platidla, zákonným platidlem, a jest stát i kdokoliv jiný povinen přijímati je při placení v jmenovité jich hodnotě.

§ 3.

Neoznačené bankovky rakousko-uherské banky — pokud ministr financí ohledně některých druhů přechodně jinak neustanoví — přestávají býti zákonným platidlem.

§ 4.

V právním poměru rakousko-uherské banky k bankovkám jí vydaným nenastává touto úpravou žádná změna. Státní správa československého státu vyhražuje si však ohledně bankovek označených ve

smyslu zákona ze dne 25. února 1919, č. 84 sb. z. a n., výhradní právo, uplatňovati vůči rakousko-uherské bance nároky z nich plynoucí.

§ 5.

Měnová jednotka pro oblast československého státu označuje se jako koruna československá, ve zkratce K č.

§ 6.

Závazky, znějící na koruny rakousko-uherské měny, které jsou splatny v oblasti československého státu, platí se v korunách československých, při čemž se počítá jedna koruna československá za jednu korunu rakousko-uherskou. Ministr financí je zmocněn stanoviti, pokud mezinárodní styk zvláštními státními smlouvami nebude upraven, z tohoto pravidla úchylky.

V platnosti nařízení vlády republiky Československé ze dne 1. dubna 1919, č. 167 sb. z. a n., nenastává změna.

§ 7.

Zlaté, stříbrné, niklové, bronzové a železné mince korunové měny rakousko-uherské a stříbrné zlatníky rakouské měny zůstávají až na další v oběhu. Ministr financí může stanoviti v tomto ohledu úchylky.

§ 8.

Ministr financí se zmocňuje, aby spravoval státní dluh, vzniklý stažením bankovek ve smyslu § 1. zákona ze dne 25. února 1919, č. 84 sb. z. a n., rovněž

státní dluh uzavřený na základě zákona ze dne 25. února 1919, č. 88 sb. z. a n., aby pečoval o oběh a opatření platidel ve státě československém a za tím účelem zařídil, čeho zapotřebí, v poměru k rakousko-uherské bance buď cestou smluvní nebo nařizovací a aby vůbec až do jinaké zákonné úpravy obstarával funkce státní cedulové banky, zřídil k tomuto účelu bankovní úřad a pro tuto činnost pomocné orgány přibral neb ustanovil na smlouvu nebo na základě občanské pracovní povinnosti, zejména aby také pro usnadnění správy bankovního úřadu zřídil bankovní výbor a vymezil jeho působnost v rámci svých oprávnění.

§ 9.

Nová platidla, k jichž vydání se ministr financí zmocňuje za účelem výměny kolkem označených, pokud se týče neoznačených, ale zatím v oběhu ponechaných bankovek, budou zníti na československé koruny a budou jako státovky tvořiti část přechodného měnového dluhu československého státu, jenž je bude ve jmenovité hodnotě přijímati u svých pokladen při placení.

Stejně bude kdokoliv jiný povinen přijímati je po rozumu tohoto zákona jako placení.

§ 10.

Zvýšení oběhu státovek nad úhrnný obnos bankovek zákonem ze dne 25. února 1919, č. 84 sb. z. a n., a nařízením ministra financí ve srozumění s ministrem spravedlnosti ze dne 25. února 1919, č. 86 sb. z. a n., jako platidlo s nuceným oběhem stanovených, jest přípustno jen tehdy, je-li pro tato platidla plná soukromoprávní úhrada bankovní. Jiné rozmnožování může se státi pouze zákonem.

Úhrnný obnos bankovek v předchozím odstavci zmíněný sestává:

1. z bankovek při původním okolkování kolkem opatřených;

2. z bankovek vydaných do polovice obnosů žírových účtů a pokladničních poukázek rakousko-uherské banky, převzatých po rozumu nařízení vlády republiky Československé ze dne 6. března 1919, č. 119 sb. z. a n., a

3. z bankovek jedno- a dvoukorunových, které jsou na území státu československého v oběhu.

§ 11.

Pokud opatření tohoto zákona nenabyla účinnosti již ve smyslu zákona ze dne 25. února 1919, č. 84 a 88 sb. z. a n., nabývají účinnosti dnem vyhlášení.

§ 12.

Výkon tohoto zákona ukládá se ministru financí.

T. G. Masaryk v. r.
Švehla v. r., v zastoupení min. předsedy.
Dr. **Rašín** v. r.

Příloha VI.

Řeč v Národním shromáždění dne 13. května 1919 při předložení rozpočtu na rok 1919.

Slavné shromáždění!

Slíbil jsem, že do konce dubna podám rozpočet příjmů a vydání Československé republiky na rok

1919. Tomuto slibu jsem tím, že jsem dnešního dne v první schůzi, která po konci dubna nastala, tento rozpočet předložil, dostál. Slíbil jsem Národnímu shromáždění, že rozpočet zařídím tím způsobem, aby byly příjmy i vydání rozděleny na příjmy a vydání řádná a mimořádná, abychom aspoň přibližně viděli, jak bude naše hospodářství vypadati, když nastanou normální poměry, a abychom odlišili to, co mimořádné poměry vyvolaly, od toho, co bude nákladem i co bude příjmem za dob řádných. Také tomuto svému slibu jsem dostál a rozpočet tím způsobem sdělal. A tu, pokud jde o řádný rozpočet, činí řádná vydání 2.124,849.145 K a řádné příjmy 2.306,620.802 K, čili řádný rozpočet jest aktivní 181 miliony korun.

Bylo by to skutečně radostné, kdybychom si mohli říci, že pro budoucnost, za normálních poměrů, budeme moci vystačiti se všemi těmi příjmy a že vystačíme se všemi vydáními, která až dosud sluší pokládati za řádná. Já ovšem musím do této radosti kápnouti trochu pelyňku, a sice musím upozorniti docela otevřeně, že ve státním dluhu Československé republiky, odst. VII., neuvádím žádné zúročení, žádné úrokové břemeno z dluhů, které eventuelně naše republika bude museti převzíti z předválečných dluhů rakouských. Uvésti jsem tam nemohl nic a sice proto, poněvadž bych tím praejudikoval eventuelně rozhodnutí mírové konference. Následkem toho toto ocenění zde schází a přirozeně bude míti svůj určitý vliv na to, zdali ten sufficit zůstane čili zmizí. Ale mimo to ještě musím upozorniti, že v mimořádných vydáních státních dluhů uvádím obnos 92 milionů, které však, jak dále ukáži, přemění se povlovně na řádné zatížení. A toto zatížení vzroste ještě tím, jestliže budeme musiti deficit mimořádný krýti nějakou výpůjčkou.

Mimo to musím upozorniti, že v ministerstvu Národní obrany počítám jako řádný výdaj obnos 211 mil. Ovšem nevím, zdali s tímto obnosem i při řádném rozpočtu za normálních dob vystačíme.

Pokud jde o ministerstvo železnic, počítá se se řádným výdajem v obnose 739 mil., a také zde vzhledem k stavu železničního parku, vrchní stavby a všeho ostatního, při nutnosti nových investicí myslím, že s tímto obnosem řádných výdajů, leč bychom se při železnicích skutečně naučili šetřiti, sotva dovedeme vystačiti.

Pokud se týče příjmů, tu ovšem eventuelní zvýšení těchto příjmů v dobách normálních může nastati a sice tím, že dosavadní malý výnos daně z piva a dosavadní daně z lihu vzhledem k tomu, že veškerý ječmen a veškeré brambory musejí býti věnovány výživě lidu a nemohou býti ani sesladovány ani přeměněny v líh, poskytly by nám trochu větší výnos.

Ale jinak, až přehlédneme mimořádný rozpočet, přesvědčíme se, že z tohoto mimořádného rozpočtu přejde ještě celá řada věcí i do mírového hospodářství, takže nemůžeme býti obzvláště nějak hrdi na to, že končíme v řádném rozpočtu sufficitem 181 mil.

Já, velectění pánové, přejdu však k rozpočtu mimořádnému. A tu v mimořádném rozpočtu obnášejí mimořádné výdaje 3.829,164.404 K a mimořádné příjmy 505,762.698 K, čili, pánové, končíme v mimořádném rozpočtu deficitem 3 miliardy 300 mil. Velice bychom si mohli přáti, kdyby tento mimořádný deficit byl skutečně mimořádný a poslední. Jestliže pátráme po příčinách, proč takovýto veliký mimořádný deficit vznikl, tu musíme příčiny hledati v různých směrech. V prvé řadě jde ještě až dosud o rok ve skutečnosti válečný. My jsme byli povoláni — nebo, chcete-li, povolali jsme se — k utvoření samo-

statného státu, ale dostali jsme stát, který byl od Rakouska vyrabován, zbaven prostředků pro živobytí lidu, zbaven dobytka, zbaven veškerých surovin a veškerých prostředků k tomu, aby zde mohlo nastati řádné hospodářství. Naši spojenci vedli válku blokádou, a chtíce nechtíce také nás touto blokádou trefovali, poněvadž naše geografické položení bylo takové, že jsme byli v Rakousku. Tato blokáda měla za následek, že veškeren náš průmysl byl zbaven jakýchkoliv surovin a že dovoz všeho byl úplně znemožněn, a jest zajisté, vzácní pánové, krásné, že, když nastalo příměří, ti naši přátelé za hranicemi pokládali za svoji první povinnost, aby pomohli českému národu. (Výborně! Sláva jim!) V prvé řadě byla to veliká republika americká (Výborně! Potlesk.), která přišla s velikým úvěrem potravinovým, přišla s úvěrem, poněvadž velice dobře ví, že my nečekáme na dary, nýbrž, že čekáme jen na pomoc, (Výborně!) že tak jako ve válce si naši za hranicemi nedali nic darovati, i my tvoříce stát nechceme býti obdarováni, nýbrž chceme jen, aby nám bylo pomáháno. (Výborně! Potlesk.)

Za tuto velikou pomoc, kterou poskytla nám republika severoamerická, zůstaneme vždy zajisté vděčni, a ti, kteří se starají o dovoz potravin k nám, jako ministr Hoover a prof. Hutchinson, zůstanou jistě na věčné časy zapsáni v knize, ve které bude jednou líčeno, jak český národ po třistaleté nesvobodě dopracoval se svobody. (Výborně! Potlesk.)

My zajisté musíme býti vděčni Francii a Italii, že přišly nám na pomoc, abychom mohli brániti vojensky svoji tvořící se republiku proti úkladům svých sousedů. (Výborně!) Musíme býti obzvláště vděčni Francii, poněvadž ta sama v této válce utrpěla rány

přímo smrtelné. A my musíme býti jistě také vděčni Anglii (Výborně!), že nás přiblížila k moři (Potlesk), že nám umožnila to, aby tento středoevropský stát mohl se dostati k Černému moři i k moři Baltickému. A my věříme, že tento největší námořský národ, až naše republika bude konat pod vlastní vlajkou první kroky po moři a první jízdy ve volnosti a svobodě, že nás svými zkušenostmi a vším tím, co mu jest k disposici, dovede podpořit. (Výborně! Potlesk.)

Ale jisto jest, že jedno od nás mají všichni právo očekávati: že my dovedeme si pomoci sami, když první výpomoc nám poskytnou. A tu ovšem my chystáme se k této práci. Překáží nám a překážela nám v tom ovšem jedna věc. My rozešli se v této říši s ostatními státy a měli jsme nárok na to, abychom dostali to, co po Rakousku zde zbylo. My jsme měli nárok, abychom všechno to veliké jmění, které v centrále zůstalo, dostali včas. A tu musím výslovně konstatovati, že ti, kteří vládnou v těchto státech, v nichž byly dříve centrály obou států, se ve svém poměru k nám, v hospodářském poměru nijakým způsobem nezměnili, že zůstávali i nadále vůči nám stejným způsobem nepřátelskými, jako byli dříve. A já doufám, že při jednání mírovém bude uváženo, že není potřebí, aby nějaká země byla zničena zbraněmi, aby byla roztřílena kanony, aby bylo děláno příkoří ženám a dívkám, že není potřebí, aby bylo organisováno vojenské lupičství, jak jsme viděli v této válce, nýbrž že stačí, aby rafinovaným způsobem byla ochuzena jedna část státu na útraty států ostatních. Doufám, že všechna tato příkoří, která jsme za Rakouska utrpěli v této válce, dojdou ocenění v mírových jednáních. Ale ani na to nemáme ve skutečnosti práva spoléhati, my můžeme v tom spoléhati jen sami na sebe.

A jestliže tedy oceňujeme, proč vznikl náš tak veliký deficit, tu některé položky musíme připočísti na vrub těchto věcí válečných. Jest tu hned jedna položka takových válečných opatření, totiž vyživovací příspěvky v obnosu 1081 milionů. Připočteme-li k tomu ostatní podpory, které jsou udělovány z důvodů vojenských, obnáší tento výdaj 1200 milionů. My tento výdaj neseme, a sice neseme ho s jistou hořkostí.

Tyto válečné vyživovací příspěvky a všechna opatření, která byla na říšské radě právě pro válku konána, jsme my podporovali, naši poslanci na říšské radě o zvýšení všech těch věcí a všech takových nákladů se namáhali. Namáhali se proto, poněvadž chtěli velkým zatížením rakouského státu seslabiti válečnou stranu rakouskou, poněvadž chtěli tím, že finance rakouské rozvrátí, způsobiti rychlejší porážku sobě nepřátelského státu. Bohužel, tyto důsledky své politiky musíme dnes také nésti. A musíme je nésti ještě po jedné stránce. Všechny tyto příspěvky byly jistě velmi ochotně povolovány tam, kde jsme měli vliv, poněvadž platilo mínění, že z cizího krev neteče. Ale dnes ta krev teče z vlastního, a kdybychom skutečně u nás byli dospěli již tak daleko, že každý občan by se ohlédl, co ty věci stojí, tedy zajisté všichni občané by si bývali provedli revisi, zdali neberou tyto vyživovací příspěvky lidé, kterým po právu a zákonu nenáležejí. A já jsem přesvědčen, že, kdyby všichni občané — jen úředníci to dělati nemohou, to by bylo příliš málo — ale kdyby všichni občané si tuto revisi provedli, že bychom na těchto příspěvcích ušetřili dobrých 300 milionů. (Souhlas.) Není žádné pochyby, že tento obnos vzhledem k tak veliké demobilisaci, kterou jsme v nejstarších ročnících provedli, vypadá příliš vysoký. Ale to, vele-

ctění pánové, jsou důsledky naší, řekl bych ještě příliš mladé občanské statečnosti, poněvadž k občanské statečnosti náleží a náležeti musí, že křivdu, nesprávnost snášeti nesmíme ani u druhých, když ji někdo páše.

Druhá velká položka, ze které se skládá náš mimořádný deficit, je položka usnadnění živobytí. Drahota, která následkem devalkované měny nastala a která nastala také následkem toho, že zde bylo příliš málo věcí, příliš málo statků a potřeb, vedla stát k tomu, že poskytoval celou řadu úlev a podpor na zlevnění potravin, na zlevnění chleba a na zlevnění masa.

Tyto obnosy dělají cifru 220 milionů. Mimo to nedostatek veškerých surovin následkem právě boykotu a následkem blokády vedl k tomu, že po demobilisaci nastala veliká nezaměstnanost. Za 2 měsíce v Čechách, na Moravě a ve Slezsku bylo vyplaceno na podporách v nezaměstnanosti 58 milionů. Do rozpočtu dáváme obnos 216 milionů, předpokládajíce, že tato nezaměstnanost bude povlovně klesati, poněvadž snad neplyne z toho důvodu, že by lidé pracovati nechtěli.

Doufám, že tato příležitost k práci se bude množiti, poroste, a že tento obnos 216 milionů snad ani nevyčerpáme. Nevyčerpáme ho ovšem tenkrát, jestliže zase občané — nejenom úřady — beze všeho milosrdenství budou hleděti na správné provádění zákona, kterýžto není určen pro to, aby z něho brali podpory lenoši, nýbrž jenom ti, kteří příležitosti k práci nemají. (Výborně!)

Tu ještě má naše občanstvo příležitost, aby zmenšilo tento deficit. Při obou položkách: při vyživovacích příspěvcích i při položce na nezaměstnanost musí býti spolučinno všechno obyvatelstvo, neboť,

velectěné shromáždění, za tento rozpočet a za jeho schodek nejsem zodpověden já, není zodpovědna vláda, není samo zodpovědno Nár. shromáždění, nýbrž do valné míry je za výsledky tohoto hospodářství zodpovědna celá veřejnost. Já snad ze všech těch zodpovědných jsem za výsledky rozpočtové zodpověden nejméně a to proto, poněvadž já jsem se nejvíce namáhal o to, aby náš deficit byl co možná nejmenší.

Já jsem se proto namáhal o to bez ohledu, zdali je to populární nebo ne. Já jsem vzal na sebe to těžké břímě ministra financí, břímě, které žádný nechtěl, a myslil jsem, že první povinností každého ministra financí jest šetřit. Totéž myslil také Lloyd George, když byl ministrem financí. Dopadlo to pro něho také špatně. A tu, pánové, přicházím k položce, která zavdávala v tomto shromáždění a v mém poměru k jednotlivým výborům nejvíce příčin k frikcím, a to jest položka: „Přídavky, příplatky, cestovné, paušály státních zaměstnanců". Tato položka u zaměstnanců státních dělá 350 mil. K, u zaměstnanců železničních 269 mil. K, u vojska, gážistů a mužstva 245 mil. K, úhrnem 864 mil. K.

Já vím, velectění pánové, že je dnes situace ministra financí velice nepříznivá. My ale všichni se pamatujeme, že v rakouském parlamentě, když jednalo se o milion, byly sváděny celé bitvy a ministerstvo Körbrovo padlo pro refundaci 7 milionů. Dnes ty věci stojí tak, že když něco nestojí 100 mil., jest to laciné. Prosím však, račte laskavě uvážiti, že celý výnos daní přímých i nepřímých činí 617 mil. korun a drahotní přídavky zaměstnanců státních a vojska bez železničních zaměstnanců 595 mil. K, čili z celého výnosu daní přímých i nepřímých zbývá na to všecko ostatní 22 mil. K, které však, pánové, budou zítra neb

pozitří velmi dokonale zkonsumovány. Jestliže tedy, velectěné shromáždění, jest takovýto stav, můžete se tomu ministru financí divit, že hledí šetřiti? Jest to jeho povinností, jestliže nechce skutečně způsobiti velkou finanční katastrofu.

Já nemíním slavné shromáždění nějakým způsobem strašiti. Račte však uvážiti, že máme jeden podnik, největší podnik státní, a to jsou naše státní železnice. Račte se podívati, mnoho-li k tomuto deficitu 3 miliardy 200 mil. K přispěl tento náš státní podnik. Já jsem se vyjádřil snad špatně, já jsem měl říci, mnoho-li tento státní podnik přispěl k výtěžku. To by se rozumělo samo sebou, jestliže se jedná o státní podnik.

Velectěné shromáždění! Železnice však vykazují příjmů okrouhle 700 mil., vydání 1050 mil. a k tomu drahotní přídavky 269 mil. K, čili jejich deficit dělá 600 milionů, za nějakou chvíli vzroste o dalších 100 milionů a já myslím, že to půjde ještě výše. Jestliže, pánové, uvážíte, že železnice vydají dvakrát tolik, kolik měly příjmů, musíte si říci, že snad bylo by pro stát lépe, kdybychom to někomu dali. (Posl. Modráček: Jestli by to někdo vzal! Veselost.) Nemáte v tomto deficitu ještě vůbec ani úroky z dluhů, které event. budeme musiti převzíti a které při nejmenším musíme odhadovat na 80 mil.

Velectěné shromáždění, já jsem druhý Čech ministr financí — prvním byl dr. Kaizl ve Vídni — a oba dva shodujeme se v jednom: že státní dráhy nemají býti pasivní, že státní dráhy to, co vydávají, musí svými příjmy také krýti. Velectění pánové, račte si vzíti soukromého podnikatele, nějakou společnost dráhy, která by vydávala dvakrát tolik nežli přijme; ta musí, poněvadž zde není nikoho, kdo by to za ni zaplatil, udělati bankrot. U státních drah se to

přece nemůže udělati tak, že by podnik přišel jednoduše do státní pokladny a odtud si obnosy na krytí deficitu vybral. Ty státní dráhy na sebe fakticky musí vydělat a já konstatuji, že po této stránce jsem v úplném souhlasu se svým kolegou ministrem železnic (Výborně!) a že před vás také on přijde — on vlastně sám to může učiniti ve své působnosti — s takovým zvýšením tarifů, že tento deficit bude kryt. Přirozeně, nebude nic jiného zbývat, budou-li růsti náklady, budou také zvyšovány tarify. Já ovšem docela otevřeně říkám, že jenom mladost naší republiky může ospravedlniti to, že výdaje u železnic jsou tak veliké a i po této stránce shoduji se s ministrem železnic v tom, že by se na výdajích státních drah dalo velmi mnoho ušetřit. (Výborně!)

Ale, prosím, pánové, toto šetření musí býti prováděno skutečně způsobem, který by byl pronikavý. Neboť, velectěné shromáždění, to není ke cti republiky, jestliže jedete první třídou a máte tam rakouský pořádek, to jest, že tam vůbec nikdo neplatí. To není ke cti republiky, jestliže v II. třídě polovička lidí neplatí a polovička platí III. třídu. To není ke cti republiky, že ve III. třídě jezdí slepí pasažeři anebo platí samé režijní lístky do 4. kolena dolů i nahoru a z vedlejší linie (Veselost.); velectěné shromáždění, to není ke cti demokracie! Demokracie znamená rovnost, ale znamená rovnost také v povinnostech, neznamená taková privilegia, která se dávají na drahách. To nejde; tady znamená to odstraniti všecka privilegia a pěkně šetřiti, začíti šetřiti od tohoto. Tedy, pánové, to bude demokratické, jestliže všichni občané republiky budou stejně na železnicích platiti. (Výborně! Potlesk. Posl. Koláříková: Salonní vozy!) Já jsem nejel v salonním voze! (Posl. Koláříková: Pojďte do třetí třídy, hnísti se tam jako my, uvidíte!

Různé výkřiky.) Prosím, slavné shromáždění, je viděti, že jsme snad ještě nedospěli k tomu, aby nevzbudilo odpor, když se řekne, že všichni občané v republice jsou si rovni v povinnostech (Potlesk.), že snad nejsme ještě tak daleko, abychom směli říci, že se v republice musí šetřiti. To ovšem by bylo skutečně smutné, kdybychom nebyli již tak daleko, ale já přijdu k tomu a ukáži, že po této stránce jiné vyspělejší státy také nejsou ještě tak daleko, ale přes to je potřeba, docela otevřeně tuto věc říci, poněvadž je viděti, že pro tyto zásady se musí velmi mnoho agitovati. Bude to snad před volbami nepříjemné, ale agitovati po této stránce se musí.

Druhá věc, která nepřiměřeně zatěžuje náš rozpočet, jest to, že naše náklady na veřejnou správu jsou příliš veliké, nepoměrně veliké k rozsahu našeho státu. Jest také tuto věc třeba říci, poněvadž takovou záplavu žádostí za úřednická místa, takovou ohromnou záplavu a tolik plánů na zřízení nových a nových úřadů, jakou jsme viděli u nás v republice, myslím, ještě nikde nebylo viděti. (Souhlas.) My jsme z Rakouska převzali tu zásadu, že úředníků (Hluk. Předseda zvoní.) musí býti mnoho (Hlas: I ministerstev!), ale, pánové, my jsme spravedliví a my jsme řekli, že musí býti dobře placeni. Bylo by to sice lepší kdyby se řeklo, že úředníků má býti málo a dobře placených, ale my chceme obojí: mnoho a hodně placených. A to jest ovšem, pánové, pro naše finance velmi krutá a těžká rána. Já vím, je to velmi nepopulární, takovéto věci říkati, ale já již jsem tak neodvislý člověk, že je mně to lhostejné. Já se nedívám na strany, já se nedívám na stavy a já se nedívám na třídy; já si myslím, že když jsem vstoupil do ministerstva a přijal resort ministerstva financí, že nesmím býti ničím jiným než republikánem, ne če-

skoslovenského venkova, ani snad města, ani toho neb onoho stavu, nýbrž prostě jedině a pouze republikánem. A proto neračte z toho, co já říkám, žádnou zbraň kouti proti straně, ze které jsem vyšel. Já se svou stranou v této věci jsem velmi často a velmi ostře na štíru. (Veselost.) Ale já při tom, že jsem se svou stranou často na štíru ve všech těchto věcech, mohu říci, že jsem často v souhlasu se svými kolegy z ministerstva. Přítel dr. Soukup to jednou napsal, že to v Čechách dopadne tak: když v Rakousku byl každý sedmý člověk úředníkem, že u nás bude každý třetí (Veselost.), a tedy tato převaha úředníků, to ustavičné rozmnožování počtu úředníků povede eventuelně k tomu, že nezřídíme lidovou, nýbrž úřednickou republiku.

Velectěné shromáždění, ty závody, které vidíme, aby si jednotlivé strany získaly přízeň úředníků a učitelů, a to, že vidíme, že se příslušenství mění podle toho, která strana dá více, to mne jinak nechává lhostejným stranicky a politicky. Před jedním ale varuji, pánové; viděli jsme to už na jednom místě, viděli jsme to v Praze před válkou, kde úředníci rozhodovali ve II. sboru a každý rok byli předmětem zápasů mezi stranami. A výsledek toho byl jedním slovem: pražský magistrát. Každý Pražan vám řekne, co to znamená. Dejme, pánové, v úřednické otázce pozor, abychom z celé republiky neudělali pražský magistrát. (Výborně!)

A nyní, velectění pánové, dovolte, abych přistoupil k tomu, že vytknu ještě některé věci, které zatěžují rozpočet mimořádných výdajů. — Jest tu v první řadě ministerstvo Národní obrany. Ministerstvo Národní obrany má mimořádný rozpočet 462,146.059 K. Myslím, že ve veřejnosti jest dosti rozšířeno mínění, že vlastně tento velký deficit, který

zde vzniká, způsobují vojáci, že vlastně je proto takový, že vojáci příliš mnoho stojí a utratí. Jak vidíte, i když přidáme k tomu, co se na drahotních přídavcích vyplácí vojsku, znamená to deficit něco přes půl miliardy. Ovšem při tom upozorňuji na jedno: že tato mimořádná vydání jsou počítána do 31. července 1919, poněvadž jsme předpokládali, že do 31. července bude moci býti provedena demobilisace. Nebude-li ovšem do té doby provedena, tu, pánové, přirozeně tento obnos naroste dále. Je to potřeba, abych to docela otevřeně řekl, že tímto obnosem tři milardy 300 milionů není eventuelně — a podle situace se zdá, že zcela bezpečně — tato číslice deficitu vyčerpána.

Mimořádných vydání v ministerstvu veřejných prací nalézáme číslici 172 miliony. Z této číslice 100 milionů jest věnováno na různé nouzové práce, tedy ve skutečnosti bychom tuto číslici 100 milionů měli připočítati k příspěvkům pro nezaměstnanost, poněvadž to jest vlastně také léčení této ohromné choroby, která zde jest.

Tedy z těchto asi položek, velectění pánové a dámy, skládá se náš mimořádně veliký deficit. A já jen o jedno prosím: přestaňte jej zvětšovat! Přestaňme jej, pánové, zvětšovat, poněvadž my ten rozpočet, ten deficit, jsme dělali, protože jsme si skutečně myslili, že musíme za živého Boha mírově býti živi. My jsme jej dělali z jisté netrpělivosti, že všechny ty křivdy, které spáchalo na jednotlivých stavech Rakousko, musí býti okamžitě přes noc odstraněny. My jsme dokonce — a bylo mně to často velice hořké, když mně to bylo vyčítáno — myslili, že musíme všechno, co jsme vynutili ve své pasivní resistenci proti Rakousku na těch rakouských vládách, obratem ruky splniti. Tedy nabádám-li k tomu, vím, že konám práci, která není populární. Ale vzácné shromáždění,

to dělali jiní ministři také a nebyli proto populární, ale přece jen budoucnost jim dala za pravdu. (Posl. Modráček: Až po smrti!) Byl to — ten ještě žije — Lloyd George, který v jedné své rozpočtové řeči, kdy měl veliký deficit, jako my máme, řekl: „Co mám dělat jako finanční ministr? Dluhy dělati nechci. Jak mám ten veliký deficit krýti? Jest zcela přirozeno, že prvním cílem ministra financí, který stojí před velikým deficitem, jest, aby se ohlédl po možnosti úspor s úmyslem, aby se pokud možno vyhnul novým výdajům nebo je aspoň co možná zmenšil. Když se minulého léta rozneslo," — pokračoval Lloyd George — „že dle svých nejlepších sil míním pátrati po úsporách, prohlásil to zodpovědný nepřátelský tisk za nestydatost, přistupovati k vyšetřování možnosti úspor v některých našich velmi nákladných úřadech. Když jsem jen zkoumání stavu zařídil, byli jsme já i moji kolegové zasypáni vytrvalým posměchem, na cti utrháním a hanobením, jakých se sotva před tím nějakému ministru dostalo. Jsem i nadále toho názoru, že by se důkladné prozkoumání veškeré činnosti úřední zemi vyplatilo. Ale jest mně také úplně jasno, že nelze docíliti v tomto směru značných úspěchů potud, pokud veřejné mínění tak dalece není vychováno, aby s takovým zkoumáním projevilo souhlas a nutnou podporu." (Výborně!) A když toto řekl, pokračoval: „Proto sáhám k jinému prostředku, abych vyrovnal bilanci: k zvýšení daní a k zavedení nových daní."

Tedy, slavné shromáždění, jest viděti, že to v Anglii chodí tak, jako to chodí u nás. Snad trochu ve formách se to liší, snad tam hned ministra financí nevěšejí (Veselost), snad tam starší kultura a společenské vychování brání tomu, aby se sáhalo ihned k takovýmto výhrůžkám, ale jest viděti, že také tam

musil Lloyd George nejdříve probouzeti a budíti to, aby se smělo šetřiti.

Poněvadž se mu to nepovedlo, tedy sáhl k novým daním. Nuže, nebudete mně, velectěné dámy a pánové, zazlívati, že půjdu ve stopách tohoto anglického státníka a že vám přednesu daně, které mínim zavésti. Ale prosím, výslovně říkám, že nemohu ho následovati tak docela. On totiž řekl: „Vypůjčovat si nechci" — a já vám přece musím říci, že si vypůjčovati musím, poněvadž nemohu vyzkoumati daně, které by všechno to kryly. Pokud, prosím, bude tento mimořádný deficit, který zde je, obnášeti více nežli 1½krát tolik, mnoho-li jsou řádné příjmy, které máme, bude ovšem těžko přijíti k vám a říci, že zdvojnásobíme veškeré daně. Já tedy prosím slavné shromáždění o trpělivost, až budu tyto daně čísti (Veselost) a do jisté míry je aspoň v hlavních rysech vykládati.

Největší daň, kterou jsem již ohlásil dříve a pro kterou velmi pečlivě konají se soupisy, jest dávka z majetku — ovšem ta pro náš rozpočet a pro tento schodek nemá žádného významu, poněvadž jest určena k něčemu jinému.

Stát, který by ze jmění bral na běžná svá vydání, byl by velmi brzy hotov. Stát může brát jenom z důchodů a nikoliv ze skutečného jmění. Tedy tuto daň počítati nemůžeme ke krytí tohoto schodku. Ale přece mám za svou povinnost říci jaksi, jakým způsobem a jak daleko dospěly tyto přípravy a to tím spíše, že u nás obyčejně netrpěliví lidé myslí, že s takovou obrovskou věcí, jako jest daň z majetku, můžeme býti hotovi přes noc. Takoví čarodějové nejsme.

Tedy pro daň z majetku provádějí se soupisy. Tyto soupisy jsou na základě zmocňovacího zákona až do dneška všechny vypsány a budou do 10. čer-

vence provedeny. Mimo to předstoupím před slavné shromáždění s návrhem na zmocnění, abych provedl ještě soupis majetku nemovitého a hypotekárních pohledávek. Tím by bylo skončeno celé zjišťování majetku a **na podzim by se mohlo přistoupiti k projednávání zákona o dávce z majetku.** (Posl. P. Krojher: Válečné zisky!) Hned k tomu přijdu.

Pokud jde o soupis peněz, které byly při okolkování, tedy snad stačí několik dat, aby bylo zřejmo, jaký efekt tato akce měla. Předpokládali jsme, že v oběhu bylo 7½ miliardy bankovek. Ve skutečnosti bylo k okolkování předloženo za 4.969 milionů bankovek. (Hlasy: Slyšte! To jest málo!) Mimo to ovšem byly zde hotovosti státní, — poněvadž nikdy nebyly daně placeny tak rychle jako tenkrát, v obnosu 2.400 milionů — takže celkový oběh byl 7.382 milionů. Žírový účet u rakousko-uherské banky obnášel 1.615 mil. a pokladniční poukázky 468 milionů. Z celého skutečného obnosu bankovek rakousko-uherské banky per 37 miliard bylo tedy v Československé republice 7 miliard a z možného oběhu, který by se rozmnožil tím, že by byly vydány bankovky na všechny žírové účty a pokladniční poukázky, na 51 miliard, bylo v Československé republice 9½ miliardy, tedy poměr, pokud se toho týče, zajisté příznivý.

Pokud se týče stažení 50%, tu konstatuji, že ve skutečnosti následkem toho, že státní hotovosti byly úplně okolkovány, že byly vklady do 500 K vráceny úplně a mimo to že byla vrácena celá řada peněz, které měly ráz veřejný, obnáší oběh bankovek dnes 4.943 miliony a mohl by býti tento oběh ještě z žírových účtů a pokladničních poukázek zvýšen na 6.400 milionů, takže zadržených bankovek jsou nečelé dvě miliardy, čili jinak asi ⅓ oběhu, který tenkrát skutečně byl, i oběhu, který by vůbec mohl býti.

Z toho, vzácní pánové, vidíte, že všechny snahy, uvolniti ještě nějaké obnosy z těchto zadržených bankovek, by ohrožovaly celý tento plán. Ohrožovaly by ho proto, poněvadž to, co vůbec mohlo býti propuštěno, to skutečně již bylo velmi konciliantně propuštěno, takže oproti původně zamýšlenému zadržení 50% došli jsme ve skutečnosti na 33%.

Jinak ovšem od tohoto opatření byly snad na mnohých místech očekávány bůhví jaké výsledky. Já jsem tenkrát zde výslovně řekl, že jest to jen první krok na této cestě a že všechno se bude říditi podle toho, jakým způsobem bude pokračovati rozvoj našeho národního hospodářství, poněvadž valuta nemůže býti předepisována žádným nařízením ministerstva financí, nýbrž ona jest výsledkem skutečného hospodářského stavu státu. A tu ovšem na zahraničních trzích naše valuta stoupla a byla skutečně oceněna.

Bylo skutečně oceněno to, že jsme svoji měnu od měny rakousko-uherské banky odloupli a že jsme se postavili na stanovisko, na němž doufám, že setrváme, že totiž oběh bankovek nebudeme státními půjčkami rozmnožovat.

Ovšem naděje, které byly kladeny do toho, že ceny půjdou dolů u nás následkem toho, jsou přepiaty. Neboť, pánové, aby mohlo to tímto způsobem působiti, musela by bývala nastati stabilisace veškerých důchodů a musely by přestati stoupat mzdy a musely by přestat stoupat platy a služné. (Posl. Modráček: A ceny!) Pardon! Prosím, všechno to dohromady souvisí v kruhu, ze kterého se nenechá žádný článek vytrhnout. Tedy při tom, jestliže zlepšování koruny by mělo míti tento výsledek, potom by musili všichni, kterých se to týká, řeknu, míti nějaký čas trpělivost. O nic jiného by zde nešlo.

Ale, velectění pánové, ať věci dopadnou jak chtějí, ať jdou všechny mzdy a všechny platy ještě do výše, ať výrobní náklady rostou a stoupají jak chtějí, to nemění na jedné věci celého toho plánu potud nic, že nijak neprejudikuje jiné řešení, že to jiné řešení může nastati, jestliže tyto věci stanou se nesnesitelnými. Je prostě plánem, který znamená stabilisaci, zachycení alespoň těch poměrů, aby se nehoršily, a to myslím, velectěné shromáždění, že se povedlo, že poměry se nehorší, že naše měna neklesá, že naše měna není podrobena takovému klesání, jako to bylo dříve. (Posl. Kříž: Ceny stoupají!) Ale mzdy také a vaše služné také!

Tedy, velectěné shromáždění, ty věci se nedají odlupovat od sebe. To je kruh hospodářský, kde se nedá jenom tvrditi: to a to nebude míti a nesmí míti tento účinek.

Dále, prosím, ohlašuji — jenom ohlašuji, dosud jsem mluvil o dávce z majetku — daň z majetku, která by byla kontrolou pro osobní daň z příjmu. Nebyla by daní vysokou — její výnos počítám na 40 milionů K ročně. Její sazba by byla mírná, ale ona by stihla také veškeren majetek, který je neproduktivní, který je luxusní, který se neobjeví v příjmové dani tím, že má nějaký výnos, a byla by současně doplňkem osobní daně z příjmů a byla by pro jednu věc nesmírně důležitá: že jestliže někdo dnes zapře ve svém majetku něco, tedy to bude musiti zapírati trvale, poněvadž tato daň bude trvalá a jednou se na to přijde, že při velké dávce majetkové něco zapřel. Tedy je to zároveň pojišťovací ventil pro to, aby se docílilo řádných fassí a aby zároveň veškeré té ohromné námahy za účelem zjištění majetku nebylo použito jenom jednou, nýbrž aby výsledků těch používáno bylo trvale. Ale to všechno nemá pro roz-

počet náš trvalého významu, poněvadž tato daň může býti vybírána až pro příští rok. Třetí daň, kterou ovšem nyní také nenavrhují, — a nenavrhují ji úmyslně — jest daň z konjunkturálních zisků. Poněvadž daň z válečných zisků jest jen pro letošní rok a nemůžeme na přes rok zaváděti daň z válečných zisků, je potřeba zavésti daň jinou, totiž daň z konjunkturálních zisků, poněvadž není žádné pochyby, že musíme zachytiti všechny ty, kteří za této doby, právě za doby počátku našeho hospodářského života přímo nestoudným způsobem zvyšovali ceny. (Výborně!) My musíme ukázati všem těm lidem, že jim to není nic platno, jestliže se tímto způsobem obohacují, že konec konců přijde ministr financí a to, oč se obohatili na útraty tvořícího se státu, že jim pro ten stát vezme. (Výborně! Potlesk.)

Ovšem s touto daní chtěl bych přijíti, budu-li ministrem financí — nebo můj nástupce — v měsíci listopadu a sice proto, poněvadž nikdo nesmí vědět, mnoho-li tato daň bude činiti; kdyby to věděli, hleděli by to napřed vydělat. (Veselost.)

Já jistě, velectění pánové, při tom nebudu postupovati tak fiskálně, abych hleděl nyní k tomu, aby co možná nejvíce lidí mělo tyto konjunkturální zisky, poněvadž by z toho plynuly potom veliké daně. Já jistě snažím se ze všech svých sil, abych stíhal každý takovýto neoprávněný zisk již nyní a abychom při revisích, které provádíme všude po celé republice, tyto věci zjišťovali a odevzdávali ty lidi spravedlnosti, které náležejí. (Posl. Jaroš: Teď jest taková manýra, že se to plus nezanáší do knih, nýbrž strká hned do kapsy!) My to, prosím, najdeme u toho druhého.

Tedy tyto tři daně pro náš deficit významu nemají. Následující daně však měly by již svůj výsledek. Byla by to daň z úroků kontokorentních, která

by vynesla 8 mil. ročně, přirážka k dani pozemkové, odstupňovaná podle výše daně pozemkové až do 250%, vynesla by 15 mil. (Posl. Modráček: Celá pozemková daň nebo jenom zvýšení?) Zvýšení to by vyneslo... (Posl. Modráček: To je dosti málo!) Ona sama sebou jest malá. Poplatky z nájemních smluv, které zavésti míním, vynesly by 2 mil., daň z obratu zboží, při zboží obyčejném 1%, při luxusním 10%, vynesla by ročně 300 mil. korun. Dále: poplatek z připuštění cizozemských papírů a cizozemských losů a monopol třaskavinový. U těchto tří věcí bude obnos nepatrný a nemohu ho vůbec udat. Nyní, prosím, přicházím k dalším daním: 20% dani z uhlí, která by při nynější těžbě vynesla 250 milionů. (Odpor.)

Vzácní pánové, já jsem ještě při žádném vydávání, které zde bylo, neslyšel z tohoto slavného shromáždění ozvat se slovo: Není možno. Ještě ani při jednom zatížení státního pokladu tady nepovstal nikdo proti. Velectění pánové, 20%ní daň z uhlí jest již zavedena v Německu a my ji dokonce platíme, poněvadž, pokud se nám dováží německé uhlí, tuto daň platíme v ceně a naše uhlí, které jde do Německa, je touto daní zdaněno v Německu proto, že u nás daň zavedena není. (Posl. Johanis: Zdaňte jen vývoz a ne domácí konsumenty! Různé výkřiky.)

Mně zůstává to jedno, pánové, v této věci nijak polemisovati nebudu. Vždyť, pánové, já vám pouze předkládám svoje návrhy. Kdybyste byli přišli dříve se svými návrhy, byl bych já zaujal k nim stanovisko.

Dále, prosím, zvýšení daně z vína na 40 korun z 1 hektolitru a daň nápojová — vynese ročně 30 milionů. To snad půjde, poněvadž daň tato byla zavedena také v německém Rakousku, které je přímo vinným krajem. Dále daň z luxusních vín v lahvích, a sice při vínech, která při $^{7}/_{10}$ l. (obyčejná láhev vína)

stojí přes 10 K, za každých 5 K jednu korunu. Dohromady vynese to ročně 10 mil. Zvýšení daně z lihu na 16 K z hektolitrového stupně při nynější malé výrobě, která je, vynese 63 milionů ročně; ovšem že tato daň může býti zavedena až od 1. září, tedy ten výnos pro letošní rozpočet nebude tak velký. Dále zvýšení výnosu daně z dopravy následkem zvýšení tarifů — to je automatické, poněvadž tato daň se vybírá 15 procenty s 15%ní válečnou přirážkou, to je stará daň. Zvýší-li se tarify, zvýší se přirozeně tato dávka. Vynesla by 150 milionů. V ministerstvu železnic hodlají zvýšiti tarify železniční, a sice jak na zboží, tak na dopravu osob, což by znamenalo asi 500 mil., takže by tímto způsobem ročně bylo zde krytí 1.345 milionů, pololetně ovšem nějakých 700 milionů.

Při tom, prosím, máme deficit 3 miliardy 300 milionů. Jak ráčíte viděti, ještě velmi mnoho se nedostalo k tomu, aby celý tento deficit byl kryt výnosem nových daní, a vláda musí asi apelovat na Národní shromáždění, aby jí dáno bylo právo, aby kryla tento schodek výpůjčkou. Všecky tyto daně i tento návrh na výpůjčku, to nejsou věci mého srdce, pánové, to také nejsou věci mého rozumu. Tak já si nepředstavuji úpravu finančních poměrů a úpravu nového daňového systému Čs. republiky. To není věc, za kterou bych stál a říkal, že to je spravedlivé a že to jest správné. Ne, pánové. Je to sice zvláštní, že finanční ministr tyto věci navrhuje a vám přímo říká, že se mu je ani nechce hájiti, ale jest to pravda. Proč? Poněvadž my jsme nadělali vydajů, my jsme udělali deficit na tři miliardy; na to, abychom dělali velikou finanční reformu, nebylo času a v té celé situaci, jak dnes jest, také času nebude, či jinými slovy: my si musíme vypomáhati, my musíme prozatím jenom

stojí přes 10 K, za každých 5 K jednu korunu. Dohromady vynese to ročně 10 mil. Zvýšení daně z lihu na 16 K z hektolitrového stupně při nynější malé výrobě, která je, vynese 63 milionů ročně; ovšem že tato daň může býti zavedena až od 1. září, tedy ten výnos pro letošní rozpočet nebude tak velký. Dále zvýšení výnosu daně z dopravy následkem zvýšení tarifů — to je automatické, poněvadž tato daň se vybírá 15 procenty s 15%ní válečnou přirážkou, to je stará daň. Zvýší-li se tarify, zvýší se přirozeně tato dávka. Vynesla by 150 milionů. V ministerstvu železnic hodlají zvýšiti tarify železniční, a sice jak na zboží, tak na dopravu osob, což by znamenalo asi 500 mil., takže by tímto způsobem ročně bylo zde krytí 1.345 milionů, pololetně ovšem nějakých 700 milionů.

Při tom, prosím, máme deficit 3 miliardy 300 milionů. Jak ráčíte viděti, ještě velmi mnoho se nedostalo k tomu, aby celý tento deficit byl kryt výnosem nových daní, a vláda musí asi apelovat na Národní shromáždění, aby jí dáno bylo právo, aby kryla tento schodek výpůjčkou. Všecky tyto daně i tento návrh na výpůjčku, to nejsou věci mého srdce, pánové, to také nejsou věci mého rozumu. Tak já si nepředstavuji úpravu finančních poměrů a úpravu nového daňového systému Čs. republiky. To není věc, za kterou bych stál a říkal, že to je spravedlivé a že to jest správné. Ne, pánové. Je to sice zvláštní, že finanční ministr tyto věci navrhuje a vám přímo říká, že se mu je ani nechce hájiti, ale jest to pravda. Proč? Poněvadž my jsme nadělali vydajů, my jsme udělali deficit na tři miliardy; na to, abychom dělali velikou finanční reformu, nebylo času a v té celé situaci, jak dnes jest, také času nebude, či jinými slovy: my si musíme vypomáhati, my musíme prozatím jenom

flikovati, my nemůžeme dělati žádné veliké dílo, nýbrž my můžeme jen dělati spravovačky. Ale, vzácné shromáždění, když ta vydání jste dělali, tak jste je dělali také bez nějakého plánu a já myslím, že žádný z vás a žádný z nás nevidí rád takové položky, jako jsou vyživovací příspěvky, nerad vidí takové položky, jako jest nezaměstnanost, nerad vidí takové položky, jako jsou subvence na nějaké stavby, všichni z vás by rádi viděli v těchto vydáních jiný pořádek, jiný postup, aby také mohl býti jiný pořádek a jiný postup v příjmech.

Tedy prosím, já jsem vymyslil tyto daně. Vymyslil jsem je jako věc ze skutečné nouze; něco z nich bude moci zůstati trvale, něco bude jen přechodným opatřením. (Posl. Modráček: A stojí za nimi vláda?) Ano, prosím. (Posl. Modráček: Celá?) Velectění pánové, já myslím, že vláda za těmito daněmi může státi stejně jako za nimi stojím já, a sice proto, poněvadž tady, pánové, přestávají všechny debaty, tady přestává všechno uvažování, jestli je to podle programu, aneb to není podle programu. Tady se jedná o něco jiného. Jestliže řeknete, že to nechcete dáti, tak vám docela otevřeně řeknu, že ty 4 miliardy, na které průběhem rozpočtového jednání ten deficit vzroste, nemůžete kryti jinak, nežli že budete tisknouti bankovky.

Tedy, pánové, tady přestává všechno žertování, tady přestává také to, abychom dělali nějakou „Prinzipienreiterei". My jsme ji nedělali, vy jste ji nedělali, když se dělalo vydání, tedy prosím, nyní také tyto důsledky se musí nésti. A, velectěné shromáždění, věřte, že jest to snad pro ministra financí nejméně příjemné, když musí přijíti s novými daněmi, a já jsem to byl, který se velmi rozmýšlel, abych s daněmi chodil, poněvadž jsem si myslil, že dove-

deme uspořiti tolik, abychom jakž takž s nějakou malou výpůjčkou vyšli.

To mi bylo znemožněno, a tyto daně, které navrhuji, skutečně jsou proti mému plánu, a také to říkám docela otevřeně. Ovšem, jestliže jsme si dovedli — já sice osobně ne — získati lásku a nadšení různých vrstev obyvatelstva svojí dřívější činností, tedy musíme také dáti a splniti svou povinnost vůči republice. Neboť, pánové, až jednou bude se psáti historie, jak byl tvořen tento stát, tu, věřte mi, ten historik bude se velmi málo starati o ty, kteří pro blaho nějakého stavu, nějaké třídy, nějaké určité skupiny republiky něco dělali; myslím, že historik bude si vybírati jen ty, kteří nechtěli republiku budovati podle hesla úpadkového Říma „Panem et circenses", nýbrž ty, kteří se hlásili k velkému heslu římské republiky, kdy byla nejsilnější, k heslu: „Salus rei publicae suprema lex esto". (Výborně! Potlesk.)

Blaho republiky budiž nejvyšším zákonem. Proto vás žádám, pánové, bez rozdílu stran: nehleďte na to, zdali to, co máte odhlasovati, odpovídá vašim psaným programům, ptejte se jen na jedno: zdali blaho republiky vyžaduje, aby tímto způsobem byl kryt deficit, který zde máme. Prosím také, aby v debatě, která o tomto mém prohlášení bude zahájena, a kterou velice vítám, na tomto podkladě pohybovaly se vaše vývody. (Výborně! Dlouhotrvající potlesk.)

OBSAH:

Finanční problém poválečný.

1. Zrušení privilegia bankovního. — 2. Méně statků a stejně mnoho peněz. — 3. Nedostatek zboží a rozmnožení oběživa. — 4. Zvýšení důchodů a vliv jeho na stoupání cen. — 5. Láce úvěru státu u Rakousko-uherské banky lákala k vydávání bankovek. — Trvalé zvýšení důchodů a jmění. — Přechod z úvěrního k peněžnímu hospodářství. — 6. Placení hotovými, nutnost větších hotovostí. — 7. Nepružnost oběhu. — 8. Bankovky stávají se státovkami. — Rakousko-uherská banka stává se pouze správkyní státního dluhu a tiskárnou bankovek. — 9. Pokračování inflace zvyšováním nákupních cen státu pro válku. — 10. Čelení důsledkům inflace. — Přeměna peněz z oběhu na válečné půjčky. — Podnícení lombardu válečných půjček. — Vyssávání vyšších důchodů daněmi. — Nezdar jeho. — Srovnání s Anglií a Německem. — Regulování spotřeby. — Rozdělování spotřeby. — Subvence konsumentské. — Zákaz zvyšování činží. — 11. Klesání mezinárodního kursu koruny. — Obrana proti poklesu. — Devisová ústředna. — Podceněná měna. — Vliv její na pokles nákupní síly uvnitř exportem a importem. — 12. Důvod podcenění měny. — 13. Rozvrat na valutním poli ve všech státech. — Vývoj ve Švýcarsku a Severní Americe. — Deruta markové měny. Str. 5—35.

Po převratu.

14. Náprava chyb válečných. — 15. Netisknouti bankovky pro stát. — Thesaurace bankovek. — Zařízení spořitelny vlastní. — Návrh Englišův o náhradních platidlech. — Zákaz lombardu válečných půjček. — Stanovisko Rakousko-uherské banky. — Výpůjčka Lamaschovy vlády. — Odúčtovací banka. — Půjčka Národní svobody. — Vymáhání daní. — Oddělení

berní správy od politické. — Organisace finanční správy. — Revisní odbor ministerstva financí. — Vázané hospodářství státní. — Hromadné státní almužny. — Kontrola vývozu a dovozu. — Americká půjčka potravinová. — Devisní ústředna při odúčtovací bance. — Zastavení thesaurace, přebytek vkladů. Str. 35—44.

Finanční plán.

15. Assignáty francouzské revoluce. — Bolševické peníze v Uhrách a Rusku. — Odmítnutí čili repudiace. — Bankrot rakouský z r. 1811. — Systém hr. Wallise. — Pokus Jugoslavie a jeho nezdar. — 17. Neuznání bankovek jako zákonného platidla, řešení konkursem Rakousko-uherské banky. — Nemožnost tohoto postupu. — 18. Měna výsledkem hospodářského života. — Nutnost plodné práce a plodného podnikání pro úpravu měny. — Měna výsledkem oběhu statků hospodárně vyrobených. — 19. Opuštění cest státního bankrotu vzhledem k hospodářské síle státu českého. — Odklad finančního plánu. — Postup plánu. — 20. Konec thesaurace. Str. 45—53.

Odpoutání od Rakousko-uherské banky a zmenšení oběhu.

21. Přípravy v lednu 1919. — Neuznání 10.000korun, 25- a 200korun. — Zásada teritoriální. — Vynechání korun a dvoukorun z kolkování, důvody. — 22. Dvojí účel kolkování. — 23. Účel restringování oběhu: zavedení úvěrního hospodářství. — 24. Původní plán zadržeti 80%. — Výpočty pro toto zadržení. — Zmocňovací zákon z 25. února 1919. — Provedení okolkování. Str. 53—60.

Stanovení přípustného oběhu platidel.

25. Okolkování bankovek první krok. — Převzetí žirových účtů a pokladničních poukázek do státní správy. — Odpověď na protest Rakousko-uherské banky. — Zákon z 10. dubna 1919 o oběhu platidel. — Retorse proti Rakousku. — Výměna bankovek za státovky. — Pozdější mírová smlouva. — Stanovení oběhu nekrytého soukromoprávně. — Bankovní úřad ministerstva financí. — 26. Bankovní výbor. — Práce bankovního úřadu. — Obnos zadržený. Převzetí lombardu. — Srovnání s lombardem ve Vídni. Důsledek pro nás. — Rozdíl mezi naším státem, Rakouskem a Maďarskem. Str. 60—67.

Stažení valut a kovových peněz, valutní půjčka.

27. Thesaurace zlatých a stříbrných mincí a cizích valut. — 28. Trojí cesta: dobrovolné dary na kovový poklad; půjčka ve zlatě, stříbře a cizích valutách; soupis a nucená nabídka. — 29. Surovinová půjčka v Americe a valutní půjčka v dolarech. — Výsledek státní půjčky valutové k 31. prosinci 1919. — Výsledek dle výkazu Svazu českých spořitelen. — Zlatý poklad vzniklý z darů. — Výsledky nuceného nákupu. Str. 67—76.

Zachycené jmění pro dávku z majetku.

30. Nemožnost předložiti osnovu dávky ihned. — Soupis dle stavu z 1. března 1919. — 32. Soupis movitého jmění. — 33. Soupis válečných půjček a pokladničních poukázek. — 34. Další soupisy. — 35. Spracování a sečtení. — Výhody pro generální fassi. — Použití pracovní povinnosti. — 36. Osnova zákona byla by předložena na podzim. Str. 76—81.

Rovnováha v rozpočtu.

37. Nemožnost hospodařiti na dluh, půjčkami. — 38. Rovnováha zvýšením starých daní a daněmi novými. — Vzrůst deficitu. — Příčiny. — 39. Nevýnosnost zvýšení přímých daní. — Ohlášení a předložení při rozpočtu. — Charakteristika jejich. — 40. Úprava celnictví. — 41. Nedocíleno rovnováhy. Nutno však k ní dojíti. Str. 81—90.

Majetková dávka.

42. Přípravy k dávce majetkové a jejímu předložení na podzim. — 43. Nutnost podzimního termínu. — 44. Účel dávky: jen náprava měny stažením státovek. — 45. Dvojí blok platidel: pro směnu statku a placení; pro potřeby výroby. — Bankovní krytí. — 46. Zmenšování oběhu národohospodářsky nekrytých bankovek. — 47. Bezpeněžní placení. Str. 90.—95.

Banka cedulová.

48. Forma akciová. — 49. Řádně podložené bankovky, třeba ne kovem. — Důležitost kovového pokladu. — Dvojí měna vedle sebe. — 50. Obtíž snížení ciferní výše důchodů. — Kdy lze zavésti novou měnu. — 51. Jednotka nižší než frank nebo vyšší. Str. 95—101.

Zahraniční kurs koruny.

52. Příčiny kolísání kursu. — 53. Státovka, dluhopis s nuceným oběhem doma. — Kursy na curyšské resp. ženevské burse od 20. února 1919 do 2. února 1920. — 54. Udržování stability kursovní. — 55. Vliv spekulace. — 56. Nynější pokles a jeho příčiny. — 57. Dovoz a jeho regulace. Str. 101—112.

Doslov. Str. 112. — **Poznámky.** Str. 113—118. — Přílohy I.—VI. Str. 119—204.